ฉบับพระราชนิพนธ์

พระบาทสมเด็จพระภรมธิบดีศรีสินทร
มหาวชิราวุธ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

มกราคม ๒๔๗๒

ห้างบีกริมแอนโก หน้าวังบูรพา พระนคร

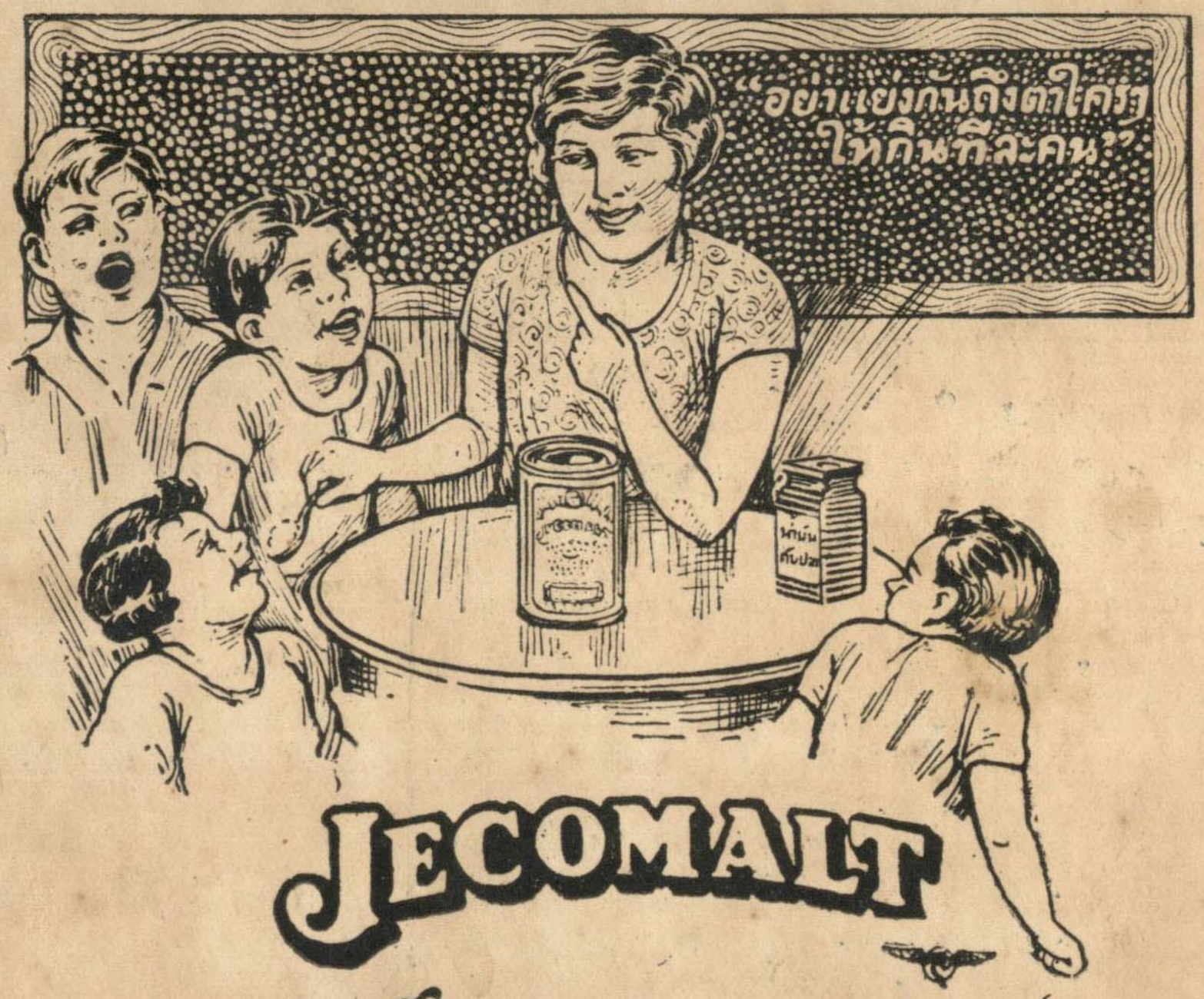

มารดาของเด็กกล่าวว่า "เด็กๆไม่เคยปฏิเสธ
น้ำมันตับปลาลักษณะเปนเกล็ดมีรศหวานเช่นนี้เลย"

มีคำกล่าวว่า "หลอกเด็ก หลอกง่าย หลอกผู้ใหญ่ หลอกยาก" แต่การหลอกเด็กสมัยนี้จะหลอกได้ครั้งเดียวเปนอย่างมาก เด็กสมัยนี้ไม่ใช่โง่ รู้ฉลาดจะกินยาทั้งทีก็เลือกเฟ้น. ลองเอา – น้ำมันตับปลา ชื่นคาวธรรมดา มาเทียบกับ แป้ง **เยโคมอลต์** ซึ่งเปนน้ำมันตับปลาบริสุทธิ์กว่า ผสมด้วยแป้งมอลต์ เด็กจะเลือก **เยโคมอลต์** ทันที. ด้วยเปนแป้งรักษาโรคผอมแห้งบำรุงกำลังเลือดเนื้อฯลฯ~

เยโคมอลต์

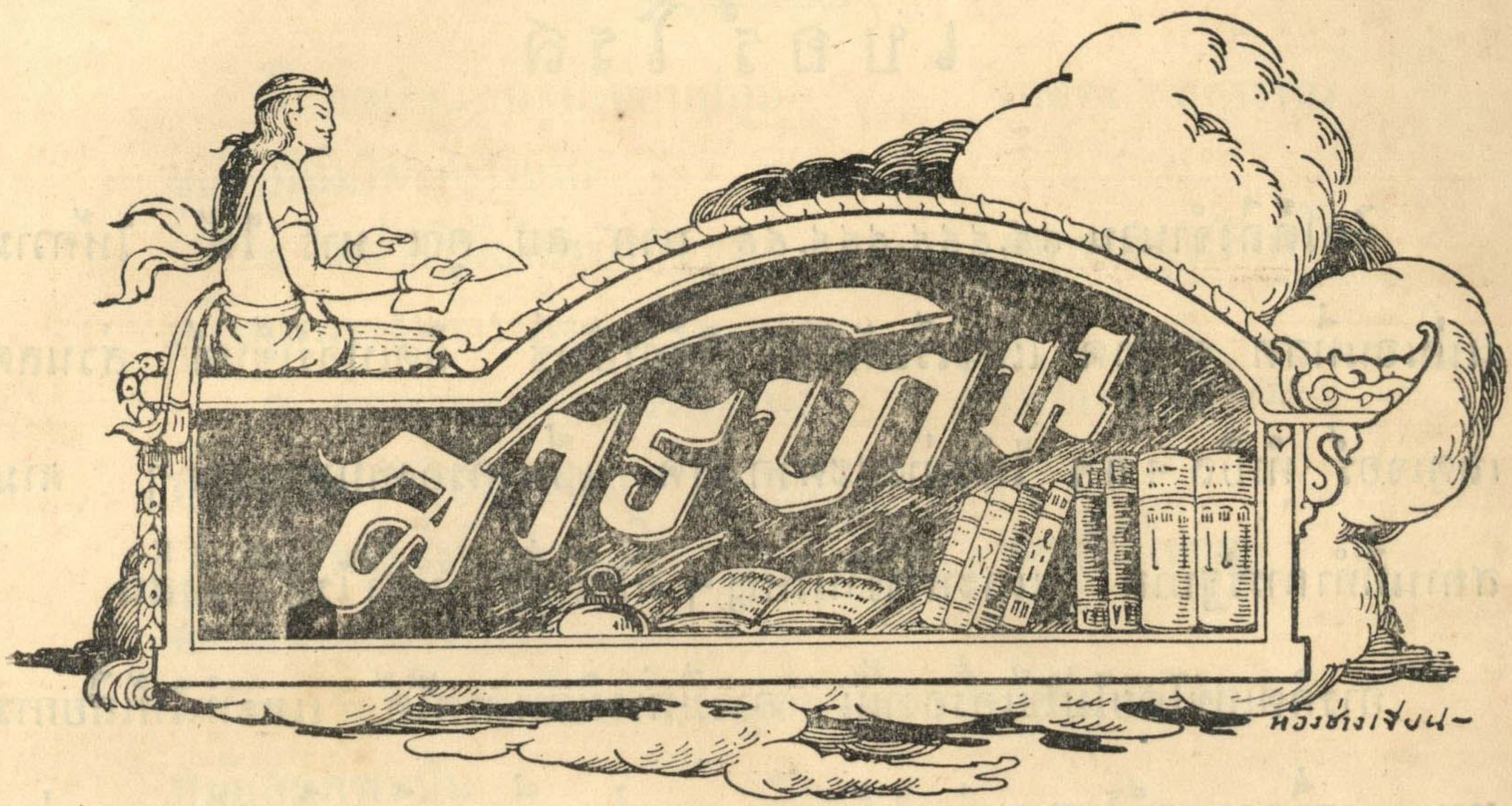

(ปีที่ ๖ เล่ม ๔ วันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๒)

ยาจญาพจน์ . . . คณะไทยเขษม . . . หน้า พิเศษ

งดการสมรส . . . พระราชนิพนธ์ ร. ร. ๖ . ,, ๑

หาโล่ห์ . . . . พระราชนิพนธ์ ร. ร. ๖ . ,, ๒๕

เครื่องคิดเลข

เบอร์โรส

คิดได้ถึงจำนวน ๙๙,๙๙๙,๙๙๙.๙๙ บวก ลบ คูณ หาร ได้ ให้ความแน่นอนที่สุด สะอาด และเร็วทันใจ ใช้ทำบัญชี คิดเปอร์เซ็นต์ ส่วนลด เลดเจอร์ ทำบิล ฯ ล ฯ ได้อย่างสะดวกที่สุด เป็นเครื่องทนทานจริง ๆ ตามสถานที่ทำการรัฐบาล และห้างร้านใหญ่ ๆ ก็ใช้เครื่อง เบอร์โรส นี้ทั้งสิ้น

การคิดเลขโดยไม่ใช้เครื่องนั้น อาจมีทางผิดพลาดได้ และทำให้เสียการงาน เครื่อง เบอร์โรส จะช่วยให้การงานของท่านเป็นระเบียบเรียบร้อยและน่าดู และเร็วขึ้นด้วย

ขอเชิญท่านโทรศัพท์หรือจดหมายให้ห้างนำมาแสดงให้ท่านดูที่สำนักงานของท่านได้ หรือจะไปชมที่

ห้างสามเหลี่ยม จำกัด

ห้างสามศร ปากคลองตลาด พระนคร

โทรศัพท์ (วัดเลียบ) ๖๕๓ และ (วัดเลียบ) ๒๐๕๕

เป็นเอเยนต์ในกรุงสยาม

ยาจญาพจน์

ประณิธานแด่

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑๖ ◎ ทศนัขแทนธูปเทียนปทุม เทอดถวายกรรพุม
ชุมนุมโน้มไตรทวารธาน ฯ
◎ หน่วงวิษัยไตรรัตน์ชัชวาล คมพระคุณโอฬาร
พจีมานผะจงพร่ำรำพึง ฯ
◎ อีกพระคุณทรงธรรมคำนึง เพียบหล้าตราตรึง
สำซึ่งสาธารณ์ตระการผล ฯ
◎ พระจึ่งสึงสถานพิมานบน หกห้องไหรญ
ดำกลดำเกิงเริงฤทัย ฯ
◎ วันเดือนเคลื่อนเวียนเปลี่ยนไป ลุรอบฉนำใน
สมัยสมภพภมิน ฯ
◎ ฉัฐรัชขัตติยศักต์จักริน รามาธิบดินทร์
สยามินทร์ปรเมนทร์เรืองนาม ฯ
◎ เคยเด่นเย็นเกล้าชาวสยาม ทุกเทศเขตต์คาม
ภิรามพระฤทธิ์มหิศร ฯ
◎ พระเกียรติเกริกล้ำกำจร พระคุณสุนทร
สถาพรเสถียรนับกัปกัลป์ ฯ
◎ ปางพระองค์ทรงเปรมเกษมสวรรค์ ขอบุณยฤทธิ์อัน
ข้านั้นบูชาไตรรัตน์ ฯ
◎ จงช่วยอวยผลสกลพรรธน์ ภิโยยาวด้าวอมรรตย์
เสวยสวัสดิ์อนนตกัลป์คัณนา ฯ
◎ หากพระจำต้องจุติมา บำเพ็ญพระบา-
รมีคือองค์ทศพล ฯ
◎ ลุญาณศานติโมกข์มรรคผล ควงโพธิมณฑล
ขนชนข้ามช่วงสงสาร ฯ
◎ ทั้งพระทั้งข้าบทมาลย์ ผู้พุทธบริวาร
บิพพานบรมสุขเกษมเทอญ ฯ

บทละครพูด

เรื่อง

“งดการสมรส”

สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทร

มหาวชิราวุธ

พระมงกุฎเกล้าเจ้ากรุงสยาม

ทรงพระราชนิพนธ์

ตัวลคร

พระทวีวณิชการ (เศรษฐีใหญ่)

พระอรรถประสิทธิ์เสรี (เนติบัณฑิต)

นางสาว สง่า รูปวิไลย (นางลคร)

คนใช้ของพระทวี

สมัย: บัตยุบัน.

“งดการสมรส”

ลครพูดองก์เดียว

ศรีอยุธยา

แปลงจากภาษาอังกฤษ

ของ

แอลเฟรด สูโตร

ฉาก: ห้องเขียนหนังสือในบ้านพระทวีวณิชการ. เป็นห้องอันโอ่โถง, เห็นได้ว่า เจ้าของเป็นเศรษฐี และเป็นผู้ที่มีงานการทำมากพอตัว. มีรูปฉายติดตามผนัง; มีตู้และชั้นไว้หนังสือซึ่งจัดเป็นระเบียบเรียบร้อย. ที่ตรงกลางด้านหลังมีประตู ๑ ซึ่งเปิดออกไปเฉลียง, และด้านซ้ายมือกประตู ๑ ซึ่งเปิดเข้าไปสู่ห้องในอีกห้อง ๑. มีโต๊ะเขียนหนังสืออยู่กลาง ๆ ห้อง, ค่อนไปข้างขวาโรง; มีเก้าอี้ตั้งอยู่ใกล้ ๆ โต๊ะ ๓ ตัว. บนโต๊ะมีกระดาษ, สมุดต่าง ๆ, และเครื่องเขียนหนังสือ, จัดไว้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย; และบนโต๊ะนั้นมีรูป นายทหารผู้ ๑, แต่งเครื่องแบบนักบิน ใส่กรอบ. มีเก้าอี้ยาวตัว ๑ ตั้งค่อนไปข้างด้านซ้ายแห่งโรง, และมีเก้าอี้อีกตัว ๑ อยู่ใกล้ ๆ.

เมื่อเปิดม่าน, พระทวีวณิชการ, เป็นผู้มีรูปพ่วงพี, ผิวขาวแกมแดง, อายุประมาณ ๕๐ ปี, เดินไปมาแสดงกิริยากระสับกระส่าย, ดูนาฬิกาพกบ่อย ๆ และบ่นฟุดฟัดอยู่. อีกครู่ ๑ ประตูด้านหลังเปิด, และ พระอรรถประสิทธิ์เสรี ออกมา. พระอรรถประสิทธิ์ เป็นผู้มีรูปสง่า, อายุอ่อนกว่า พระทวีสัก ๒ หรือ ๓ ปี, ท่าทางมีไหวพริบช่างสังเกต, และเสียงกังวาฬดี.

ทวี

(ตรงไปต้อนรับพระอรรถประสิทธิ์)

เออ ! มาแล้ว ! ผมโล่งพิลึก !

อรรถ

มาก่อนนี้ไม่ได้ : ต้องแถลงคดีให้จบเสียก่อน. อย่างไรล่ะ ?

ทวี

เขาจะมาเวลาบ่าย ๔ นาฬิกา.

อรรถ

(ดูนาฬิกาพก) ยังไม่ถึงเวลาดอก. (นั่งบนเก้าอี้ยาว) คุณจัดการอย่างไร ?

ทวี

ผมไปที่โรงละครเมื่อคืนนี้ — — ส่งจดหมายเข้าไปนัดให้มาหา. ได้รับตอบว่าจะมาเวลาบ่าย ๔ นาฬิกา. ได้รับจดหมายพ่อฤทธิ์เมื่อเวลากินเข้าเย็น — ผมก็รีบไปทันที. สงสารแม่แจ่มจริง ๆ ! ขอให้คุณนึกดูเถอะ.

อรรถ

ขอรับ. ผู้หญิงนั่นเป็นอย่างไร ?

ทวี

ก็หน้าตาดีดอก — อย่างไพร่ ๆ. อายุเห็นจะสักสามสิบได้.

อรรถ

เป็นตัวดีหรือเลวปานใด ?

ทวี

ก็กระนั้น ๆ แหละ. มีบทร้องบทหนึ่ง. เต้นรำน่าฉาก. เคราะห์ร้ายจริง ๆ.

อรรถ

ไม่ถึงแก่เคราะห์ร้ายดอก. เป็นแต่เพียงน่ารำคาญหน่อยเท่านั้น.

ทวี

นอกจากที่เป็นลูกผม พ่อฤทธิ์ก็เป็นหลานคุณพระด้วยเหมือนกัน.

อรรถ

และคุณก็ทราบอยู่แล้วว่า ผมรักพ่อฤทธิ์ปานใด. ผมก็ได้รับจดหมายฉบับหนึ่งเหมือนกัน.

ทวี

แล้วก็ได้บอกด้วยหรือเปล่า ว่าเมื่อไรลามาได้จะแต่งกันทีเดียว ?

อรรถ

ขอรับ. ไม่มีที่สงสัยเลยว่า ดูลุ่มหลงมาก.

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

ทวี

(นั่ง เคียง พระ อรรถ ประ สิทธิ์ บน เก้าอี้ยาว) คุณพระ, ต้องช่วยผมนะ. — อีนางลคร !

อรรถ

ผม มานี่ก็สำหรับจะมาช่วยนั่นสิ.

ทวี

เราต้องคิดอ่านให ทำขวัญนางคนนั้น เสียให้พอ — ให้เขากะราคาเองทีเดียว — ผม จะไม่โต้แย้งเลย. พันหนึ่ง, สองพัน, สามพัน — ผม ยอมให้ ถึงห้าพัน ทีเดียว.

อรรถ

(สั่นหัว) อย่างนั้นไม่ถูก.

ทวี

ทำไม ?

อรรถ

พ่อ ฤทธิ์ บนอยู่บนอากาศทุก ๆ วัน, ยอมสละชีวิตอยู่ทุก ๆ วัน. การที่เรา จะเอา เงินให้ ผู้หญิง คนนั้น เพื่อให้ เลิก แล้วกันไป ก่อนที่เรารู้ว่า เขาเป็นผู้ ที่สมควรหรือไม่ ดูมันกระไร ๆ อยู่นะ คุณพระ.

ทวี

(ออกเคือง) จะสมควรได้อย่างไร ก็อาจจะเป็นได้นะขอรับ.

อรรถ

(พูดอย่างจริงใจ) ผม ยอมสละ ได้ทั้งหมดนี่ (ชี้ไปโดยรอบห้อง) ที่ ผมหามาได้โดยน้ำพักน้ำแรง — — — ยศ บรรดาศักดิ์, ทรัพย์ สินทั้งหมด — ผม มีที่รักเป็นดวงใจ อยู่แต่ ลูกคนนี้ เท่านั้น แหละนะคุณ.

อรรถ

(ปลอบ) ทราบแล้ว. ลืมอะไร ๆ เสียทั้งหมดก็แล้วกัน. นึกแต่ถึงลูก. เขารักผู้หญิงคนนั้น.

ทวี

ลูกผมก็มีคนเดียวเท่านี้ และผม ได้นึกได้ ฝันอยู่ —

อรรถ

ผม ทราบแล้ว. แต่ต้องเห็นอก เด็กมันบ้าง.

ทวี

(เสียงดัง) อีนางนั่นมันรู้อยู่ว่า อะไรคุณก็. พ่อฤทธิ์มีพ่อเป็นเศรษฐี มันก็แกล้ง ล่อลวงให้ตกหลุมพรางของมัน เท่านั้น. นี่เป็นของแน่นอน! คุณพระก็รู้อยู่แก่ใจแล้วว่าความจริงเป็นเช่นนั้น.

(คนใช้ออกทางประตูหลัง)

คนใช้

มีผู้หญิงมาหาคุณพระ. เขาบอกว่าชื่อ สง่า รูปวิไลย, และคุณพระนัดให้เขามา.

ทวี

(ลุกขึ้น) บอกเขามาในนี้.

(คนใช้เข้าโรง)

ทวี

(เดินไปทางประตูซ้าย) ผม จะปล่อยให้คุณพูดกับเขาละ.

อรรถ

(ลุกขึ้น) ที่ไหนได้. คุณพระต้องอยู่ด้วยสิ.

ทวี

ผมอยู่ไม่ได้และไม่ยอมอยู่. ผมอาจจะพูดอะไรแรง ๆ เกินไปได้.

คุณอาจจะพลิกเจ้าหล่อน กลับหน้าเป็นหลังเสียได้สบาย ๆ. นั่นเป็นอาชีพของคุณ.

อรรถ

(ออกเคือง) คุณนึกหรือว่าผมจะดำเนินวิธีอัยการขู่สำทับพะยานจำเลย?

ทวี

คุณคงทำได้เป็นแน่. (เปิดประตู, กำลังจะเข้าโรง.)

อรรถ

(จับแขนไว้) นี่แน่คุณพระ, เขาตั้งใจมาพบคุณนี่นะ.

ทวี

ข้อนั้นไม่เป็นไร. เมื่อพูดจากันตกลงแล้วเรียกผมเถอะ; ผมจะเตรียมใบสั่งจ่ายเงินไว้ให้พร้อม — — เป็นแต่กรอกจำนวนเงินเท่านั้น.

(พระทวีเข้าโรงและเปิดประตูซ้าย. พระอรรถประสิทธิ์กำลังจะตามไป ก็พอคนใช้เปิดประตูหลังให้นางสาว สง่า

หอสมุดแห่งชาติ หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

รูปวิไลย ออกมา. สง่า เป็นหญิงที่หน้าตาสรวย, รูปงาม, แต่งตัวดีและไม่ฉูดแฉด. ตรงไปหา พระอรรถ และยกมือไหว้.)

สง่า

คุณพระทวี คะ, ดิฉันอยากจะเรียนเสียโดยตรงทีเดียวว่า –

อรรถ

ขออภัยเถิดหล่อน. ฉันไม่ใช่พระทวี. พระทวีอยู่ในโน้น.

สง่า

อ้าว ! นี่จะไม่ออกมาหรือคะ ?

อรรถ

คุณ พระทวี ได้ วานฉัน ให้ พูดจา กับหล่อน. ฉันเป็นเขยน้อยของท่าน. ฉันชื่อ พระอรรถประสิทธิ์เสรี.

สง่า

(นั่งบนเก้าอี้ยาว) มิน่าล่ะ ! ดิฉันนึกอยู่แล้วทีเดียวว่าจำหน้าคุณได้ ! คุณหรือคะ คือพระอรรถประสิทธิ์, เนติบัณฑิต ! พระ อรรถประสิทธิ์ ผู้ มีชื่อเสียง สำคัญที่สุด !

อรรถ (คำนับและยิ้ม) หล่อนยอฉันเสียเหลือเกิน.

สง่า

ก่อน ๆ นี้ ดิฉันได้ เคยเห็น คุณ แต่เวลาที่ใส่เสื้อครุย – –ดิฉันได้เคยไปฟังคุณในศาลหลายครั้งแล้วนะคะ. แหม, วิธี ซักพะยาน ของ คุณละก็ ช่างเก่งเสียจริง ๆ ! คุณสำคัญนัก, จริง ๆ นะคะ.

อรรถ

แม่รูปวิไลย, คุณพระทวีได้เกณฑ์ให้ ฉันต้องอยู่ในที่ลำบากมากทีเดียว.

สง่า

(หัวเราะ) อ๋อ, คุณคงเอาตัวรอดพ้นจากที่คับขันไปได้เป็นแน่ ! ดิฉันได้เคยเห็นคุณอยู่ในที่ลำบากยิ่งกว่านี้มาแล้วนี่นะ !

อรรถ

(ยิ้ม) เอาเถอะ, อย่างไร ๆ ฉันก็จะต้องลองดูที. (ยกเก้าอี้เลื่อนไปนั่งข้างเก้าอี้ยาว) ฉันจะขอชี้แจงให้

หนังสือพิมพ์ไทยเขษมรัฐ

หล่อนพ๊ัง. พระทวี กับฉันเป็นเขยใหญ่เขยน้อยกัน. พ่อฤทธิ์เป็นลูกคนเดียวของ พระทวี กับพี่เมียฉัน ; ตัวฉันเองไม่มีลูก, เพราะฉนั้น ฉัน รักเด็กคนนั้นมากจริง ๆ.

สง่า

ใครจะอดรักเขาได้ !

อรรถ

ฉัน มี จดหมาย ถึงเขา อาทิตย์ ละ ๒ ครั้ง—และได้รับจดหมายจากเขาบ่อย ๆ.

สง่า

เขาเคยเล่าถึงดิฉันบ้างไหม ?

อรรถ

เคย—แล้วก็—เอ้อ, ก็นั่นน่ะสิ !

สง่า

นั่นน่ะอะไรคะ ? นี่จะเอาตัวดิฉันเข้าคอกพะยานฉนั้นฤา ? ก็เมื่อไรนักการจะตะโกนเรียกชื่อดิฉันล่ะ? เรียกเมื่อไร ดิฉัน จะได้ เดินไปเข้าคอก, ยกมือไหว้ ท่านผู้พิพากษา, และตอบคำถามให้เสียงดัง ๆ แจ่ม ๆ.

อรรถ

แม่ รูปวิไลย, หล่อนเข้าใจผิดเสียแล้ว. ในวันนี้ไม่ใช่เนติบัณฑิตที่หล่อนมาพบ—ฉันเป็นเพียงน้าเขยของชายหนุ่มผู้ที่รักหล่อน.

สง่า

เขารัก ดิฉัน จริง.

อรรถ

และ ฉัน เห็น จะพอกล่าวได้ ด้วย ว่า ตัว ฉัน เอง ไม่ ใช่ คนใจ ดำ— และ ความปราถนาของฉันมีอยู่ คือความสวัสดีของหลานชายนั้นแลเป็นใหญ่.

สง่า

(ยิ้ม) ดิฉัน ชอบพ๊ังคุณพระพูดจริง ๆ ! เสียงเพราะแท้ ๆ ! แล้วก็พะแผ่สิ, ดิฉันได้มานั่งพ๊ังคุณพระพูดโดยจำเภาะทีเดียว ! นึก ๆ ก็ออกอยากให้ พวก แม่ สาว ๆ ร่วม คณะ ของดิฉันได้ อย่ ที่ นี่ ด้วย—คง พา กัน อิจฉาดิฉันพิลึก ! — เออ, คุณพระคะ, ในการที่ คุณพระทวีวณิชการกับ——เอ๊ะ ! เมียคุณพระเขาเรียกอะไรกัน ? ไม่ใช่คุณหญิง นะคะ ? (อรรถสั่นหัว)

หอสมุดแห่งชาติ หนังสือพิมพ์ไทยเขมรชวา

ถ้าเช่นนั้นจะเรียกคุณชี ละกระมัง ? — ผู้หญิงที่บวช เขาเรียก ว่า ชี ไม่ใช่ หรือคะ, และ ชี ก็คู่กับ พระ เพราะฉนั้น เมีย คุณพระทวีวณิชการ เรียกว่า คุณชี ทวีวณิชการ ถูกไหมคะ ?

อรรถ

ตาม ทาง ราชการ เรียกว่า นาง ทวีวณิชการ.

สง่า

ถ้าเช่นนั้นก็ให้รู้กันสิคะ. — ในการที่ คุณพระและ คุณนางทวี ไม่ออกมารับ ดิฉันวันนี้ แปลว่าเขาคงไม่ได้เตรียมสั่งกับเข้าฝรั่งจากโฮเตล มาไว้เลี้ยงต้อนรับ, ถูกไหม ?

อรรถ

ถูกแล้ว. พระทวี และภรรยาไม่— เอ้อ — ไม่พอใจ —

สง่า

(พยักหน้า) ดิฉันเข้าใจแล้ว — ได้นึกเกรงอยู่แล้ว — แต่ก็ตัว คุณพระเองล่ะคะ.

อรรถ

ฉันตั้งใจ จะพยายาม ต่อสู้เสน่ห์ของหล่อน. (หัวเราะ)

สง่า

ดิฉัน ว่าแล้วไม่ใช่หรือ ว่า คุณ คงเอาตัวรอดได้ !

อรรถ

(พูดตรง ๆ) ฉัน ชอบหล่อน. บอกจริง ๆ พอแลเห็นก็ชอบหน้า.

สง่า

อ๋อ, ดิฉัน ได้เคยได้ ยิน คุณพระเริ่มพูดเช่นนี้มาหลายครั้งแล้ว, แต่ต่อไปอีกสักสิบนาที พะยานของคุณ ก็ ร้องกรี๊ด ๆ ต้องหามเอาออกไป, และศาลต้องหยุดพัก !

อรรถ

หล่อนนี่ อีกไม่ช้า ก็จะทำให้ ฉันเคืองเท่านั้นเอง. ฉัน บอกแล้ว ว่า เวลานี้ ฉันไม่ใช่เนติบัณฑิตทนายความ; ฉัน เป็นแต่มิตร์ของหล่อนเท่านั้น. หล่อนจะกำหนดจดจำข้อนี้ไว้หน่อยไม่ได้ เทียวฤๅ ?

สง่า

เจ้าค่ะ.

อรรถ

แน่ทีเดียว, ฉัน เป็น เนติบัณฑิต และ ทนายความ ผู้ชำนาญ — และ ตามที่ หล่อนได้กล่าวมาแล้ว, ฉัน มีความสามารถ ใน ทาง ซอกซอน ค้น เอา ความเป็นไป บางอย่างใน ชีวิต ของคน บางคน ซึ่งไม่ปราถนาเลย ที่จะขยายความในเช่นนั้น. แต่ฉันมิได้มีความปราถนาเลย จนนิดเดียว ที่จะดำเนินวิธีนั้นกับหล่อน. ประการที่ ๑, ฉันไม่เชื่อเลยว่าหล่อนมีข้อความอะไร ที่ หล่อน จะ ปราถนาบีดบัง — และถึงแม้ว่า จะมีหรืออาจจะมีได้ก็ดี, ฉันขอปฏิญาณแก่หล่อนว่า ฉันจะไม่ใช้อุบายอย่างใด ๆ จนอย่างเดียว. ฉันจะขอถามอะไรหล่อนสักสองข้อ.

สง่า

นั่นเป็นไรล่ะ !

อรรถ

แต่จะเป็นข้อ ซึ่งผู้เป็น บิดา — และในเวลานี้ ฉัน จำเป็นที่จะต้อง ตั้งตัว เป็นผู้แทน คุณพระทวี — ย่อม จะ ต้อง ถาม ผู้หญิงซึ่งบุตร์ ปราถนา จะแต่งงาน ด้วย.

สง่า

เขาเป็นเด็กดีจริง ๆ ด้วยนะ !

อรรถ

แน่ทีเดียว, ฉัน เป็น เนติบัณฑิต และ ทนายความ ผู้ชำนาญ — และ ตามที่ หล่อนได้กล่าวมาแล้ว, ฉัน มีความสามารถ ใน ทาง ซอกซอน ค้น เอา ความเป็นไป บางอย่างใน ชีวิต ของคน บางคน ซึ่งไม่ปราถนาเลย ที่จะขยายความในเช่นนั้น. แต่ฉันมิได้มีความปราถนาเลย จนนิดเดียว ที่จะดำเนินวิธีนั้นกับหล่อน. ประการที่ ๑, ฉันไม่เชื่อเลยว่าหล่อนมีข้อความอะไร ที่ หล่อน จะ ปราถนาบีดบัง — และถึงแม้ว่า จะมีหรืออาจจะมีได้ก็ดี, ฉันขอปฏิญาณแก่หล่อนว่า ฉันจะไม่ใช้อุบายอย่างใด ๆ จนอย่างเดียว. ฉันจะขอถามอะไรหล่อนสักสองข้อ.

สง่า

นั่นเป็นไรล่ะ !

อรรถ

แต่จะเป็นข้อ ซึ่งผู้เป็น บิดา — และในเวลานี้ ฉัน จำเป็นที่จะต้อง ตั้งตัว เป็นผู้แทน คุณพระทวี — ย่อม จะ ต้อง ถาม ผู้หญิงซึ่งบุตร์ ปราถนา จะแต่งงาน ด้วย.

สง่า

เขาเป็นเด็กดีจริง ๆ ด้วยนะ !

อรรถ

อัศวิน ตรารามาธิบดี !

สง่า

อายุเพียงญี่สิบเอ็ดปีเท่านั้น !

สง่า

ดิฉันรู้สึกภูมิมาก !

อรรถ

และความปราถนาของฉัน มีอยู่อย่างเดียว คืออยากทราบ — ทราบให้แน่— ว่าถ้าหล่อนได้แต่งงานกับเขาแล้ว, ต่อไปจะมี ความสุขยืดยาว ด้วยกัน ทั้งสองฝ่าย หรือไม่.

สง่า

และถ้าคุณพระเชื่อว่าจะเป็นเช่นนั้นละก็ จะทำอย่างไร ?

อรรถ

ฉันก็จะใช้ความพยายามจนสุด กำลังของฉันที่จะ ช่วย ให้ได้แต่งงานกัน.

สง่า

จริง ๆ หรือคะ ?

อรรถ

จริง ๆ.

สง่า

ทั้ง ๆ ที่ดิฉันเป็นเพียงนางละคร และเขาเป็นลูก คุณพระทวี ฉันนั้นหรือคะ ?

อรรถ

ฉันนั้น. ฉันสาบาลให้แก่หล่อนได้ทีเดียว. และยิ่งกว่านั้น. เวลานี้ฉันไม่ได้เป็นทนายว่าแทนใครหมด. ฉันพูดในนามของตนเอง, ฐานเป็นมิตร์ของหล่อน และของพ่อฤทธิ์. ข้อนี้หล่อนเข้าใจแจ่มแจ้งดีแล้วฤา ?

สง่า

เข้าใจดีแล้วเจ้าค่ะ. และดิฉันขอบใจคุณพระมาก, จริง ๆ นะคะ. ถ้าเช่นนั้น ดิฉันไปเข้าคอกพะยานเสียทีจะดีละ กระมัง. (ลุกขึ้นเดินไปมุมโรง, แล้วทำเสียงเป็นนักการตะโกน.) "นางสาว สง่า รูปวิไลย!" คนแลดูเป็นตาเดียวกันหมด! ดิฉันเข้าคอก. (เดินไปยังเก้าอี้ที่ตั้งอยู่ข้างโต๊ะ, ยืนเอามือท้าวบนพนักเก้าอี้.) สมมุติว่าดิฉันได้สาบาลตัวแล้ว. ดิฉันได้ลองซ้อมมาแล้วตลอดเวลาเช้าวันนี้! เออนี่ศาลจะโปรดอนุญาตให้ดิฉันนั่งได้ไหมเจ้าคะ, เพราะอาจจะต้องเบิกความอยู่นาน.

ศาล อนุญาตให้พะยานนั่งได้.

(หัวเราะ) หล่อนพอใจจะให้เล่นเช่นนั้นฤา ?

สง่า

เจ้าค่ะ; สนุกดี! (นั่ง) คราวนี้คำถามข้อที่ ๑ ก็คงว่าดิฉันคือใคร. ไม่ใช่สุภาพสตรีนั้นแน่ละ.

อรรถ

ฉันขอโทษที่ต้องคัดค้านหล่อนในข้อนี้. ฉันแน่ใจว่าหล่อนเป็นสุภาพสตรี.

สง่า

ขอบใจคุณเจ้าค่ะ! แต่คุณพระทวีวณิชการกับคุณชีไม่เห็นเช่นนั้น.

อรรถ

คุณชีอะไร ?

สง่า

คุณชีที่คู่กับคุณพระทวีน่ะสิคะ! หรือจะควรเรียกว่าคุณนาง ?

อรรถ

(หัวเราะ) ตามใจหล่อนเถอะ.

สง่า

ถ้าฉนั้นดิฉันขอให้การต่อไป. พ่อดิฉันเป็นพ่อค้าขายน้ำปลา — เที่ยวล่องเรือขายเจ้าค่ะ — และเขาตายเสียตั้งแต่ดิฉันยังเล็ก ๆ. ดิฉันกับแม่ต้องหาเลี้ยงตัวเองแต่นั้นมา.

อรรถ

แม่รูปวิไลย, ขอให้หล่อนเข้าใจเสียเถิด, ว่าบิดาคุณพระทวีก็ดี, บิดาฉันเองก็ดี, ไม่ใช่ผู้ดีแปดสาแหรกอะไรเลย, เพราะฉนั้นในส่วนสกุลสูงต่ำเอาเป็นงดกันได้, ไม่ต้องกล่าวถึง. แต่มีอยู่ข้อหนึ่งซึ่งฉันอยากจะใคร่ขอให้หล่อนคำนึงดูจงดี — คือ พ่อฤทธิ์นั้นมีอายุพึงจะได้ญี่สิบเอ็ดปี เท่านั้น.

สง่า

นี่ศาลจะบังคับให้ดิฉันต้องบอกอายุของดิฉันด้วยหรือเจ้าคะ ?

อรรถ

ถ้าบอกได้ก็จะเป็นผลดีแก่ตัวพะยาน.

สง่า

ถ้าฉนั้นดิฉันก็จะตอบตามจริง. อายุดิฉันได้ญี่สิบเจ็ดปี. เพราะฉนั้นอายุของดิฉันก็แก่กว่าคุณฤทธิ์ถึงหกปี. ที่จริงก็มากอยู่. คุณพระเห็นมากไปหรือเจ้าคะ ?

อรรถ

ตามความนิยมของคนโดยมาก มักจะเห็นว่าฝ่ายหญิงควรจะมีอายุน้อยกว่าฝ่ายชาย — แต่หล่อนนี้สรวยมากจริง ๆ, ไม่แกล้งยอ ! เพราะฉนั้นเมื่อคำนึงดูถึงความสรวยของหล่อนแล้ว — — — ศาลตกลงให้ยกข้อขัดข้องในส่วนอายุนั้นเสีย.

สง่า

ศาลดีจริงจริง, เจ้าประคุณ !

อรรถ

แต่ว่า — คราวนี้ ฉันขอบอกให้รู้ตัวว่าจะถามอะไรอันหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นข้อที่หล่อนรู้สึกลำบากใจ.

สง่า

ดิฉันเตรียมตัวพร้อมอยู่แล้ว.

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

อรรถ

หล่อน เป็น หญิง ที่สรวย มากอยู่ — และได้ มีอายุมาถึงญี่สิบเจ็ด ปีแล้ว. ในชีวิตของหล่อน — — —ไม่เคย — — —ได้รู้จัก — — — ผู้ชายอื่นอีกบ้างที่เดียวฤา ? (สง่า นิ่วหน้า, ทอดตาลง, ไม่ตอบ.) ฉันรู้ดีที่เดียวว่า เป็น ข้อที่ ตอบยากปานใด. — — — และถ้าไม่ต้องถามได้ก็จะเป็นที่พอใจแก่ฉันหาน้อยไม่.

สง่า

ก็แต่ว่า — — —ดิฉันจำเป็นต้องตอบหรือเจ้าคะ ?

อรรถ

ต้องตอบ.

สง่า

ตอบเพียงว่า มีหรือไม่มีเท่านั้นหรือเจ้าคะ ?

อรรถ

เท่านั้นจะดีกว่า.

สง่า

(เงยหน้า) ถ้าฉนั้น — — — เคยมี.

อ้อ.

สง่า

มีคนหนึ่ง — — คนเดียวเท่านั้น — — ชายคนเดียวตลอดชีวิตของ ดิฉัน — — — ที่ ดิฉันได้เคยรักมากจริง ๆ.

อรรถ

แล้วก็ พ่อฤทธิ์ ทราบแล้วหรือยัง ?

สง่า

เธอไม่ได้เคยถามเลยในเรื่องนี้.

อรรถ

ว่าแต่เขารู้หรือเปล่า ?

สง่า

เปล่า.

อรรถ

ถ้าเช่นนั้น — — หล่อนประพฤติ แก่เขาอย่างสมควรแล้วฤา ? จะว่าอย่างไร ? เด็กคนนั้น เขา เสี่ยง ชีวิต อยู่เสมอ ๆ — — เป็นการสมควรละฤา ? เขารักหล่อน, หลงหล่อน ; เขานึกว่าหล่อนก็ — — ก็ไม่เคยรักใครเลยอย่างตัว

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

เขาเอง. เด็กคนนั้นไว้ใจหล่อน, เชื่อใจหล่อน — — — มันเป็นการสมควรอยู่แล้วฤๅ ? (สง่าเอามือบีดหน้า, สั้น.) หล่อนจะตกลงใจอย่างไรก็ตาม, ฉันจะไม่ปริปากในข้อนี้เลย. คำที่หล่อนตอบอย่างกล้าหาญสุจริตมาแล้ว ฉันจะไม่ขยายให้ใครรู้เลย. ฉันจะไม่บอกพ่อของเขา — จะไม่บอกตัวเขา. แต่ฉันจำต้องขอถามหล่อน — ขอให้พูดอย่างจริงใจ — มันเป็นการสมควรอยู่แล้วฤๅ ? เป็นการซื่อตรงต่อเขาละฤๅ ?

(สง่าสั้น, แต่ไม่เงยหน้า. พระอรรถประสิทธิ์มองดู, อดสงสารไม่ได้ แต่ก็อดนึกตื่นตัวเองไม่ได้เหมือนกัน. นิ่งกันอยู่ครู่ใหญ่ ๆ, แล้วสง่าจึงเงยหน้าขึ้น และพูดด้วยเสียงอ่อนหวาน.)

สง่า

คุณพระคะ.

อรรถ

จ๊ะ ?

สง่า

คุณพระไม่นึกประหลาดใจบ้างเลยหรือว่าทำไมดิฉันจึงได้รู้จักชื่อคุณพระดีนัก.

อรรถ

อ๋อ, ดูจะเป็นการถ่อมตัวไม่มีมูล ถ้าฉันจะแกล้งทำเป็นไม่รู้สึกว่า — เอ้อ — ว่าตัวฉันเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงพอ ๆ อยู่.

สง่า

แต่ในโลกนี้ก็ไม่ได้มีเนติบัณฑิตอยู่คนเดียว แต่คุณพระไม่ใช่หรือคะ ? — ที่จริงดิฉันได้ทราบกิจการของคุณพระจากเพื่อนคนหนึ่ง.

อรรถ

เอ๊ะ ! จากเพื่อนอะไร ?

สง่า

(ทำหน้าเฉย ๆ) เมื่อเร็ว ๆ นี้ดิฉันได้ลงไปที่สงขลา, ไปเล่นลครร้องที่นั่น. ดิฉันได้เกิดชอบพอกันมากกับผู้หญิงลครคนหนึ่ง — — ชื่อแม่พยอม.

อรรถ

ก็แล้วอย่างไรล่ะ ?

สง่า

ดิฉันได้เห็นรูป คุณพระ ที่ในห้อง ของเขาเจ้าค่ะ. (พระอรรถประสิทธิ์ ทำหน้าตึง, แต่ไม่ตอบว่ากระไร.) เขารู้จักกับคุณพระ หรือ คะ ?

อรรถ

(แสดง ความไม่ พอใจ) ทำไม หล่อนซักฉันเช่นนี้ ?

สง่า

โปรดตอบอย่างตรงไปตรงมา. รู้จัก หรือไม่รู้จักเจ้าคะ ?

อรรถ

(สบัดหน้า) รู้จัก.

สง่า

(ทำเสียงออกจะเลียน ๆ พระอรรถประสิทธิ์) ดิฉันรู้สึกลำบากใจมาก ที่ต้องถาม — — และถ้า คุณพระไม่อยากตอบจะไม่ตอบก็ได้ — — — ดิฉันไม่ต้องการเลย ที่จะทำให้ คุณพระ ต้องรู้สึกลำบากใจ. แต่ — — ภรรยาของคุณพระทราบหรือ เปล่า — — ว่าคุณพระรู้จัก กับแม่พยอม ! — — — รู้หรือเปล่าคะ ?

อรรถ

ไม่รู้.

สง่า

(เสียงเครือ) ขอประทานโทษเถอะเจ้าค่ะ, ถ้าฉันนั้นเป็นการสมควร — — เป็น การ ซื้อตรงต่อภรรยา ของคุณละฤา ?

(พระอรรถประสิทธิ์จ้องดู สง่าอย่างเคือง, แล้วก็เดินตรงไปทางประตูซ้าย. สง่า ลุกขึ้นโบกมือ.)

สง่า

ประเดี๋ยวเจ้าค่ะ ! คุณพระ จะไปไหน ?

อรรถ

ไปเรียก คุณพระทวี.

สง่า

ทำไมเจ้าคะ ?

อรรถ

เพราะหล่อนเข้าใจว่า หล่อนค้นพบความลับสำคัญของ ฉัน ได้ เสียแล้ว.

สง่า

แล้วก็คุณพระ จะบอกเขาว่ากระไร ?

อรรถ

(พูดเน้นถ้อยเน้นคำ) ฉันจะบอกเขาว่าหล่อนได้รับอนุญาตให้ขยายความลับของฉันได้ทั่วโลก! (หันหน้าไปทางประตู)

สง่า

พุทโธ่! คุณพระนี่ทำเหลวไปได้!

อรรถ

(หันกลับ) อะไรนะ?

สง่า

คุณประพฤติผิดปรกติของคุณจริงๆ ในการที่จะทิ้งคดีเสีย เพราะไม่พอใจในถ้อยคำที่อีกฝ่ายหนึ่งว่า ถึงตัวคุณพระ. ส่วนตัวดิฉันเองถึงจะชนะจนรำแพนได้เป็นนกยูง หรือแพ้แบนราบไปก็ตามที, ดฉัน จะไม่ขยายข้อความที่เพื่อนเล่าให้ฟังแม้แต่สักคำเดียว. ถ้าคุณพระยังไม่เข้าใจเช่นนั้นก็ขอให้เข้าใจเสียใหม่!

อรรถ

(มองดูอย่างเบ่ง) หล่อนก็เป็นผู้หญิงที่แปลกอยู่บ้าง.

สง่า

ดิฉันไม่เข้าใจว่าทำไมจะเป็นเช่นนั้น. ที่จริงคุณพระไม่ควรจะนึกไปเลยว่า ดิฉันจะเป็นไปได้เช่นนั้น.

อรรถ

ก็ถ้าเช่นนั้น หล่อนคุ้ยเขี่ยเรื่องนั้นขึ้นทำไมล่ะ!

สง่า

เพราะคุณพระตั้งตัวขึ้นไว้เป็นคนวิเศษนัก, ดิฉันจึ่งอดไม่ได้.

อรรถ

หล่อนเข้าใจผิดทีเดียวในส่วนความคุ้นเคย ระหว่างฉันกับแม่พยอม, ซึ่งเป็นไปในทางบริสุทธิ์แท้ๆ.

สง่า

เป็นความสัตย์จริง ดิฉันไม่ได้รู้เลยทีเดียวว่า คุณคุ้นเคยกับแม่พยอมมากน้อยเท่าใด. ดิฉันเป็นแต่ซักคุณอย่างซักพะยานเท่านั้น — และในเวลาที่ซักพะยาน, ย่อมจะต้องหาข้ออะไรถามเพื่อให้เสียท่า. และถ้าพะยานรับว่า

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

"จริง"— และทนายก็ไม่รู้ว่าคำว่า " จริง " นั้นแปลว่า กระไร — และไม่อยากซักให้มากไป เพราะเกรงว่า พะยาน จะมีโอกาศแก้ตัวหลุดไปได้ — ทนาย ก็ ต้องแลดูศาล — ทำหน้าตาเสียใจในความบกพร่อง ของ มนุษ ทั่ว ๆ ไป — แล้วก็ พูดว่า " ขอให้ศาลรำพึงดูเถิด ขอรับ !" และสั่นหัว — แล้ว ก็เลยถาม ข้ออื่น ต่อไปทีเดียว.

อรรถ

(ยิ้ม) นี่ฉันเองมักทำเช่นนั้นจริง ๆ หรือ ?

สง่า

ก็ไม่ใช่เพราะความสามารถ ของ คุณพระในทางนี้หรือ คุณพระจึงได้เป็นคนสำคัญคนหนึ่งในกรมอัยการ ? เช่นเมื่อกี้นี้เป็นต้น — ที่ คุณ ถาม ดิฉัน น่ะ. คุณไม่ได้ ถามเลย ว่า ดิฉัน ได้ ทำอะไรชั่วร้ายบ้างหรือเปล่า, ได้ทำอะไรที่ควรจะมี ความละอาย บ้าง หรือ เปล่าเช่นนั้นเลย. ค่าที่ ดิฉัน ตอบคำถามของคุณตรง ๆ คุณก็เลยทำเสียงเป็น พระเทศน์ใส่ ดิฉัน ทีเดียว. เข้าใจไหมเจ้าคะ ?

อรรถ

ก็อันที่จริงน่ะ หล่อนได้ เคยทำ อะไรที่ควรนึกละอายบ้างแล้วหรือเปล่า ?

สง่า

ไม่เคยเลยในโลกนี้.

อรรถ

สาบาลได้ หรือ ?

สง่า

ได้เจ้าค่ะ ! เชื่อ ดิฉัน เถอะ.

อรรถ

ฉันเชื่อ.

สง่า

ก็ดีแล้ว. จะต้องการทราบอะไรอีกหรือเจ้าคะ ?

อรรถ

ไม่ต้องการ, ฉันเชื่อหล่อน. เชื่อจริง ๆ. แล้วก็นึก ๆ ไปก็ — ทำไมจะไม่ —

สง่า

ไม่อะไรเจ้าคะ ?

อรรถ

ทำไมจึ่งจะไม่ยอมให้แต่งงานกัน ตามปราถนา.

สง่า

นั่นก็แล้วแต่คุณ – กับคุณบ่า.

อรรถ

ฮือ ! แก่กว่าหกปี ! ก็ดิฉันสารภาพแล้วไม่ใช่ฤๅ ?

อรรถ

และไม่มีความเคารพอยู่ในตัวเลยจนนิดเดียว.

สง่า

มีเจ้าค่ะ, ให้ตายสิ !

อรรถ

แต่ก็เป็นผู้หญิงที่เก่งพอใช้ – สรวยด้วย – ฉลาดด้วย – ฉันไม่ประหลาดใจเลยในการที่พ่อฤทธิ์รักหล่อน. และหล่อนก็รักเขา – หล่อนรักเขาด้วยเหมือนกันไม่ใช่ฤๅ ?

สง่า

ดิฉันชอบเธอมากจริง ๆ.

อรรถ

ไม่ต้องกระดาก ! พูดมาตรง ๆ ก็แล้วกัน ! หล่อนรักเขาจริง ๆ ไม่ใช่ฤๅ ? คงต้องรักเป็นแน่ละ – ใครเลยจะไม่รัก. (สง่าก้มหน้านิ่ง) เอ๊ะ ! แม่รูปวิไลย ! – – – ตายจริง, นี่หล่อนไม่รักเขาดอกฤๅ ?

สง่า

เอาอีกแล้ว! ใส่เสื้อครุยเนติบัณฑิตอีกแล้ว !

อรรถ

คราวนี้ ฉันต้องซักหล่อนจริง ๆ จังๆ ละ ! ไม่รักฤๅ ? ขอให้ตอบหน่อยเถอะ – หล่อนไม่รักพ่อฤทธิ์มากกว่าหรือแม้เพียงเท่า ๆ ผู้ชายอีกคนหนึ่งที่– ที่หล่อนกล่าวถึงนั่นฤๅ ?

สง่า

ดิฉันต้องตอบหรือเจ้าคะ ?

อรรถ

ต้องตอบ ! ขอให้ตอบตามจริงใจ !

สง่า

ถ้าฉนั้น ดิฉัน ก็ต้อง ตอบโดย จริงใจ — ดิฉัน รักไม่เท่ากัน. คุณ ฤทธิ์ เธอเป็น คนที่น่า รักมาก — แต่ผู้ หญิงที่ อายุญี่สิบเจ็ดแล้ว อย่างไร ๆ ก็เว้นเสีย ไม่ได้ที่จะรักเด็กหนุ่มอายุญี่สิบเอ็ดอย่าง — อย่างแม่.

อรรถ

แต่หล่อนก็ได้มีจดหมายตอบรับรองไปว่า จะยอม แต่งงาน กับ พ่อฤทธิ์ ไม่ใช่ฤา ?

สง่า

(ก้มหน้า) เจ้าค่ะ.

อรรถ

แม่รูปวิไลย, หล่อนไม่ควรจะทำเช่นนั้นเลย.

สง่า

อย่างนั้นหรือเจ้าคะ ?

อรรถ

หล่อนรู้อยู่ว่า พ่อ เขา เป็น เศรษฐี, จริงไหม ?

สง่า

จริงเจ้าค่ะ.

อรรถ

หล่อนนึกในใจว่า นี่เป็นโอกาศดี — ไม่ ควร ละทิ้งโอกาศ เช่นนี้ เสีย, ถูกไหม ?

สง่า

ก็ไม่จริงเช่นนั้นหรือเจ้าคะ ? จะตินเตียน ดิฉัน ฤา ?

อรรถ

ฉันจะตินเตียนหล่อนอย่างไรได้, เมื่อทราบอยู่แล้วว่า นี่เป็นของที่ผู้หญิงหลายคนทำอยู่เสมอ ๆ. แต่มันคงไม่ทำให้มีความสุขเป็นแน่ละ !

สง่า

แต่ดิฉันก็จะได้เป็นเมียเศรษฐีบุตร์กับเขาบ้าง.

อรรถ

ขอให้ไตร่ตรองดูให้ดีหน่อย. กว่าพระทวี จะตายบางที หล่อนจะเบื่อจนนั่งหาวหวอด ๆ อยู่แล้วก็เป็นได้ !

สง่า

ทำไมจะต้องนั่งหาวด้วยเจ้าคะ ?

อรรถ

คุณพระทวี กับ ภรรยาน่ะ เป็น คนดี ทั้งคู่ — แต่ไม่รู้จักความสนุกเลย. เขาไม่ชอบหัวเราะ, และคงจะจับหล่อนผึกเสียจน หัวเราะไม่ เป็น บ้าง เหมือน กัน. พ่อ ฤทธิ์ เป็น เด็ก ดี — ดี มาก — แต่ ก็ หัวเราะไม่ใคร่จะเป็นไม่ใช่ฤา ?

สง่า

เมื่อคุณกล่าวขึ้นเช่นนี้แล้ว ดิฉัน ก็นึกได้ว่า ไม่ใคร่ จะเคยเห็น เขาหัวเราะมากเลย.

อรรถ

ที่จริงทั้ง พ่อ แม่ ลูก เป็นคนดีมาก— แต่หัวเราะไม่ใคร่เป็น !

สง่า

คุณพระ เห็นว่า ดิฉัน อาจ จะเบื่อได้หรือคะ ?

อรรถ

ฉัน เห็นว่า หล่อน อาจจะเบื่อจนต้องนั่งนับนิ้วมือทีเดียว.

สง่า

ดิฉัน เป็นคนชอบสนุกอยู่ด้วย !

อรรถ

มี ผู้หญิง อยู่ หลาย คน ที่ ฉัน อาจ จะออกชื่อได้ — ที่ได้ แต่งงานไปแล้วอย่างเช่นที่หล่อนคิดจะแต่ง. ผู้หญิงเหล่านี้ล้วนแต่เป็นคุณหญิงนั่นคุณนายนี่ทั้งนั้น — เป็นผู้ที่เข้าสมาคมสูง ๆ และมีกิริยามรรยาทเรียบร้อยดีทุกประการ, แต่ล้วนเหี่ยวแห้งไปแล้วแต่สาว ๆ, เป็นเหมือนเงา ของตนที่เคยเป็นอยู่แต่ก่อน — พูดตรง ๆ, เท่ากับไม่มีวิญญาณเสียแล้ว—คงเหลืออยู่แต่โครงสำหรับแขวนเสื้อผ้าและยศไว้เท่านั้น.

สง่า

(พูดอย่างเร็ว) คุณพระคะ, ดิฉัน จะขอทำตามคำแนะนำ ของ คุณพระ ทุกอย่างเทียวละ ! ถ้า คุณพระ แนะนำให้ ดิฉัน เลิกกับ คุณฤทธิ์ ดิฉัน ก็จะยอมทีเดียว !

อรรถ

(ยิ้ม) ช้าก่อน ! ช้าก่อน ! อย่าคล้อยตามให้ง่ายดายนักสิ ! ขออย่าให้ลืมว่า ฉัน เป็นทนายแทน หล่อนด้วย. และ ฉัน จะ ยอม ให้ หล่อน ถอน มั่น ไปเฉย ๆ โดยไม่รับค่าทำขวัญบ้างไม่ได้ละ !

สง่า

(ลุกยืน, แสดง ความไม่พอใจ.) อะไรเจ้าคะ !

อรรถ

นั่งลงก่อน, แล้วก็อย่าเคืองกันดีกว่า.

สง่า

คุณพระจะให้ ดิฉัน รับเงินฉนั้นฤๅ ?

อรรถ

ค่าทำขวัญ — หรือค่าป่วยการ — ตามแต่จะเรียก.

สง่า

จะให้ ดิฉัน รับอย่างไรได้ ?

อรรถ

คุณพระทวี ทำสัญญา รับ เหมา อะไรอัน หนึ่ง จาก กระทรวงใดกระทรวงหนึ่ง ? ถ้ากระทรวงนั้นจะบอกเลิกสัญญา, ก็ให้ค่าป่วยการ แก่ พระทวี. พระทวี ก็ ยอมรับ. ทำไมหล่อนจะรับบ้างไม่ได้.

สง่า

แต่ดิฉันไม่ใช่กระทรวงอะไร — และไม่ได้ทำสัญญาอะไรเลย.

อรรถ

แต่ก็ พ่อ ฤทธิ์ ได้ ทำสัญญาไว้นี่หล่อน ! เขาได้ทำสัญญาไว้กับหล่อน — และ ฉัน ยืนยันว่า เขา จะถอน สัญญานั้นไม่ได้ เปล่า ๆ, ต้องให้ เงินผ่านจาก กำปั่น อันเต็ม ของ พระทวี มา เข้า กำปั่นอันพร่องของหล่อนบ้างจึ่งจะถูก. นี่แน่, เราก็ นับ ว่า เป็น มิตร์กันแล้ว ไม่ใช่ ฤๅ ? หล่อนไว้ใจฉันไม่ใช่ฤๅ ?

สง่า

เจ้า ค่ะ — แต่ ดิฉัน ยัง งง อยู่ มาก, จริง ๆ นะเจ้าคะ.

อรรถ

หล่อนเห็นว่าฉันจะแนะนำให้หล่อนทำอะไรที่ไม่สมควรเทียวฤๅ ?

สง่า

มิได้เจ้าค่ะ, แต่ว่า —

อรรถ

ถ้าหล่อนได้เงินไปไว้ เป็นทุนสักพันสองพันจะไม่ดีฤๅ ?

สง่า

ตั้งพันสองพันเทียวฤๅเจ้าคะ ?

อรรถ

พระทวีได้พูดกับฉันว่า ยอมจะให้ตั้งห้าพัน. ถ้าหล่อนตกลงเมื่อไรให้บอกให้ทราบ จะเขียนใบสั่งจ่ายให้ทันที – และขอบใจหล่อนด้วย.

สง่า

คุณพระทำเอาดิฉันแทบหน้ามืด ! จริง ๆ นะเจ้าคะ ! แท้จริงเมื่อดิฉันมาที่นี่ดิฉันตั้งใจ –

อรรถ

หล่อนจะได้ตั้งใจมาอย่างไรในชั้นต้นไม่ต้องกล่าวถึงอีกในที่นี้. เมื่อหล่อนจะมีใจอ่อนเกินที่จะรีดเลือดกับปูก็ตามทีเถอะ, แต่เวลานี้หล่อนมาประสบเคราะห์ดีเข้าแล้วไม่ควรละทิ้งโอกาสนั้นเลย.

สง่า

คุณพระแนะนำให้ดิฉันรับค่าทำขวัญจริง ๆ หรือเจ้าคะ ?

อรรถ

จริง ๆ. ยิ่งกว่าแนะนำ, ฉันขอวิงวอนให้รับ.

สง่า

ถ้าศาลมีคำสั่งเช่นนั้นดิฉันก็ต้องยอมตามโดยความเคารพ.

อรรถ

คราวนี้ก็มีปัณหาอยู่ว่า – เท่าไรดี ?

สง่า

แล้วแต่คุณพระจะเห็นสมควร.

อรรถ

จะให้ฉันเป็นผู้พูดแทนทั้งสองฝ่ายฉนั้นฤๅ ?

สง่า

เจ้าค่ะ.

อรรถ

ฉันจะต้องตั้งตัวตรง. ไม่ลำเอียงเลยละนะ.

สง่า.

ถูกแล้ว.

อรรถ

ถ้าเช่นนั้นฉันจะขึ้นบัลลังก์ละ. ด้วยนางสาวสง่า รูปวิไลยได้ยอมเลิกเพิกถอนสัญญาที่ได้กระทำไว้แล้วกับนายร้อยตรีฤทธิ์ วณิชยะโศภน, กองบิน

ทหารบก, แล้วฉนี้ ศาลจึ่งมีคำสั่งให้ อำมาตย์ตรี พระทวีวณิชการ จ่ายเงิน ให้แก่ นางสาว สง่า รูปวิไลย, ผู้ออก นามข้างต้นน, เป็นจำนวนสองพันบาท,

สง่า

แหม ! สอง พัน บาท เทียว หรือ เจ้าคะ ?

อรรถ

ก็เขาจะยอมให้ได้ถึงห้าพันบาทแล้วนี่นะ.

สง่า

ดิฉันควรรับได้จริง ๆ หรือเจ้าคะ ?

อรรถ

ควร รับได้ โดย มีใจ บริสุทธิ์ ไม่ ต้อง ละอายทีเดียว ! และ ขอให้ เชื่อ ฉัน เถอะ ว่า มี ผู้ หญิงสาวน้อย คน ที่ จะใจดี เหมือนเช่นหล่อน.

(ไป ยัง ประตู ซ้าย, ร้อง ตะโกน เรียก พระทวี, และเสียง พระทวี ขาน รับในโรง.)

สง่า

คุณพระใจดีจริง ๆ !

ความ ประ พฤติ ของ หล่อน เอง น่า สรรเสริญเป็นอย่างยิ่ง !

(พระทวีวณิชการ ออกมาทาง ประตู ซ้าย)

อรรถ

คุณพระ, ผมขอนำให้รู้จักกับ นาง สาว สง่า รูปวิไลย. ผมได้ชี้แจงให้ แม่รูปวิไลยทราบความประสงค์ของคุณ พระแล้ว. ความประพฤติของหล่อน ตลอดมาเป็นที่น่าชมมาก. ผม ควร ต้อง บอกให้ คุณพระ ทราบ ว่า หล่อนได้ แสดง ความ เต็มใจ ที่ จะ ถอนมั่นโดยไม่ รับค่าทำขวัญเลยจนนิดเดียว. แต่ ผม ยืนยัน – และ ผม เชื่อว่า คุณพระ คง จะ เห็น ชอบด้วย – ว่า ควรให้ หล่อน รับทำ ขวัญบ้างพอสมควร. หล่อนไม่ยอมที่ จะกะจำนวนเงินนั้นเอง, ขอให้ผมกะ แทน. เมื่อคำนึงถึงประโยชน์ ทั้งสอง ฝ่ายแล้ว, ผม จึ่งได้ตกลงใจว่า ควร ให้ คุณพระ จ่าย เงินให้ แก่ แม่ รูปวิไลย สองพันบาท.

ทวี

(วางบั่ง) ผม ขอบใจ แม่รูปวิไลย. (ไปยังโต๊ะเขียนหนังสือ)

สง่า

คุณพระทวีคะ. ถ้าคุณจะไม่เต็มใจ—

ทวี

(ซึ่งได้หยิบใบสั่งจ่ายแล้วและกำลังเขียน) ตลอดชีวิตของฉัน, ฉันยังไม่เคยได้เขียนใบสั่งจ่ายเงิน ด้วยความพอใจยิ่งกว่าครั้งนี้เลย. (ลุกขึ้นเดินไปหา สง่า และส่งใบสั่งจ่ายให้)

สง่า

คุณพระอรรถ คะ, เมื่อคดีได้ถึงที่สุดแล้วเช่นนี้ ดิฉัน ขอเรียนความสำคัญให้คุณทราบสักหน่อย.

อรรถ

(ยิ้ม) อะไรจ๊ะ ?

สง่า

ดิฉันเป็นนางสาวแต่ในนามเท่านั้น!

อรรถ

(ตกใจ) เอ๊ะ !

ทวี

มีผัวแล้วฤา ?

สง่า

มีผัวมาได้หกปีแล้ว. มีลูกสองคน. (ทั้งพระอรรถประสิทธิ์และพระทวีซุดตัวลงนั่ง,. แลดูตากัน.)

สง่า

คุณพระทวี คะ. ดิฉัน ตั้งใจมาแต่แรกว่าจะมาเรียนให้ทราบเช่นนั้นทีเดียว. แต่คุณพระก็ไม่ยอมพบกับ ดิฉัน. และคุณพระอรรถประสิทธิ์ ก็เอาตัวดิฉันเข้าคอก พะยาน — — ดิฉัน จึง เลย ล้อ เล่น เสียหน่อยเท่านั้น ! ตามความจริง ดิฉัน ได้เคยพบคุณฤทธิ์ สักสองหรือสามหนเท่านั้น, และไม่ได้เคยพบพูดจากันสองต่อสองเลยจนครั้งเดียว. ดิฉัน เห็นว่า เธอชอบ ดิฉัน, ขอรูป ดิฉัน ก็ให้ไปรูปหนึ่ง. เป็นธรรมเนียมพวกลครเต็มใจอยู่เสมอ ที่จะให้ รูปแก่ นายทหารหนุ่ม ๆ, เพราะไม่เห็นเป็นการเสียหายอะไร, แต่เป็นของที่ทำให้เขาพอใจ. ต่อเมื่อสักเจ็ดแปดวัน มานี่ ดิฉัน

จึงได้รับจดหมายจากคุณฤทธิ์ — — พูดอะไรต่อมิอะไรอย่างพรั่งพรึก — — บอกว่าเธอเป็นห่วงถึงดิฉันทุกนาที, เกรงใครจะแย่งดิฉันไปเสีย — — ความเป็นห่วงนี้ทำให้ใจลอย, จนเป็นเหตุให้เผลอสติในเวลาที่กำลังบินอยู่, เลยตกลงมา, แต่เคราะห์ดีไม่เป็นอันตราย. เธอขอให้ดิฉันรับรองว่าจะแต่งงานกับเธอ — — เชื่อว่าดิฉันก็รักเธอเหมือนกัน — — ถ้ารับรองแล้วว่าจะแต่งงานจะได้สิ้นห่วง. เธอว่าถ้าดิฉันไม่ยอมก็จะทำให้ใจบ่วนบั่นและสติลอยจนเป็นเหตุให้เป็นอันตรายในเวลาบินได้! ดิฉันหมดบัญญามิรู้ที่จะทำอย่างไรดี, และใจคอไม่สบายจริง ๆ จึงเอาจดหมายนั้นให้ผัวดิฉันอ่าน. ผัวดิฉันเป็นทหารสมัค, ได้ออกไปยุโรปด้วยเหมือนกัน. เพราะฉนั้นเขารู้จักคุณฤทธิ์ดีทีเดียว, แต่คุณฤทธิ์ไม่รู้จักเขา เพราะเขาไม่ได้ชื่อรูปวิไลย. เขาว่าถ้าทำให้คุณฤทธิ์ใจเสียอาจจะเป็นเหตุร้าย, ให้ตอบเป็นที่ว่ายินยอมไปก่อนเถิด, แล้วต่อไปจึงค่อยหาโอกาสบอกความจริงให้เธอทราบ. ดิฉันเห็นเป็นอุบายดีจึงได้ทำตามนั้น. ดิฉันไม่ได้ตั้งใจเลยที่จะใช้โอกาสสำหรับหาเงิน. แต่เมื่อคุณพระโปรดให้เงิน ดิฉันก็ต้องรับด้วยความยินดีเท่านั้น.

(ชายทั้ง ๒ ไม่ตอบจนคำเดียว, สง่าแลดูทั้ง ๒ คนอย่างยิ้ม ๆ, แล้วฉีกใบสั่งจ่ายเป็น ๔ ชิ้นโปรยกระจายไปจากตัว, หัวเราะและยกมือไหว้คุณพระทั้ง ๒, แล้วเปิดประตูด้านหลัง, เข้าโรง, ปิดประตู.)

บทละครพูด

เรื่อง

“หาโล่ห์”

สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทร

มหาวชิราวุธ

พระมงกุฎเกล้าเจ้ากรุงสยาม

ทรงพระราชนิพนธ์

คำนำ

ละครพูดเรื่องนี้ ตั้งแต่เมื่อแรกแต่งมาจนบัดนี้ สมัยและกิจการได้
เปลี่ยนแปลงไปมาก เพราะฉนั้นในเมื่อจะจัดการให้พิมพ์ขึ้นครั้งนี้ ข้าพเจ้า
จึงรู้สึกความจำเป็นที่จะแก้ไขเป็นอันมาก และถ้าผู้ใดที่ได้เคยดูหรืออ่าน
เรื่องนี้มาแต่ก่อนแล้ว คงจะแลเห็นแปลกกับของเก่าหลายแห่ง. แต่
หวังใจว่า ตามที่แก้ใหม่นี้จะดีขึ้นกว่าเก่า.

ศรีอยุธยา.

ตัวละคร

หลวงประกาศสังขนิติ์

ขุนจำนงจำแนกอัตถ์ (บุตร์หลวงประกาศสังขนิติ์)

หลวงไพรัชพิทยาจารย์

จมื่นพรหมเสนา (อา นางสาว เฉลา)

นายทิว (สามี นางนาฎ)

อ้ายห้อย (คนแจวเรือจ้าง)

นายยาม ซื่อ (กรมตำรวจพระนครบาล)

นาง สำอาง

นางสาว เฉลา

นางสาว เฉลิม (น้อง นางสาว เฉลา)

นาง นาฎ (ญาติ นางสาว เฉลา)

นาง โฉม (มารดา นางสาว เฉลา)

นางสาว แม้น (สาวใช้ของ นาง สำอาง)

ยายผึ้ง (คนเผ้าสพานท่าเรือจ้าง)

นอกจากที่มีชื่ออยู่นี้ ยังมีบ่าวผู้หญิงอีก ๓ คือ บ่าว นางสำอาง ๑ บ่าว นางโฉม ๑ บ่าว นางนาฎ ๑ ทนายเจ้าคุณ ๑ และมีคนแจวเรือจ้าง (ซึ่งไม่ได้ออกโรงได้ยินแต่เสียง) อีก ๓ หรือ ๔ คน.

องก์ที่ ๑

เฉลียงบ้าน นาง สำอาง ริมบ้านเจ้าคุณ ฝั่งตวันตก.

องก์ที่ ๒

(สมมุติว่าภายหลังองก์ที่ ๑ ประมาณ ๑ เดือน.) ห้องนอนในเรือนหอ บ้าน นาง โฉม คลองบางหลวง.

(ม่านหน้าต้องปิดระหว่างกลางองก์นี้ครู่หนึ่งเป็นเครื่องหมายแบ่งเวลา.)

องก์ที่ ๓

(สมมุติว่าภายหลังองก์ที่ ๒ ประมาณ ๗ วัน.) สพานท่าเรือจ้างใกล้บ้าน นายทิว ฝั่งตวันตก.

องก์ที่ ๔

เฉลียงบ้าน นาง สำอาง เหนือนองก์ที่ ๑

องค์ที่ ๑

ฉาก: เฉลียงในบ้านนางสำอาง เป็นเรือนตึกมีลวดลายพอควร ทางขวามือเป็นผนังห้อง มีประตูกลางผนังนี้ ทางซ้ายมือเป็นพนักเฉลียง แลข้ามพนักออกไปเห็นต้นไม้เป็นสวนอย่างไทย ๆ มีต้นหมากต้นมะม่วงเป็นต้น ด้านหลังเป็นพนักเฉลียงเหมือนเช่นข้างซ้ายมือ เฉลียงนั้นตอนด้านหลังมีต่อเลยออกไปทางขวามือ ดูเป็นที่ว่าเฉลียงนั้นเลียบไปตามผนังห้อง ส่วนเครื่องแต่งนั้น มีเก้าอี้ยาวตั้งริมพนักเฉลียงทางซ้ายมือ มีโต๊ะตั้งกลางเฉลียง เก้าอี้เดี่ยวอีกสองสามตัว ตั้งตามแต่จะเหมาะ ที่ว่าขวาหรือซ้ายในที่นี้ และในเรื่องนี้ตลอดไป ต้องพึงเข้าใจว่า ขวาหรือซ้ายของคนดูไม่ใช่ขวาซ้ายของลคร.

เมื่อม่านเปิด นางสำอางนั่งที่เก้าอี้ยาว เท้าอยู่บนเก้าอี้นั้นทั้ง ๒ เท้า แลเอกเขนกตะแคงข้างซ้าย ตั้งท่าทางเก๋ นางสำอางนั้นอายุราว ๒๘ หรือ ๓๐ แต่งตัวมีเพ็ชร์พลอยมากเกินกว่าที่จำเป็นในเวลาอยู่กับบ้าน ขุนจำนงจำแนกอัตถ์นั่งเก้าอี้เดี่ยวใกล้เก้าอี้ยาว หลวงไพรัชพิทยาจารย์นั่งเก้าอี้อีกตัวหนึ่งข้างโต๊ะ ขุนจำนงอายุประมาณ ๒๕ เป็นคนที่ค่อนข้างจะเซ่อ แต่มีความตั้งใจสำแดงกิริยาว่าตนรู้จักธรรมเนียมฝรั่ง หลวงไพรัชอายุประมาณ ๓๐ แต่งตัวอยู่ข้างเก๋มาก มีเสื้อกันหนาวพาดแขน ถือไม้เท้าเล็ก ๆ กิริยาท่าทางบำเพ็ญจะให้เป็นฝรั่ง.

หลวงไพรัช

ถ้าคนเรานะไม่พูดอะไรเลย นอกจากที่เป็นธุระของตัวแท้ ๆ ละก็ คุณเห็นว่าโลกจะเป็นสุขขึ้นอีกฤๅ ?

ขุนจำนง

ผมอยากรู้จริง ๆ ว่ามันกงการอะไรของใครที่จะต้องพูดอะไรต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ธุระของตัว ?

ขุนจำนง

ผมเข้าใจว่าเช่นนั้น !

หลวงไพรัช

(หัวเราะ) ฮะ ๆ ฮะ ๆ ถ้าเช่นนั้น คุณควรจะไปอยู่เมืองใบ้เห็นจะดี.

สำอาง

ก็นี่ ท่านทั้งสอง จะมา มัวแสดง โวหารกันเสียเช่นนี้ ทำอย่างไรฉันจะได้ รู้ความอะไรบ้างล่ะ ?

ขุนจำนง

หล่อน จะ อยากรู้ อะไร ไป อีก ล่ะ ? แต่เท่าที่รู้อยู่แล้ว ก็มากพออยู่แล้ว.

สำอาง

ท่านขุน ไม่ต้องยก เอาความ ชราของ ดิฉันขึ้นมาเยาะเย้ยหรอก.

ขุนจำนง

อ้าว — !

หลวงไพรัช

ท่านขุน ๆ เสียท่าเสียแล้ว ต้องถอน คำ ! ท่านขุน ควร จะ ต้อง เข้าใจดีว่า ธรรมดา แม่ผู้ หญิง ความ ชรา ย่อมไม่มา เยี่ยมเยียนเลย ถึงแม้จะมาก็ไม่ให้เข้า ถึงตัวได้. ก็ความชรานั่นก็คือ เจ้าของ แห่งความรู้ เมื่อความชราไม่มาถึงตัว เลย ความรู้ก็ไม่มาถึงเหมือนกัน เพราะ ฉนั้น คำที่ ท่านขุน กล่าว ว่า คุณ สำอาง รู้ อะไร ๆ มากอยู่แล้ว เธอจึงไม่พอใจ. ยิ่งรู้มากเท่าไร ยิ่ง แก่ เท่านั้น เข้าใจหรือ ยัง ?

สำอาง

คุณหลวง นี่ก็ ช่าง พูด เหลือ เกิน นัก ยิ่งอยากฟังอะไร ๆ ต่อไปอีกก็.

หลวงไพรัช

เรื่องมัน ก็ไม่ มี อะไร มาก นัก หรอก ครับ. แต่ว่านั่นแหละ มันเป็นเรื่อง ที่ ผมพูดยาก.

สำอาง

ทำไม ?

หลวงไพรัช

มัน เป็น เรื่องชนิดที่ข้างฝรั่ง เขา มัก ถือกันว่าไม่ควรที่ผู้หญิงจะรู้ หรือจะฟัง.

สำอาง

ก็นี่นะคุณเป็น ฝรั่ง ฤา ? หรือว่า ดิฉันเป็นแหม่ม ?

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

หลวงไพรัช

(ยิ้ม) ผมเห็นคุณ—

สำอาง

เห็นฉันทำอย่างไร ? หรือว่าเพราะคุณที่ตายน่ะแก เป็นพวก เอา เสือหนาวพาดแขน ดิฉันจึงเลยกลายเป็นแหม่มไป?

หลวงไพรัช

ไม่ใช่เช่นนั้น แต่ว่า—ฮือ! ก็ถ้าเมื่อคุณไม่รังเกียจก็ได้.

สำอาง

ฉันจะไปบอกได้หรือว่า จะรังเกียจหรือไม่รังเกียจ เมื่อยังไม่ได้รู้เรื่องว่ามันเป็นอย่างไร? เล่าไปเถอะค่ะ.

หลวงไพรัช

เขาพูดกันอยู่ว่า คุณ กับ ขุนจำนง น่ะสนิทสนมกันนัก.

สำอาง

นั่นเขาก็พูดกันมานมนานแล้ว ไม่เห็นจะปลาดอะไร!

ขุนจำนง

จริง! ผมไม่เห็นว่ามันจะเป็นที่เสียหายอะไร ใคร ๆ ก็ย่อมรู้อยู่ว่า ผม กับ นาย ประเสริฐ—

สำอาง

นี่ใคร เป็น ผู้ขอ ให้ ท่านขุน แสดงโวหาร? (ขุนจำนง หุบปากทันที แม่สำอาง หันไปพูดกับ หลวงไพรัช ต่อไป.) อย่างไร คุณหลวง ผู้หญิงกับผู้ชายน่ะจะชอบพอกันเฉย ๆ ไม่ได้เทียวฤา?

หลวงไพรัช

ในส่วนตัวผมนั้น ก็เห็นว่า ไม่ขัดข้องอะไร แต่ว่า—เอ้อ—

สำอาง

ที่เมืองฝรั่ง น่ะ ผู้หญิง กับ ผู้ชาย เขาชอบกันเฉย ๆ ได้ไหม?

หลวงไพรัช

ได้ครับ, ได้! ไม่มีใคร ห้ามเลย แต่ว่า—

สำอาง

แต่ว่าอะไร?

หนังสือพิมพ์ ร.ร. ไทยเขษม

หลวงไพรัช

นั่นแหละครับ ปากคนมันห้ามยาก ใครอยากจะพูดอะไรก็พูดได้ตามใจโดยมาก ไม่ใช่หรือครับ ?

สำอาง

ก็แล้วอย่างไรล่ะ ?

หลวงไพรัช

ก็แล้วเขาก็พูดกันว่า – เอ้อ – ว่าคุณกับขุนจำนง –

สำอาง

ทำไม เป็นอย่างไร ?

หลวงไพรัช

อย่าให้ผมพูดเลย คุณเข้าใจเอาเองบ้างเถอะ แต่ผมอาจจะบอกได้อย่างหนึ่ง ว่าได้มีคนถามผมต่าง ๆ ที่ผมตอบยาก เช่นนี้เป็นต้น คือถามว่าเจ้าคุณท่านรู้หรือเปล่า ?

สำอาง

เจ้าคุณ ! เจ้าคุณไหน ? เจ้าคุณพ่อคุณ ประเสริฐ นะ ฤา ? (หลวง ไพรัช พยักหน้า) ฮะ ๆ ! ถึงแม้จะมีเวลาตื่นก็ เห็น แต่ วุ่นแต่ง หนังสือ หนังหา อะไร มิรู้ !

(หัวเราะ) ถูกครับ แต่เขาถามกันอยู่อีกอย่างหนึ่ง.

สำอาง

ว่ากระไร ?

หลวงไพรัช

เขาถามว่า คุณ กับ ขุนจำนง น่ะ จะตกลงแต่งงานกันหรือ หรือว่าจะ –

ขุนจำนง

อะไรอย่างนั้นเทียวฤา ?

หลวงไพรัช

อย่างนั้น เทียว ! เล่นเอาผมพูดไม่ออก !

ขุนจำนง

ก็นี่จะทำอย่างไรกันต่อไปดีล่ะ จึงจะบีดปากพวกเหล่านี้ได้ ?

หลวงไพรัช

ผมก็ได้บอก คุณสำอาง แล้ว ว่าผมเห็นมีทางแก้อยู่สามทาง.

ขุนจำนง

คือ อย่างไร ?

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

หลวงไพรัช

ทาง หนึ่ง คือ ท่านขุน ต้อง คิด อ่าน ตี ห่างเสียจาก คุณสำอาง.

ขุนจำนง

ข้อนี้ผมจะยอมตามไม่ได้ เพราะผมมีธุระเกี่ยวข้องกับ แม่สำอาง ที่จำเป็นที่จะต้องไปหามาสู่อยู่บ้าง. (แลดูตา สำอาง ๆ หลบตา)

หลวงไพรัช

อือ! ถ้าเช่นนั้น— (แบมือแล ยกไหล่)

สำอาง

ขอให้ ท่านขุน นึกดูให้ดีเถอะ ถ้าอยู่ดี ๆ ขุนจำนง จะเลิกมาบ้านดิฉันเสียเฉย ๆ คนเขาจะไม่พูดว่าอะไรได้ต่าง ๆ ต่อไปอีกฤๅ ?

หลวงไพรัช

ก็อาจจะเป็นได้. ถ้าเช่นนั้นผมจะได้กล่าวทางที่สองต่อไป.

ขุนจำนง

คือ อะไร ?

หลวงไพรัช

ท่านขุน ต้อง ตกลง แต่ง งาน เสียกับ คุณสำอาง จะเป็นที่เรียบร้อยดี.

ขุนจำนง

นั่นก็แล้วแต่ แม่ สำอาง.

สำอาง

ทางนี้ฉันเห็นขัดข้องอยู่สองประการ คือ ประการหนึ่ง ท่านขุน ก็ทราบอยู่แล้ว ว่าดิฉัน ที่มีคนนับหน้าถือตาอยู่ ก็เพราะเป็นลูกสใภ้เจ้าคุณ และลูกดิฉันเป็นผู้ที่จะรับตระกูล เจ้าคุณ สืบไป.

ขุนจำนง

หล่อนไม่ควรถ่อมตัวเช่นนั้น คนที่เขานับถือหล่อน เพราะเหตุอื่นก็มีนะจ๊ะ อีกประการหนึ่ง การที่—

สำอาง

เอาอีกแล้ว นี่ใครขอร้องให้ท่านขุน แสดงโวหาร ?

ขุนจำนง

(เรี่ย) เปล่า.

สำอาง

(พูดกับหลวงไพรัช ต่อไป) อกประการหนึ่ง ถ้า ดิฉัน ตกลงแต่งงานกับ ขุนจำนง ลงไปเดี๋ยวนี้ คนเขาจะไม่ว่าได้หรือว่า ดิฉัน แต่ง เพราะ เกิด ความจำเป็นขึ้นแล้ว.

หลวงไพรัช

ฮือ ๆ! (นิ่งครู่หนึ่ง) ถ้าเช่นนั้นก็ยังมีทางที่สาม.

ขุนจำนง

ทางเป็นอย่างไร?

หลวงไพรัช

ท่านขุน เองต้องคิดอ่านแต่งงาน.

ขุนจำนง

เอ๊ะ! อย่างไรกัน? (แลดู สำอาง)

หลวงไพรัช

ก็เป็นอะไรไป? มันขัดข้องอะไร.

ขุนจำนง

คุณหลวง ก็เป็นผู้มีสติปัญญา และเป็นผู้ที่คุ้นเคย กับผม มานาน ควรจะเข้าใจได้ดีว่า ผมเป็นคนชนิดไร. คุณควรจะต้องทราบอยู่ดีว่า ผมน่ะเป็นผู้ที่ถือสัตย์มั่นคงนัก และถ้าผมทำเช่นนั้น ผมก็ต้องเสียสัตย์ จะใช้ที่ไหนได้.

หลวงไพรัช

จะเสียสัตย์อย่างไร ผมยังไม่เข้าใจ.

ขุนจำนง

พุทโธ่! คุณนี่เป็นอย่างไรไป คุณก็เป็น นักเรียน ยุโรป ทำไม ถึงไม่ เข้าใจความคิดอย่างฝรั่งเสียเลยทีเดียว? ผมขอถามคุณหน่อยเถอะว่า ถ้าผมน่ะแต่งงาน แล้ว ผม จะมา คลาน ต้วมเตี้ยมอยู่ที่บ้าน แม่สำอาง เหมือนอย่าง เดี๋ยวนี้ได้ฤๅ?

หลวงไพรัช

อ้าว! ก็ผมเข้าใจว่า ท่านขุน กับคุณสำอาง น่ะ ชอบพอรักใคร่กัน ฉันมิตรเท่านั้นไม่ใช่ฤๅ? ทำไมผู้ชาย ที่แต่งงานแล้ว จะมีมิตรเป็นผู้หญิงไม่ได้เทียวฤๅ? อย่างไร คุณสำอาง?

สำอาง

คุณไม่ต้องเยาะ ดิฉัน ดิฉันรู้แล้วว่าคุณน่ะ แลเห็นความจริงตลอดแล้ว.

หอสมุดหนังสือพิมพ์ แห่งชาติ ไทยเขษม

หลวงไพรัช

ผมไม่ได้ตั้งใจเยาะคุณเลย! ผมพูดตามจริง ผมขอถามซ้ำอีกว่าการที่แต่งงานแล้ว จะมมตรเบนผู้หญิงมนขัดข้องอย่างไร?

ขุนจำนง

จะว่าขัดข้องอะไรก็ไม่เชิง แต่ถ้าจะให้ผมแต่งงานเช่นคุณว่านั่นแล้ว ก็เท่ากับหาโล่ห์ไม่ใช่หาภรรยา.

หลวงไพรัช

โล่ห์มันก็เป็นสิ่งควรประสงค์อย่บ้างไม่ใช่ฤา? ตั้งแต่บุรมบุราณมาแล้ว คนต้องการโล่ห์ เมื่อก่อนออกรบใครมีโล่ห์ดี ๆ ก็ได้เปรียบ คนที่ไม่มีโล่ห์จริงหรือไม่จริง?

ขุนจำนง

ก็จริงอยู่.

หลวงไพรัช

อย่างไร คุณสำอาง เห็นอย่างไร?

สำอาง

ดิฉัน ก็เห็นด้วยว่า ท่านขุนจำนง ควรจะ แต่งงาน อายุก็มากพอ อยู่แล้วสมควรที่จะมีเย่าเรือน.

หลวงไพรัช

ผมยินดีที่คุณเห็นพ้องกับผม. ก็ท่านขุน ล่ะเห็นอย่างไร?

ขุนจำนง

ผมน่ะก็—เอ้อ— (แลดู สำอาง)

หลวงไพรัช

คุณสำอาง คุณไม่คิดอ่านหาผู้หญิงดี ๆ ให้ ขุนจำนง สักคนนี่ครับ.

สำอาง

บางที ท่านขุน จำนง เธอ จะไม่ พอใจให้ฉันเกี่ยวข้องกระมัง?

ขุนจำนง

ถ้า แม่สำอาง พอใจ แล้ว ฉัน ก็พอใจเหมือนกัน.

สำอาง

แน่นะ?

ขุนจำนง

แน่สิจ๊ะ.

สำอาง

ถ้าฉนั้นก็ดีแล้ว พอเหมาะทีเดียว. วันนี้มีผู้หญิงสาวคนหนึ่งเขาจะมาหาฉัน. เขาชื่อ เฉลา เป็นลูก คุณพระสมบัติ บางทีเธอจะรู้จักเขาอยู่แล้วกระมัง?

ขุนจำนง

ฉันเคยพบเขาครั้งหนึ่ง แต่ไม่เคยพูดจาอะไรกัน.

สำอาง

นั่นแหละวันนี้ก็จะได้ดูเขาถนัดละ. หน้าตาเขาก็ดีอยู่ และกิริยามารยาตร์เขาก็ดี แล้วก็มีความรู้พอตัว ได้เรียนหนังสือที่โรงเรียนราชินี และเป็นคนอ่อนโยนว่าง่าย.

หลวงไพรัช

อ่อนโยนว่าง่าย นี่แหละดีนัก ที่เดียว.

(บ่าวคนหนึ่งเข้ามาทางเฉลียง)

บ่าว

คุณเฉลามาแล้วเจ้าค่ะ !

สำอาง

ดีละ บอกให้เธอขึ้นมาบนนี้สิ (บ่าวออกไปทางเดิม) เอาสิ ! พอพูดถึงก็มาทีเดียว เหมาะราวกะแกล้งนัด !

(เฉลา กับ เฉลิม เข้า มา ทาง เฉลียง ขวา เฉลา อายุประมาณ ๑๙ หรือ ๒๐ แต่งตัวดี ไม่ประดับเพ็ชร์พลอยมาก นัก เฉลิม น้องสาวอายุราว ๑๓ หรือ ๑๔ แต่งตัวดีเหมือนกัน ยังไม่ห่มผ้า ขุนจำนง กับ หลวงไพรัช ลุกขึ้นยืน แล้วยกเก้าอี้ให้ผู้หญิงนั่ง ขุนจำนง ยกให้เฉลา นั่งข้างเก้าอี้ยาว หลวงไพรัชยกให้ เฉลิม นั่งข้างซ้ายโต๊ะ แล้ว ขุนจำนง กับ หลวงไพรัช ไปนั่งที่ตามสมควร.)

สำอาง

ฉันขอบใจหล่อน ที่มาหาฉัน ฉันไม่ได้พบหล่อนนานแล้วก็ออกจะคิดถึง.

เฉลา

ดิฉันได้ยินว่าพี่สำอางไม่สบาย นึกไว้ว่าจะมาเยี่ยม ก็เผอิญได้รับหนังสือพอดี.

เฉลิม

แล้วดิฉันก็เลยขอเดินสารมาด้วย เพราะได้ยินเขาเล่ากันว่า ที่สวน คุณพี่มีดอกกุหลาบงาม ๆ มาก.

สำอาง

จ้ะ มีมาก ที่หล่อนมาด้วยก็ดีแล้ว. แหมหล่อนน่ะโตขึ้นจนเกือบจะจำไม่ได้ ดูเป็นสาวเทียวนะ !

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

เฉลา

เมื่อวานซืนนี้เองไปหา คุณอา ๆ ทักว่า แม่เฉลิม บื้นทลึ่งขึ้นมาก แม่เฉลิมออกเคืองแก่เทียว.

เฉลิม

ก็ดิฉันจะไปเข้าใจอย่างไรได้ ว่าคุณอา ทักว่า ดิฉัน โตขึ้น ? พูดว่าดิฉันทลึ่ง ดิฉันก็เข้าใจว่า ด่าว่า กิริยาดิฉันทลึ่งน่ะซิ ! ใครด่า ดิฉัน ว่าทลึ่งละก็เคืองนัก ถ้าว่าเสือก ดิฉันไม่สู้เดือดร้อน.

สำอาง

(หัวเราะ) ทำไมเช่นนั้น ?

เฉลิม

อ้าวก็คนทลึ่งดีน่ะมันหายากนักไม่ใช่หรือคะ ? คนถ้าลงทลึ่งละก็ไม่ค่อยจะได้การ จริงไหม ?

สำอาง

จริงยะ !

เฉลิม

แต่คน เสือกดี ก็มีไม่ใช่ หรือ คะ ? เปรียบเหมือนอย่างบ่าวที่เราใช้ ๆ อยู่จนรู้ใจ พอเราอยากได้อะไรยังไม่ทันออกปาก มันวิ่งไปหยิบมาเสียก่อน แล้วอย่างนี้ก็เรียกว่ามันเสือกดีไม่ใช่ฤา ?

สำอาง

ข้อนี้ก็ชอบกลอยู่ อย่างไรท่านขุน ?

(ขุนจำนง ในระหว่างเวลาที่ เฉลิมกับสำอาง พูดกันอยู่นั้น มัวนั่งพิศ เฉลา จนเผลอ เพราะฉนั้นพอ สำอาง พูดด้วย จึงสดุ้ง และทำหน้าฮอกจะเรี่ย.)

ขุนจำนง

ชอบกล ! ชอบกล !

หลวงไพรัช

อะไรชอบกล ทลึ่งหรือเสือก ?

ขุนจำนง

ทลึ่ง — อะ — เสือก แต่ก็ชอบกลทั้งสองอย่าง. (หัวเราะแห้ง ๆ)

สำอาง

เออ แม่เฉลา ฉันก็ลืม ถามไป. หล่อน น่ะ รู้ จัก กับ ท่าน ขุน จำนง และคุณหลวงไพรัช อยู่ก่อนแล้วไม่ใช่ฤา ?

เฉลา

ดิฉัน ได้เคยพบ ท่านขุนจำนง ที่บ้านคุณอาครั้งหนึ่งแล้ว.

หนังสือพิมพ์ ร.ร. ๖ ไทยเขษม

หลวงไพรัช

ส่วนตัวผม คุณเห็นจะจำไม่ได้ แต่เมื่อคุณไปดูการกรีฑานักเรียนเมื่อเร็วๆ นี้ ผมยังได้เอาไอสกรีมมาเลี้ยงคุณจานหนึ่ง.

ขุนจำนง

(พูดกับหลวงไพรัช) นั่นทลึ่งหรือเสือกครับ?

หลวงไพรัช

(หัวเราะ) ผมไม่รับทั้งสองอย่าง เพราะเจ้าคุณเสนาบดีท่านมอบให้ผมเป็นน่าที่เลี้ยง ผมทำการตามน่าที่เท่านั้น. แต่ถึงแม้จะเป็นเสือก ก็เห็นจะนับอยู่ในจำพวกเสือกดีกระมังครับ? (คนอื่นๆ พากันหัวเราะ.)

เฉลา

ฉันเห็นจะต้องลาที ฉันมีธุระจะต้องไปต่อไป. (ลุกขึ้น)

เฉลิม

โธ่! แล้วกัน! อย่างนั้นดิฉันมิไม่ได้ชมสวนของคุณพี่สำอางฤา?

สำอาง

ก็เมื่อจะเดินไปลงเรือหล่อนก็แวะชมสวนเสียก่อนก็ได้นี่นะ ท่านขุนจำนงดิฉันไหว้ละ ได้โปรดพาแม่เฉลากับแม่เฉลิมไปดูดอกกุหลาบของดิฉันสักทีเถอะ. ดิฉันยังไม่สู้สบายจะลงไปเอง ก็กลัวหวัดจะกลับอีก. แล้วเลยส่งให้ถึงท่าน้ำด้วยนะคะ.

ขุนจำนง

ยินดี! ยินดี! (ลุกขึ้นโดยฉับพลัน)

เฉลา

ไว้วันอื่นว่างๆ ฉันจะมาหาใหม่. ไปเถอะ แม่เฉลิม.

(เฉลา และ เฉลิม กับขุนจำนงพากันไปทางเฉลียงขวา สำอางกับหลวงไพรัชนั่งแลดูตากันนิ่งอยู่ครู่หนึ่ง.)

สำอาง

อย่างไร?

หลวงไพรัช

ดีนัก! ดีนัก! เกินคาดเกินหมาย!

สำอาง

คือ อย่างไร?

หลวงไพรัช

ก็ดูท่าทางจะสมประสงค์เราแล้วน่ะซิครับ. ขุนจำนงเห็นจะไม่มีข้อขัดข้องอะไรอีกละ.

สำอาง

รู้ได้อย่างไร ?

หลวงไพรัช

ตั้งแต่คุณเฉลาเดินเข้ามาจนกระทั่งลุกออกไป ไนยตาขุนจำนงไม่ได้ดูอื่นเพ่งอยู่แห่งเดียว ตาตั้งเบ่งราวกับแมวจ้องหนู. คุณไม่เห็นฤา ?

สำอาง

(พูดกระซาก) นี่ตาดิฉันบอดหรือฟางไปอย่างไร จึงจะไม่เห็น?

หลวงไพรัช

ก็นั่นแหละ ผมจึงได้ว่ามันสมคะเนเราแล้ว

สำอาง

สมคะเน คุณหลวง แล้วฤา ?

หลวงไพรัช

อ้าว! ก็ไม่สมคะเนคุณ ดอกฤา ? ผมหมายว่าคุณ ก็ได้เห็นชอบด้วยในการที่ขุนจำนง ควรจะคิดหาโล่ห์ไว้เร็ว ๆ ไม่ใช่หรือครับ ?

สำอาง

(พูดกระซาก) ก็อย่างนั้นน่ะสิ!

หลวงไพรัช

ก็เช่นนั้น คุณไม่พอใจอะไร ?

สำอาง

คุณได้คะเนไว้หรือเปล่าว่า ขุนจำนงจะเกิดรักแม่เฉลาขึ้นได้จริง ๆ คะเนหรือเปล่าว่า อายุฉันน่ะแก่กว่าแม่เฉลาราวสิบปี? คะเนหรือเปล่าว่าถ้าผู้ชายหนุ่มได้ผู้หญิงสาวเป็นเมีย เขาจะต้องลืมอีแก่ ?

หลวงไพรัช

ผมเสียใจที่สติปัญญาผมน้อยไม่ได้ไตร่ตรองลึกซึ้งไปถึงเพียงนั้น. แต่ถ้าแม้ผมเป็นขุนจำนง ผมคงจะไม่หลงผู้หญิงใด เพราะสาวอย่างเดียว. ผมก็ได้พูดแล้วว่า ผู้หญิงนั้นอายุจะว่าเท่ากันหมดก็ว่าได้. ความงามหรือความน่ารักน่านิยมของหญิงไม่สำคัญอยู่ที่อายุ สำคัญอยู่ที่กิริยาวาจา ความดีในตัว และความปรนิบัติวัดถากดีให้เป็นที่พอใจ

เพราะฉนั้นผมเห็นว่าผู้หญิงที่มีอายุน้อยต่ำกว่า ยี่สิบห้าปี ลงมา เปรียบเหมือนรูปภาพ ที่นายช่างพึ่งจะร่างขึ้น ยังไม่ได้วาดเขียนให้เรียบร้อย.

สำอาง

คุณพูดเช่นนี้ราวกับมาปลอบเด็ก!

หลวงไพรัช

ไม่เป็นเช่นนั้นเลย! ผมพูดตามความเห็นของผมโดยแท้จริง.

สำอาง

ก็คุณเชื่อได้อย่างไร ว่าขุนจำนงจะมีความเห็น เช่นตัวคุณ?

หลวงไพรัช

ผมก็ไม่มีอะไรอ้างเป็นหลักฐาน แต่ขอให้คุณตรองดูเถอะ. คนเช่นขุนจำนงนั้น เปรียบเหมือนคนที่ได้เคยกินข้าวละมุนละไมอยู่แล้ว จะกลับไปชอบกินข้าวดิบมากกว่า ไม่มีธรรมเนียมเลย!

สำอาง

(ยิ้ม) คุณหลวงนี่แหละช่างพูดนัก!

หลวงไพรัช

แน่ละครับ ผมมีเวลาได้ฝึกซ้อมการพูดอยู่มาก เพราะ นอกจากการเล็กเชอร์ที่โรงเรียน ยังต้องไปเล็กเชอร์ที่สามัคยาจารย์อีกอาทิตย์ละสองครั้ง.

(ขุนจำนง กลับเข้ามา.)

สำอาง

อย่างไร ส่งลงเรือแล้วฤา?

ขุนจำนง

จ้ะ, ส่งแล้ว!

สำอาง

แม่เฉลาน่ะ เป็นที่พอใจเธอละฤา?

ขุนจำนง

เรี่ยมทีเดียว! (ประสบตา สำอาง เลยออกเรี่ย ทำเป็นพูดเฉย ๆ.) ก็พอไปวัดไปวาได้ไม่อายเขา. แต่น่ากลัวคุณพ่อจะไม่เป็นที่พอใจ.

สำอาง

ทำไม?

ขนจำนง

ฉันเข้าใจว่า ดูเหมือน จะมีเรื่อง อะไร ขัดอก ขัดใจ กัน อยู่ กับ คุณแม่ ของ แม่เฉลา แต่ถ้าอย่างไรหล่อนถามท่านดูเองจะดีกว่า. เมื่อฉันขึ้นมา เห็นท่านขึ้นจากเรือจ้างมาแล้ว.

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

สำอาง

ดีทีเดียว ถ้าเช่นนั้น ฉันจะลงไปหาท่านข้างล่าง. (ออกไปทางเฉลียงทางขวามือ.)

หลวงไพรัช

อย่างไรคุณ ?

ขุนจำนง

“แม่นิ่มนุชสุดประเสริฐเลิศวิไลย”

หลวงไพรัช

เอ๊ะ ! นั่นอะไรกัน ?

ขุนจำนง

เพลงยาว

หลวงไพรัช

เพลงยาวของใคร ?

ขุนจำนง

ของผมเอง

หลวงไพรัช

อือ ! เท่าที่ผมฟังมาแล้วก็เพราะดี. มีต่ออีกไหม ?

ขุนจำนง

ไม่มี.

หลวงไพรัช

ถ้าเช่นนั้นก็เป็นเพลงยาวที่สั้นที่สุดที่ผมได้เคยพบ !

ขุนจำนง

นี่แน่ครับ !

หลวงไพรัช

อะไร ?

ขุนจำนง

คุณกับผมก็นับว่าเป็นคนชอบกันไม่ใช่ฤา ?

หลวงไพรัช

ผมก็เข้าใจว่าเช่นนั้น, ทำไม ?

ขุนจำนง

ผมอยากจะหาฤาอะไรสักอย่างหนึ่ง.

หลวงไพรัช

ได้สิครับ. เรื่องนี้คุณไม่ต้องวิตก. การแสดงความเห็นต่าง ๆ ละก็ ผมชอบที่สุด ! รู้สึกพอใจเท่ากับกินข้าว. จะพูดอะไรก็เชิญเถอะครับ.

ขุนจำนง

ผมจะต้องพูดกับคุณตามตรงทีเดียว ว่าผมนะอยู่ข้างจะมีความพอใจในตัวแม่เฉลามาก.

หนังสือพิมพ์ชุดวรรณคดีไทยเขษม

หลวงไพรัช

(จับมือ ขุนจำนง) ผมยินดี! ผมต้องกล่าว ว่าคุณ เป็นคน เคราะห์ดี มาก. ในเมือง เรานี้ ผู้ ที่จะ แต่งงาน กัน มัก จะไม่ได้เห็นได้หน้ากันก่อนเลยทีเดียว. นี่คุณได้เห็นแล้ว ได้มีความพอใจแล้ว เช่นนี้ได้เปรียบมาก.

ขุนจำนง

ผมขอบใจในการ ที่คุณ แสดง ความยินดี แต่ว่า ผม ยัง มีสิ่ง ที่ทำให้ ผม หนักใจอยู่อย่างหนึ่ง.

หลวงไพรัช

อะไรขัดข้อง? ถ้าผมช่วยได้ก็จะช่วย.

ขุนจำนง

แม่สำอาง — เฮ้อ!

หลวงไพรัช

ทำไม เป็นอย่างไร?

ขุนจำนง

ผมกลัวหล่อนจะไม่พอใจ.

หลวงไพรัช

จะไม่พอใจด้วยเหตุใด?

ขุนจำนง

จะไม่พอใจในการที่ผมมีความรักใคร่แม่เฉลา จริง ๆ. น่ะสิ!

หลวงไพรัช

(แกล้งทำไขสือ) ผมไม่เข้าใจว่าทำไมนั่นจะเป็นเหตุให้คุณ สำอางไม่พอใจ. ถึงแม้คุณแต่งงานแล้ว ก็ยังจะคงเป็นมิตร กับคุณ สำอาง อยู่ อย่างเดิม ไม่ใช่ฤา?

ขุนจำนง

ข้อนั้นมันก็จริงอยู่ แต่ว่าผมรู้สึกอยู่ว่า ถ้าแม้ผมแต่งงานกับ แม่เฉลาแล้ว ก็จะเป็นน่าที่ ของผม ที่จะต้องรักษาน้ำใจ แม่เฉลา ให้มากที่สุด ที่จะทำได้ ไม่ใช่หรือครับ?

หลวงไพรัช

ถูกแล้ว สมควรอย่างยิ่ง.

ขุนจำนง

แต่ว่ามันยังมีข้อลำบากอยู่! เอาเถอะผมจะเล่าให้คุณฟังตามตรง. เล่ากันแต่สั้น ๆ ก็คือ ผม กับ พ่อประเสริฐน่ะ เป็นเพื่อนสนิทกันมานาน เคยเรียนอยู่ด้วยกัน เล่นอยู่ด้วยกัน แต่ง

หนังสือหนังหาอยู่ด้วยกัน เพราะฉนั้น บ้านนี้ผมจึงได้มาบ่อย ๆ จนเกือบจะไม่เว้นวันก็ว่าได้. พ่อประเสริฐน่ะมันเป็นคนอย่างไร คุณก็ทราบดีอย่แล้ว เป็น คน ชนิด ที่ เรียก ตาม ภาษา ฝรั่ง ว่า “ สปอตสแมน” ไม่ใช่ฤา ?

หลวงไพรัช

แท้ทีเดียว !

ขุนจำนง

นั่นน่ะสิครับ เพราะฉนั้นอ้ายการที่จะต้องทำในส่วน หนังสือพิมพ์มันจึงได้ตกเป็นพนักงานผมโดยมาก. แล้วมันก็เกิดเป็นธรรมเนียมขึ้น ว่าการหนังสือพิมพ์ ผมต้อง มาทำ ที่ บ้านนี้ เพราะเรื่องราวอะไร ๆ พ่อประเสริฐ เขาเอามารวบรวมไว้ ที่นี่. แม่สำอาง เป็นผู้ช่วยผัวเขาก่อน ภายหลัง พ่อประเสริฐมัวไปวุ่น เรื่อง แข่งม้า แข่งลา อะไร เสีย แม่สำอาง ก็เป็นผู้ช่วยผม ได้พบกันและนั่งอยู่ด้วยกัน ทุกวัน วันละหลาย ๆ ชั่วโมง นับวันก็นับจะมีความคุ้นมากขึ้นทุกที พูดอะไร ๆ ก็ถูกคอกัน แล้วมันก็เรื่อย ๆ ไป จน—ฮือ! ผมไม่ต้องเล่าต่อไปอีก คุณก็เข้าใจแล้ว.

หลวงไพรัช

ผมไม่ทราบเลยว่า—

ขุนจำนง

คุณอย่าเข้าใจผิด ผมไม่ได้ทำอะไรล่วงเกิน พ่อประเสริฐ เมื่อ เขา ยังมี ชีวิต อยู่เลย. ผมไม่เลวทรามถึงปานนั้น ! จริงอยู่ อ้ายเรื่องราวมันเริ่มมาตั้งแต่ พ่อประเสริฐ ยังไม่ตาย แต่มัน ไม่ได้— เอ้อ — ไม่ได้ ถึง ที่สุด จน เขา ตาย แล้วเป็นนาน.

หลวงไพรัช

แล้วอย่างไรล่ะครับ.

ขุนจำนง

ผมมันเป็นคนที่ยอมง่าย ๆ. แม่สำอาง ขอให้ผม สาบาล ว่า ถึง อย่างไร ๆ ผมจะไม่—ง่า— (โบกมือ)

หลวงไพรัช

จะไม่เอาตัวออกหากฤา ?

ขุนจำนง

นั่นแหละครับ. แล้วในเวลานั้นผมกำลัง—เออ! พูดกันง่าย ๆ ผมยังไม่ได้คิดถึงการที่จะแต่งงาน ผมก็ตกลงรับ

สาบาล ตามคำ แม่สำอาง ขอ. นี่และ
ผมถึงได้ว่าผมตกอยู่ในที่ลำบาก.

หลวงไพรัช

นี่ แน่ะ ผม ขอ ถาม อะไร สัก หน่อย เถอะ, คุณนะเป็นคนถือสัตย์มั่นนักไม่ใช่ฤา? อย่างไร ๆ คงจะต้องถือมั่นตามคำสาบาลฉนั้นฤา?

ขุนจำนง

ผม—ผมก็ตั้งใจเช่นนั้น.

หลวงไพรัช

แต่ธรรมดาการสาบาลเช่นนี้ เหมือนกับทำสัญญา ต่างคนต่างจะต้องรักษามั่นด้วยกันทั้งสองฝ่ายไม่ใช่ฤา? ถ้าแม้ฝ่ายหนึ่งทำเสียสัญญาลงไปแล้ว สัญญานั้นก็เป็นอันล้มจริงไหม?

ขุนจำนง

คุณจะมาชวนให้ผมเสียสัตย์ไม่ได้. ถ้ารักผมละก็ขอเสียทีเถอะ

หลวงไพรัช

ไม่ใช่ ผมไม่ได้คิดจะทำให้คุณประพฤติเสียสัญญา. ผมอยากรู้ว่าถ้าฝ่าย คุณสำอาง น่ะ ทำเสีย สัญญา คุณจะพอใจไหม?

ขุนจำนง

ผมไม่เข้าใจว่าคุณจะทำอย่างไร.

หลวงไพรัช

ผมจะบอกให้ตามตรง. ผมนี่ก็ได้มีความพอใจในตัว คุณสำอาง มานานแล้ว ยังคิดอยู่ที่ตัวคุณคนเดียวเท่านั้น คุณสำอางจึงไม่ดูหน้าผม. ถ้าเมื่อคุณแต่งงานไปแล้ว มีเหตุอะไรนิดอะไรหน่อยก็ยกขึ้นเป็นเครื่องแก้ตัวในการที่จะไม่มาที่นี่ให้บ่อยนัก เท่านี้ผมก็จะได้มีโอกาสพูดจาในส่วนตัวผมบ้าง.

ขุนจำนง

ถ้าสำเร็จเช่นนั้นละก็—

หลวงไพรัช

เอาเถอะครับ ขอให้เชื่อผมเถอะว่าผม คงจะตั้งใจให้เรื่องนี้สำเร็จให้จงได้!

(จับมือกัน)

(สำอาง พา หลวงประกาศสังขนิติ์ เข้ามาทางเฉลียงขวา หลวงประกาศเป็นคนอายุประมาณ ๕๐ เศษ แต่งตัวค่อนข้างจะเก่า แต่งเป็นอย่างเก่า ๆ. ขุนจำนง ยกมือไหว้ หลวงประกาศ ก็เลยไปทักทายปราไสย.)

สำอาง

(พูดกับ หลวงไพรัช) ดิฉันมีธุระจะต้องพูดกับ คุณหลวงประกาศ. คุณพาขุนจำนง ออกไปเสียสักครู่หนึ่งเถอะ.

หลวงไพรัช

ได้ (พูดกับขุนจำนง) ท่านขุน คุณ สำอาง ว่าให้คุณกับผมลงไปชมสวนเล่นสักครู่หนึ่ง. (หลวงไพรัช กับ ขุนจำนง พากันออกไปทางขวา.)

สำอาง

เชิญคุณหลวงนั่ง.

หลวงประกาศ

ไม่เป็นไรมิได้!

สำอาง

ถ้า คุณหลวง จะชอบ ยืน มาก กว่า ก็ตามใจสิคะ! (นั่งเก้าอี้ยาว)

หลวงประกาศ

ไม่เป็นไรมิได้. (นั่ง)

สำอาง

อย่างไรเจ้าคะ ตามที่พูดกันอยู่เมื่อตะกี้น่ะ?

หลวงประกาศ

ผมก็ยินดีที่ได้ทราบข่าวว่า คุณมีความเมตตาต่อลูกชายผม ช่วยคิดทางที่จะสำแดงให้คนทั้งหลายแลเห็นปรากฏว่าการที่เล่าลือกัน ต่าง ๆ นั้น เป็น ความไม่จริง แต่ว่า—

สำอาง

อะไรคะ?

หลวงประกาศ

คุณจะหาผู้หญิงอะไรอื่น ๆ นอกจาก แม่เฉลา ไม่ได้เทียวฤา?

สำอาง

ดิฉัน เห็นว่านี่เขาก็พอใจกันอยู่แล้ว ดูจะสดวกดี และ แม่ ของ แม่เฉลา หรือเขาก็เป็นคนมีเงินมีทองบริบูรณ์.

หลวงประกาศ

ส่วน ตัว แม่เฉลา เองผมไม่ รังเกียจ. ตามที่ผมได้ทราบอยู่ก็ว่าเป็นเด็กดี แต่ แม่ ของ แม่เฉลา กับผมนะ ผมต้องบอกคุณตามตรง อยู่ข้างจะมีข้อบาดหมางกันอยู่.

สำอาง

ก็มีเหตุอะไรล่ะคะ?

หลวงประกาศ

เหตุมันไม่มีมากมายอะไร คือเมื่อก่อน คุณพระ สมบัติ พ่อ แม่เฉลา นี่ จะตายสักหน่อยหนึ่ง ผมได้ไปหา คุณพระสมบัติ ซึ่งเคยชอบพอกันมานาน. ผมมีธุระ จะไป พูด เรื่อง จำนำ ที่นา ของผม แต่ พระสมบัติแกเป็นคนอยู่ข้างจะกลัวเมีย แกก็ผัดขอปฤกษา แม่โฉม ดูก่อน. ผมเร่งว่า เป็นการ ร้อนมากขอ ให้ ตกลงกันเร็ว ๆ พระสมบัติ ก็ลุกเข้าไปในเรือน จะไปพูดกันว่ากระไรก็ไม่ทราบ แต่สักหน่อยได้ยินเสียงแม่โฉม ส่งแจ้วออกมาถึงข้างนอก (ทำเสียงผู้หญิง) "ตาหลวงประกาศน่ะฤา? จะไปเชื่อไปถืออะไรกะแก? แกจะเอาเงินอะไรมาเสียดอกเบี้ยดอกหอย แกมันออกปานนั้น! มีเช้าหมดค่ำ เราให้ไปจะได้ไปเข้ากระเบ๊าขุนพัฒน์หมด ปะไรล่ะ"! พอผมได้ยินเท่านั้น ผมก็ไม่รั้งรอ รีบลงจากเรือนกลับทีเดียว.

สำอาง

คุณหลวงก็น่าโกรธ คุณหลวงไม่ได้เป็นคนเช่นนั้นเลยทีเดียว!

หลวงประกาศ

ก็นั่นน่ะสิครับ หาว่าผมจะเอาไปเข้ากระเบ๊าขุนพัฒน์ เช่นนี้ พูดเล่นตามใจ! ในเวลานั้นนานน้านผมจะเข้าบ่อนสักทีหนึ่ง. ถ้าจะว่าผมเอาเงินไปเข้ากระเบ๊าขุนบาน นั่นแหละว่าไม่ถูก!

สำอาง

ก็หวยน่ะผู้ดี ๆ เขาก็เล่นกันถมไป!

หลวงประกาศ

จริงทีเดียว แล้วก็นั่นแหละ ตั้งแต่ผมถูกเขาว่าให้เช่นนั้นแล้ว—

สำอาง

คุณหลวงก็เลยตั้งใจสำแดงให้เขาเห็นว่าเขาเข้าใจผิดอย่างนั้นหรือเจ้าคะ? จนชั้นหวยก็เลยเลิกไปด้วย หรือเจ้าคะ?

หลวงประกาศ

หามิได้! ถ้าผมทำเช่นนั้น แม่โฉมก็จะเก็บเอาไปเที่ยวคุยอวด ว่าผมน่ะเอาตัวรอดได้เพราะถูกเขาด่า เพราะฉนั้นผมก็ต้องทำให้เห็นปรากฏว่า การที่ผมเล่นอะไร ๆ นั้น เพราะผมพอใจไม่ใช่เพราะติด นึกจะเลิกเมื่อไหร่ก็เลิกเอง ไม่ใช่เพราะกลัวใคร ๆ ด่า ผมก็เลย

ต้องอวดเขาใหญ่ ต่อนั้นมาผมก็แกล้งไปเที่ยวบ่อนเสียบ่อย ๆ เล่นมันเสียจนฦๅเที่ยว!

สำอาง

แล้วพอถึงเวลาที่คุณหลวงจะเลิกก็เลิกขาดทีเดียวหรือคะ?

หลวงประกาศ

อย่างนั้น! เลิกบ๊บเป็นปลิดทิ้งเที่ยว! แต่ว่านี่ผมเห็นว่ามันยังไม่ถึงเวลาอันควรที่จะเลิก ผมก็ยังคงเล่นเรื่อย ๆ ไปกระนั้นเอง.

สำอาง

เพราะเหตุเท่านี้หรือเจ้าคะ คุณหลวงจึงไม่พอใจที่จะขอแม่เฉลาให้แก่ท่านขุนจำนง?

หลวงประกาศ

อย่างนั้น.

สำอาง

การมันก็นานมาแล้ว คุณหลวงจะทำลืมเสียสักทีไม่ได้หรือคะ?

หลวงประกาศ

มันยังไม่ถึงเวลา.

สำอาง

เออที่ข้างล่าง คุณหลวงพูดถึงขันอะไรที่เอามาให้ดิฉันดู?

หลวงประกาศ

อ๋อขันนี่! (แก้ห่อผ้าหยิบขันวางบนโต๊ะ) เป็นของผมรับมฤดก ออ_จากใครก็จำไม่ได้เสียแล้ว. ผมทราบว่าคุณชอบของเก่า ๆ ก็เอามาให้ดู.

สำอาง

(หยิบขันมาดู) แหมงามจริงคะ! นี่เห็นจะทองแท้นะคะ?

หลวงประกาศ

ผมก็เข้าใจว่าเช่นนั้น.

สำอาง

นี่คุณหลวงเห็นจะไม่ขายนะคะ.

หลวงประกาศ

ผมก็ไม่ได้คิดไว้ว่าจะขาย. ตามความจริงผมตั้งใจไว้ว่า จะมาขอยืมเงินที่คุณไปใช้ณี่ใช้สินอะไรเล็ก ๆ น้อย ๆ สักสองสามชั่ง แล้วนึกว่าจะให้ขันนี่ไว้ที่คุณเป็นประกัน.

สำอาง

ได้สิเจ้าคะ ไม่ขัดข้องอะไร แต่ เจ้าคะ? สองชั่งสามชั่งยังน้อยนัก ไม่สมควร แก่ของ ประกันเลย. ดิฉัน ยินดี ให้ คุณหลวงห้าชั่ง หรือห้าร้อยบาทก็ได้.

หลวงประกาศ

ไม่เป็นไรมิได้.

สำอาง

เถอะเจ้าคะ คุณหลวงจะประสงค์เท่าไรแน่. ห้าชั่งหรือห้าร้อยบาท?

หลวงประกาศ

ไม่เป็นไรมิได้ ห้าร้อยบาทก็ดี.

สำอาง

ถ้าเช่นนั้น เป็นอันตกลงนะเจ้าคะ?

หลวงประกาศ

ไม่เป็นไรมิได้ แต่ถ้าโปรดให้เร็ว ๆ หน่อยยิ่งดี. เจ้าณีมันรบกวนไม่หยุดหย่อน!

สำอาง

เอา เถอะ เจ้า คะ ดิฉัน จะ ฝาก ท่านขุนจำนง ไปให้คืนวันนี้. แล้วก็เรื่อง ขอ แม่เฉลา ให้กับ ท่านขุน จะว่า อย่างไร

หลวงประกาศ

ผมบอกแล้ว ว่าผม ไม่อยาก จะ เกี่ยวข้องกับ แม่โฉม.

สำอาง

ถ้าเช่นนั้น คุณหลวงแต่ง ดิฉันเป็น เม่าแก่ได้ไหมละเจ้าคะ?

หลวงประกาศ

ตามใจคุณ ผมไม่เกี่ยวข้อง.

สำอาง

แต่คุณหลวงไม่คัดค้านนะคะ?

หลวงประกาศ

ผมไม่คัดค้าน และไม่เกี่ยวข้อง.

สำอาง

เอาเถอะ เจ้าคะ ดิฉัน จะไม่กวน คุณหลวงเลยในเรื่องนี้.

หลวงประกาศ

ไม่เป็นไรมิได้ ผมลาที. (ออกไป ทางขวา)

สำอาง ไปที่ประตูขวา แล้วตะโกน,) นางแม้น!
(หยิบขันขึ้นพิจารณา) นึกแล้ว สำรับ กับข้าว เตรียม ไว้ แล้ว ฤๅ – หา ?
ขันกาไหล่ผีมืออย่างเลว ๆ ราคาจริง ถ้าเช่นนั้นไปเชิญ ท่านขุน ขึ้นมา. (กลับ
สักชั่งหนึ่งหรือร้อยบาทก็จะไม่ถึง. แต่ มานั่งเก้าอี้ยาว) สมคิดดีแล้ว! แต่นี่
ช่างเถอะ! นึกเสียว่าเอาเงินบีดปากแก ถ้า เผื่อ ขุน จำนง มัน เกิด หลง นางเฉลา
ถ้าไม่ฉนั้น จะวุ่นนัก. ท่าทาง เห็นจะ ขึ้นมาเสียละก็ จะทำอย่างไร? เฮ้อ!
สำเร็จตามความคิดเราเสียแล้ว (เดิน (นิ่งตรอง)

บีดม่าน

องก์ที่ ๒

ฉาก: ห้องนอนในเรือนหอ ที่บ้าน นางโฉม, (สมมุติว่าตั้งแต่องก์ที่ ๑ มาแล้วเวลาล่วงไปได้ประมาณเดือนหนึ่ง.) ห้องนี้ผนังเป็นผนังตึก ด้านข้างขวามีประตู ๒ ประตู ที่ริมหน้าโรงเป็นประตูใช้เปิดปิดได้ ประตูที่ค่อนไปข้างหลังนั้นปิดตาย ด้านหลังมีหน้าต่าง ๒ หน้าต่าง, ด้านข้างซ้าย ที่ทางค่อนมาข้างหน้าโรงมีประตูเปิดออกไปเฉลียง ค่อนไปทางข้างหลังมีหน้าต่าง ส่วนเครื่องแต่งนั้น มีเตียงตั้งชิดผนังด้านหลังระหว่างหน้าต่าง และหันหัวไปทางนั้น ที่นอนยังไม่ได้ปู โต๊ะเครื่องแป้งตั้งชิดผนังด้านซ้ายระหว่างประตูกับหน้าต่าง ตู้ผ้าตั้งชิดผนัง ด้านขวาระหว่างประตู ๒ ประตู มีโต๊ะเล็กตัว ๑ เก้าอี้ ๒ นอกจากนั้นมีเครื่องตกแต่งแลปูลาดตามสมควร.

เมื่อเปิดม่าน นางสาว เฉลา นั่งอยู่กับ นาง นาฏ นางสาว แม้น จัดของที่ม้าเครื่องแป้ง นางสาว เฉลิม ยืนมองที่นอน นาง นาฏ อายุประมาณ ๑๙ ปี แต่งตัวเรียบร้อยดี นางสาว แม้น อายุประมาณ ๒๐ แต่งตัวดี อย่างชั้นบ่าว สรวมเสื้อมีผ้าคล้องศอ นางสาว เฉลิม นุ่งผ้าสรวมถุงเท้ารองเท้าเสร็จแล้ว แต่ยังไม่ได้สรวมเสื้อนอก นางสาว เฉลา แต่งตัวแล้วยังขาดแต่ผ้าห่ม.

เฉลา จวนเวลาเข้าก็จะมือสั่นมือเสีย ใส่ขอแม่ เฉลิม หล่อนนะเมื่อไหร่จะไป ไม่เข้า ห่มผ้าไม่เหมาะ. แต่งตัวเสียสักที? นี่ประเดี๋ยวแขกก็จะมากันแล้ว.

เฉลา ก็ไนยตาตัวไม่ดูเอง แล้วก็พูดเหลวไปได้ ก็เขาแต่งจนแล้วเสร็จละ ยังขาดอยู่แต่ผ้าแพรเท่านั้น. นี่ท่านขุนมาแล้วหรือยัง?

เฉลิม ดิฉันนะแต่งทันอก ว่าแต่คุณพี่เองเถอะ ถ้าไม่รีบแต่งเสียเดี๋ยวนี้ พอ

เฉลิม

มาแล้ว เที่ยวเดินทำหน้าเซ่ออยู่ที่เฉลียงน่าห้องรับแขกนั่นแน่! หน้าตาเหมือนกะคนเขาจะเอาไปเข้าคุก.

เฉลา

หล่อนนี่พูดมากปากศอเก่งเหลือเกินเสียแล้ว ควรจะไปเป็นน้องสาวพี่สำอางเสียละดีเทียว.

เฉลิม

ขอโทษทีเถอะคะ! ดิฉันไม่อยากถูกจับยัดแต่งกับขุนเซ่อ ขุนซ่า อะไรอีกร๊อก.

เฉลา

นี่มาพูดเหลวไหลอะไรก็ไม่รู้!

เฉลิม

เหลวอย่างไร? ดิฉันรู้อะไร ๆ ดีกว่าคุณพี่อีก! (แม้น เดินผ่านไปทางเฉลิม แอบหยิกเอาทีหนึ่ง เฉลิมรู้สึกตัว เอามือบีบปาก.)

เฉลา

หล่อนรู้อะไร? (เฉลิมทำไม่ได้ยิน.) เฉลิม! มานี่!

เฉลิม

ทำไมคะ? (มาหาพี่)

เฉลา

(จับแขนน้อง) อย่างไร? รู้อะไร?

เฉลิม

รู้อะไรคะ?

เฉลา

ที่หล่อนพูดขึ้นเมื่อกี้นี่น่ะ

เฉลิม

พูดอะไร? (แลดู แม้น ๆ ขยิบตา) ดิฉันบ่นอะไรของดิฉันเล่นคนเดียวต่างหาก. ดิฉันไปแต่งตัวละ! (ทำท่าจะไป เฉลาจับแขนไว้)

เฉลา

อย่างไร? ไปรู้อะไรมา? บอกมา?

เฉลิม

ดิฉันไม่รู้อะไรเลย!

เฉลา

ไม่เอาน่ะ บอกมา! ฉันจะต้องรู้ให้ได้! (บีบแขนน้อง)

เฉลิม

โอ๊ย! คุณพี่ เจ็บคะ!

เฉลา

ก็ทำไมไม่บอกกันดี ๆ ละ?

เฉลิม

โธ่! ก็ดิฉันไม่มีอะไรจะบอกนี่คะ.

เฉลา

เอ้า! อย่างนั้นก็แล้วไป (ทำท่าจะถอดเสื้อ)

นาฏ

นั่นหล่อนจะทำไม?

เฉลา

ฉันจะไปขึ้นเตียงเคียงหมอนกับผู้ชายที่มีเรื่องราวชั่วอะไรในตัวที่ฉันไม่รู้ ฉันจะยอมได้ฤา?

นาฏ

แม่เฉลิมบอกพี่เสียหน่อยก็ไม่ได้!

เฉลิม

มันไม่ใช่เรื่องใช่ราวอะไรของดิฉัน. มันเป็นเรื่องของแม้นเขาต่างหาก. (แล้วรีบวิ่งออกไปทางประตูข้างซ้าย)

เฉลา

นางแม้น มานี่.

แม้น

(มาหา) ทำไมเจ้าคะ?

เฉลา

มีเรื่องอะไร?

แม้น

เรื่องไม่เป็นแก่นสารอะไรร๊อกเจ้าคะ!

เฉลา

ช่างเถอะ เล่าไปก็แล้วกัน.

แม้น

ไม่ได้ร๊อกเจ้าคะ ดิฉันกลัวคุณสำอางจะตบดิฉันตาย.

เฉลา

เอาเถอะน่าไม่เป็นไรร๊อก! (แม้นนิ่ง) ถ้าเองไม่เล่าเรื่องเสียก่อนละก็ข้าเป็นไม่ยอมขึ้นเตียงรดน้ำจริง ๆ เทียว.

นาฏ

เล่าก็เล่าไปเถอะ รำคาญนัก! ประเดี๋ยวถึงเวลาเข้าก็จะเกิดความ.

แม้น

ดิฉัน ได้ ยินคุณ สำอาง พูด อยู่คะว่า การที่ ท่านขุนจำนง แต่ง งาน น่ะ เขา ประสงค์จะ หาโล่ห์ เท่านั้นเอง.

เฉลา

หาโล่ห์ ทำไม ?

แม้น

ดิฉัน ทราบเท่านั้น.

เฉลา

ไม่ได้ยินอะไรอีก ฤๅ ?

แม้น

ดิฉัน ได้ยินถนัดอยู่เท่านั้น.

เฉลา

การที่ ขุนจำนง มาขอข้านี่ ก็แปลว่าเป็นความคิด คุณสำอาง ฉนั้น ฤๅ ?

แม้น

เจ้าคะ.

เฉลา

คุณ สำอาง กับ ท่านขุน นะ เขารักกันอยู่ก่อน ฤๅ ?

แม้น

ดิฉัน ก็ไม่ทราบ.

เฉลา

ขี้ปด ! เอ็งรู้ดีทีเดียว !

แม้น

ดิฉัน ไม่ทราบจริง ๆ. เห็นเขาไปมาหาสู่กันอยู่บ่อย ๆ ตั้ง แต่ คุณประเสริฐยังไม่ตายแล้ว แต่ข้อที่เขาจะ รักกันหรือไม่รัก ดิฉันจะบอกคุณเป็นแน่นอนไม่ได้.

เฉลา

ก็แล้วไปเถอะ เอ็งจะไปช่วย แม่เฉลิม แต่งตัวก็ไปสิ ! คุณนาฏ ห่มแพรให้ข้าก็ได้. (แม้น ออกไปทางประตูข้างซ้าย) จะว่ากระไร แม่นาฏ ? หล่อนเห็นฉันควรจะทำอย่างไร ?

นาฏ

หล่อน ไป เชื่อ ถือ ถ้อยคำ อะไร มันนัก ? ทำนิ่งเฉย ๆ เป็นไม่รู้ ไม่เห็นเสียก็แล้วกัน.

เฉลา

อยู่ดี ๆ นาง แม้น จะ เอาเรื่อง อะไรมาเล่าได้เป็นตุเป็นตะ ถ้ามันไม่มีมูลบ้างเลย ? ฉันมานึก ๆ ดูก็ชอบกลอยู่

แล้ว. ในการพูดจาสู่ขออะไรฉันนะ พี่สำอาง ก็เป็นผู้จัดการ ครั้นถึงเวลาแต่งกันนี่ พี่สำอาง ก็จัดการฝ่ายผู้ชายเสร็จ ไม่เห็นข้างพ่อผู้ชายเกี่ยวข้องอะไรเลย.

นาฏ

ข้อนี้ก็ไม่เห็นจะเป็นการ ปลาด อะไร คุณสำอาง ก็เป็นผู้ใหญ่ พอที่จะเป็นเฒ่าแก่ได้.

เฉลา

หล่อน ไม่เห็นปลาด ฤๅ ? เมื่อเช้านี้ ก็จัด ขนม บ้า บิ่น มา เป็นของใส่บาตร์ของถวายพระ หรือ ก็ จัดมาแต่ขวาน กับ มีดอีโต้ นั่นไม่ปลาดฤๅ ?

นาฏ

นั่นแหละ ฉันต้องบอกตามตรงว่า ถ้าเป็นฉัน ๆ เห็นจะเลือกขนมอย่างอื่น แต่ที่จริง ขนมบ้าบิ่น ก็มีคน ชอบเหมือนกัน.

เฉลา

หล่อนนะไม่อยากพูดด้วยเสียแล้ว! ค่าที่ พ่อทิว ของหล่อน มีพ่อ มีแม่ เอาใจใส่เป็นธุระเรียบร้อย ไม่ทำให้หล่อนต้องขายหน้าเขา หล่อนก็ไม่เข้าใจความเดือดร้อนอับอายของฉัน. พุทโธ่ ฉันนี่เคราะห์ร้ายจริง ๆ ชั้นจะมีผัวกับเขาคนหนึ่ง ก็ไม่สมประกอบ.

นาฏ

ไม่สมประกอบที่ตรงไหน ?

เฉลา

ไม่สมประกอบที่ตรงใจน่ะสิ. พุทโธ่ คนอะไรมิรู้! นี่ก็แปลว่า ฉันจะต้องไปเป็นเมียน้อยเขาอย่างนั้นฤๅ ?

นาฏ

หล่อนทำไมพูดเช่นนั้น ? เขาก็ได้มาสู่ขอตกแต่งแล้ว จะหาว่าเขาจะเอาไปเป็นเมียน้อยอย่างไร ?

เฉลา

อ้ายข้อที่แต่ง หรือ ไม่แต่ง ไม่ปลาดอะไร. หล่อนรู้อยู่ดีทีเดียว ว่าฉันนะถ้า ลง ต้องไป ขัน ส้ กับ คุณสำอาง ละ ก็ต้องแพ้เขาหลุดลุ่ย เขาได้เปรียบทุกอย่าง. เขาเป็นคนเก่งกว่า พูดจาก็ฉาดฉานกว่า แล้วก็เขาเคยมีผัวแล้ว รู้จักวิธีที่จะปรนนิบัติผู้ชายให้เป็นที่พอใจฉันนะมันเซอะซะ สู้เขาอย่างไรได้.

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

นาฏ

ทำไมหล่อน จึง เชื่อเอาแน่นอนนัก ว่า ขุนจำนง รักกับ คุณสำอาง ?

เฉลา

หล่อนก็ได้ยิน นางแม้น พูดอยู่แล้ว.

นาฏ

ทำไมหล่อนจึงได้เชื่อนางคนนั้นนัก.

เฉลา

ทำไมฉันจะไม่เชื่อ นางแม้น มันเป็นคนรับใช้ใกล้ตัว คุณสำอาง.

นาฏ

ก็นี่อย่างไร—

เฉลา

อย่างไรมาบ้วนเบี้ยนอยู่ที่นี่ฤา? เป็นเหตุที่อีคำ ของ ฉัน แล่น ตาม ผู้ชาย ไปเสีย ไม่มีใครจะจัดเข้าจัดของ คุณแม่ก็ไปขอยืม นางแม้น มาให้ฉันใช้.

โฉม

(พูดจากข้างในโรง) แม่เฉลา ! เมื่อไรจะออกมาล่ะ ?

เฉลา

เดี๋ยวนี้แหละคะ ! แพรให้ฉันทีเถอะ !

แม่นาฏช่วยห่มแพรให้.) นี่แน่หล่อนนะ ฉัน ออกปากวานอะไรสักหน่อยได้ไหม ?

นาฏ

(จัดแพร เฉลา พลาง) จะวานอะไร ?

เฉลา

วาน เอา เรือ มา จอด ไว้ ใน คลอง นี่หน่อยเถอะ.

นาฏ

เมื่อไหร่ ?

เฉลา

คืนวันนี้แหละ ในคลองเล็กในสวนนี่นะ.

นาฏ

ทำไม ?

เฉลา

ฉันจะบอกตามจริง. ฉันจะไม่ยอมเสียเนื้อเสียตัว กับ ขุน จำนง เป็นอันขาด เว้นเสียแต่เขาจะยอมสัญญา กับฉันเสียก่อน.

นาฏ

สัญญาอะไร ?

เฉลา

ก็เรื่องนั้นแหละน่า อย่าถามให้ร่ำไร จะให้ฉันไปเที่ยวหาที่อื่น?

นาฏ

เอาเถอะฉันจะจัดให้ ดีกว่าที่จะให้หล่อนไปเที่ยววุ่นหาทางอื่น.

เฉลา

ขอบใจ ถ้าเช่นนั้นหล่อนเอาเรื่อมาคอยอยู่นะ. ถ้าฉันเอาสัญญาตกลงกับขุนจำนงได้ ฉันก็จะไม่ไป ถ้าไม่ตกลงตามฉันขอละก็ ฉันก็ไม่ยอมเสียเนื้อเสียตัวเป็นอันขาดทีเดียว.

นาฏ

ก็ถ้าเช่นนั้นถ้าหล่อนพูดจาตกลงกันกับขุนจำนงแล้ว ฉันมิคอยเงกฤๅ?

เฉลา

หล่อนคอยอยู่จน ๒ ยามเท่านั้นแหละ. ถ้าฉันยังไม่ลงไปหรือไม่ให้คนไปบอกอย่างใดอย่างหนึ่ง หล่อนก็กลับไปเสียเถอะ.

(พูดจากในโรง) แม่เฉลา! ร่ำไรเลย. หล่อนจะจัดเรื่อให้ฉันไหม? หรือ จริง ๆ. จะให้ฉันไปเที่ยวหาที่อื่น?

เฉลา

คุณแม่เร่งใหญ่เสียแล้ว ต้องไปเสียที่เอาเป็นตกลงนะ?

นาฏ

ตกลง ๆ! ไปเสียทีเถอะ.

เฉลา

(เดินไปทางประตูขวากับ นาฏ พูดกันไปพลาง.) หล่อนมาให้ได้นะ. ถ้าไม่มาละก็ฉันไม่พูดกับหล่อน จนวันตายเทียว ไม่เชื่อคอยดูสิ. (พากันออกไปทางประตูขวา)

(บีดม่านครู่หนึ่ง สมมุติว่าในระหว่างนี้มีรดน้ำแต่งงาน และมีเตรียมการต่าง ๆ สำหรับธุระในเรื่องส่งตัว เมื่อเบิดม่านใหม่ สมมุติว่าส่งตัวแล้ว เฉลานั่งเก้าอี้ซ้ายโต๊ะ แขนซ้ายวางบนโต๊ะ แต่งตัวนุ่งผ้าสรวมเสื้อหลวม ๆ สำหรับอยู่กับห้อง ขุนจำนงนั่งเก้าอี้ขวาโต๊ะ ยังแต่งตัวเต็มที่.)

ขุนจำนง มันล่วงไปเร็วจนไม่ใคร่รู้สึกตัว จริงหล่อนอย่างไรนิ่งขรึม ไม่พูดไม่จาไหมจ๊ะ?

เลย! (เฉลานิ่ง ตาแลดูตรงไปข้างหน้า.) ตรองอะไรนักเทียวนะ? อย่างไรยะ หล่อนจะพูดให้ชื่นใจสักคำไม่ได้เทียวฤๅ? เสียแรงเตรียมเรื่องมาไว้ว่าจะพูดกับหล่อน คะเนไว้ในใจว่ามีเรื่องเท่านั้นเท่านี้ คงจะพอจุเวลาราวสี่ห้าชั่วโมง ฉันพูดคำหล่อนตอบคำก็พอจะเหมาะๆ เวลา หรือบางทีถ้าเรื่องไหนมันสนุกออกรสหน่อย ก็จะได้ยืดออกไปได้อีกสักหน่อย. นี่หล่อนปล่อยให้ฉันพูดคนเดียวเรื่อย หล่อนไม่ตอบหรือแสดงความเห็นบ้างเลย เพราะฉนั้น ในชั่วโมงเศษ—

เฉลา

(ดูนาฬิกาที่ข้อมือแล้วพูดเฉยๆ) สองชั่วโมงกับ ๓ นาที.

ขุนจำนง

แหม! อย่างนั้นเทียวหรือจ๊ะ? ฉันหมายว่ายังไม่ถึงสองชั่วโมง! ดูเวลามันล่วงไปเร็วจริงนะ. แต่เขาว่ากันว่าถ้าเรากระทำสิ่งไรที่เป็นที่พอใจละก็ ดูเวลา

เฉลา

ดิฉันหมายว่าล่วงมาสักสามสี่ชั่วโมงแล้ว!

ขุนจำนง

พุทโธ่! ถ้าเช่นนั้นหล่อนมีไม่พอใจหรือจ๊ะ หล่อนไม่พอใจด้วยเหตุไร? (เฉลานิ่งไม่ตอบ ขุนจำนงแลดูนิ่งอยู่ครู่หนึ่ง.) ฉันคิดเลขเวลามาผิดไปเสียแล้ว ต้องคิดอ่านหาเรื่องสำหรับคุยเพิ่มเติมขึ้น จริงไหมละยะ? (นิ่ง) จะคุยเรื่องอะไรต่อไปดีละยะ? (นิ่ง) เออเขาว่าธรรมเนียมผัวเมียที่อยู่ด้วยกันใหม่ๆ มักชวนกันไป พระบาทไม่ใช่หรือยะ? (นิ่ง) เมื่อเร็วๆ นี้หล่อนไปดูฟุตบอลถ้วยทองหรือเปล่า? แหม สนุกพอใช้ทีเดียว. ฉันเองเสียใจที่ได้งดเล่นมาเสียนานแล้ว ถ้ามิฉนั้นก็จะไปสมัคเข้าเล่นกับเขาบ้าง. แต่บางทีเขาจะไม่ต้องการฉัน เพราะคนที่เขาหนุ่มๆ กว่าฉันมีอยู่มาก (นิ่ง) อย่างไร? หล่อนเห็นฉันแก่ไปไหม? (หัวเราะ แต่ดูไป

เห็น เฉลา คงทำหน้าเฉยอยู่ ก็เลยเรี่ย ไป.) โธ่! อะไร หล่อนจะให้ฉันพูด คนเดียว เช่นนี้ตลอดคืนเทียวฤๅ?

เฉลา

ถ้าเมื่อคุณเหนื่อย ก็หยุดพักเสียบ้างไม่ได้ฤๅ? (พูดเฉย ๆ ไม่แลดูขุนจำนง.)

ขุนจำนง

ที่ฉันพูดเรื่อยอย่ เช่นนี้ก็ประสงค์ที่จะชวนให้หล่อนพูดเท่านั้น. ฉันไม่ได้อยากฟังเสียงตัวฉันเองเลย ฉันอยากฟังแต่เสียงหล่อนเท่านั้น. มิใช่ว่าหล่อนจะพูดจาไม่เป็นเมื่อไร. แม่สำอาง บอกฉันว่า หล่อน นะ เป็น คน ฉอเลาะช่างพูดนัก ฉันก็ได้ตั้งใจไว้ว่า คงจะได้นั่งฟังให้จำเริญหู จำเริญใจ หมายว่าฉันเองจะไม่ต้องพูดกี่คำ เป็นแต่นำเรื่องขึ้นแล้วก็คอยแต่นั่งฟังไปเท่านั้น นี่ฉันจึงเสียใจที่ไม่เป็นเช่นที่คะเนไว้.

เฉลา

ทำไม คุณไม่ซื้อ กระบอกเสียง มาไว้ไขฟังให้พูดได้ตามใจคุณเสมอไป?

ขุนจำนง

ที่เมื่อพบกันที่บ้าน แม่สำอาง ทำไมหล่อนพูดกับฉันได้ออกจ้อ (เฉลา สบัดหน้า) โธ่! หล่อนไม่เมตตาฉันเสียบ้างเลยเทียวฤๅ? (ลุกจากเก้าอี้เดินไปทาง เฉลา) เสียแรงฉันหรือรักหล่อนตั้งหน้านับ แต่วัน ที่ จะได้ขึ้น นั่งเตียง ใส่มงคลคู่กับหล่อน หล่อนก็ช่างไม่เมตตาฉันบ้างเลยทีเดียว! (มือเท้าลงไปบนโต๊ะ ทั้งสองมือที่ใกล้ เฉลา เฉลา ขยับเก้าอี้ออกไปห่างจากโต๊ะ ตาไม่จับขุนจำนง.) นี่หล่อนโกรธฉันทำไม? ฉันได้ทำอะไรให้เป็นที่ขุ่นเคืองหล่อน? อ้อ! ฮะ ๆ ฮะ ๆ หรือทำงอน เพื่อให้ฉันง้อเล่นกระนั้นเอง? นี่เป็นแบบของผู้หญิง ที่จะทำ ล่อใจ ชาย ให้ยิ่งเกิดความรักมากขึ้น ไม่ใช่หรือจ๊ะ? (นิ่ง) อย่างไร แม่เฉลา จริงไหม? (นิ่ง) ฮือ! ควักซองบุหรี่ออกมาจากกระเป๋าหยิบบุหรี่ออกมาจุด.) หาเรื่องพูดให้หล่อนพอใจยาก จริงนะ! ตั้งแต่พบผู้หญิงมานักแล้ว ยังไม่เคยพบที่พูดให้ถูกใจยากเหมือน หล่อนเลย! ฮะ ๆ ฮะ ๆ (เฉลา เหลียวมาจ้องดู ทำท่า

เหมือนจะพูด แต่กลับใจ หันหน้ากลับไปจ้องตรงหน้าอย่างเดิม.) แหมใจฉันมาทีเดียว! หมายว่าจะได้พึ่งหล่อนพูดแล้ว! ที่ฉันพูดตะกี้หล่อนจะไม่พอใจกระมัง? แต่เชื่อฉันเถอะ ฉันนะที่จริงไม่ใช่เจ้าชู้ดอก. ฉันพูดมันเรื่อยไปกระนั้นเอง. ฉันมันปราศจากสติ. แม่สำอางก็เคยได้เตือน ฉันหลายครั้งแล้วว่า จะพูดอะไรให้ตริตรองเสียให้ตลอดก่อน. แม่สำอางว่า— (เฉลาทำไอแค๊ก ๆ) โอ๊ย ตายจริง! เผลอไปฉันขอโทษเถอะ! (ทิ้งบุหรี่) เสียกิริยามากทีเดียว! ฉันไม่ควรจะสูบบุหรี่ก่อนที่ได้ขออนุญาตหล่อน ขอโทษเถอะนะ! ฉันมันเคยตัวไป เพราะเคยเห็นเลดีไทยสูบบุหรี่อยู่บ้างบางคน ก็ไม่นึกว่าจะยังมีบางคนที่รังเกียจ.

เฉลา

ขอให้คุณเข้าใจว่า ฉันน่ะไม่ใช่คุณสำอาง!

ขุนจำนง

เข้าใจแล้ว ไม่เหมือนกันเลย ไกลกันมาก!

เฉลา (พูดเสียงห้วน ๆ) ขอบพระเดชพระคุณ.

ขุนจำนง

จริง ๆ นะหล่อน ผิดกันเป็นคนละชนิดทีเดียว.

เฉลา

ดิฉันเสียใจ.

ขุนจำนง

เสียใจทำไม?

เฉลา

เสียใจที่ดิฉันมีความบกพร่องอยู่มาก.

ขุนจำนง

ฉันไม่ยอมเชื่อ เป็นอันขาดทีเดียว. ฉันเห็นว่าตัวหล่อน เป็นผู้ที่ดีพร้อมสมคาดหมาย สมความประสงค์ของฉันอย่างยิ่ง.

เฉลา

อ้อ ดิฉันอยากถามอะไรสักหน่อย. คุณขึ้นไปอยู่เชียงใหม่นาน คุณได้เครื่องอาวุธมาไว้มากไม่ใช่ฤๅ?

ขุนจำนง

ก็ได้มาไว้บ้าง.

เฉลา

คุณไม่ได้ โล่ห์ ลงมาเลยฤๅ ?

ขุนจำนง

(ปลาดใจ) ทำไม ?

เฉลา

ที่เมืองบนหา โล่ห์ ไม่ได้หรือ ถึงต้องมาหาในบางกอก ?

ขุนจำนง

หล่อนพูดอะไรฉันไม่เข้าใจ.

เฉลา

ครั้นดิฉันไม่พูดก็บ่น พูดขึ้นก็ไม่เข้าใจ.

ขุนจำนง

ก็ หล่อน พูด เป็น ปฤษณา อย่าง นั้น จะให้ฉันเข้าใจอย่างไร ?

เฉลา

ถ้าเช่นนั้น ก็ ขอ ให้ คุณ ไป ถาม คุณ สำอาง ดูเถอะ ดิฉัน เชื่อว่า เขาคงจะอธิบายให้คุณเข้าใจได้แจ่มแจ้ง.

ขุนจำนง

แม่เฉลา นี่หล่อนพูดอย่างไร ?

เฉลา

ดิฉันน่ะเป็น โล่ห์ ดีพอ ที่ จะบัง คุณ กับ คุณสำอาง ได้แล้วหรือยัง ?

ขุนจำนง

ทำไมหล่อนพูดเช่นนั้น ?

เฉลา

ก็ทำไมล่ะ ! ก็คุณน่ะมาขอ ดิฉัน เพื่อทำโล่ห์เท่านั้นไม่ใช่ฤๅ ? คุณกับคุณสำอาง ตกลงกันเช่นนั้นไม่ใช่ฤๅ ?

ขุนจำนง

นี่หล่อนเอาอะไรมาพูด ?

เฉลา

ก็มันไม่จริงฤๅ ?

ขุนจำนง

นี่ใครบอกหล่อน ?

เฉลา

ถ้าเช่นนั้นก็จริงน่ะซิ ! ตั้งใจขอทำเป็นโล่ห์เท่านั้นจริง ๆ แหละฤๅ ?

ขุนจำนง

เรื่องอะไรฉันจะขอหล่อนเป็นโล่ห์ ? ฉันก็ขอหล่อนเป็นเมียน่ะสิ !

ขุนจำนง

แม่เฉลา! หล่อนน่ะเป็นเมียฉัน—

เฉลา

ก็ คุณสำอางล่ะ ?

ขุนจำนง

แม่สำอางไม่เกี่ยวข้องอะไร นอกจากฉันคนรักใคร่กันตามธรรมดา.

เฉลา

(หัวเราะเยาะ) ฮะ ๆ ฮะ ๆ เป็นแต่รักใคร่กันตามธรรมดาไม่ใช่อย่างโล่ห์ฉนั้น ฤๅ ?

ขุนจำนง

นี่ฉันจะทำอย่างไรดี หล่อนจึงจะเชื่อว่า ฉันน่ะ รักหล่อน และนับถือหล่อนจริง ๆ ตามที่สมควรจะรักหรือนับถือผู้ที่ได้ยกย่อง เป็น ภรรยา แล้วโดย แท้จริง ? ฉันจะทำอย่างไรดี ? ขอให้หล่อนชี้แจงให้ฉันหน่อยเถอะ.

เฉลา

ทางน่ะมี แต่กลัวคุณจะไม่เดินเท่านั้น.

ขุนจำนง

ขอให้บอกให้ฉันทราบหน่อยเถอะ.

เฉลา

คุณ อยาก จะ แสดง ให้เห็น ปรากฏ ว่าคุณน่ะไม่ได้รักอยู่กับ คุณสำอาง ไม่ใช่ ฤๅ ?

ขุนจำนง

ฉันน่ะอยากจะแสดงให้เป็นที่พอใจของหล่อน ว่าฉันน่ะรักใคร่ นับถือหล่อนตามสมควรที่ผู้ชายจะยกย่องเมีย ที่ได้ตกแต่งกันตามธรรมเนียม.

เฉลา

ถ้าเช่นนั้นขอให้คุณสัญญา ว่าคุณจะไม่ไปบ้าน คุณสำอาง อีกต่อไป!

ขุนจำนง

โธ่ แม่เฉลา—

เฉลา

คุณจะสัญญาเช่นนั้นได้หรือไม่ได้?

ขุนจำนง

จำเป็นหรือที่จะสัญญาอย่างนั้น ?

เฉลา

คุณจะสัญญาหรือไม่สัญญา ?

ขุนจำนง

หล่อนอย่าทำให้ฉันได้รับความลำบาก เลย.

เฉลา

ก็ คุณสำอาง ล่ะ ?

ขุนจำนง

แม่สำอาง เขาก็อย่อย่างนั้นแหละ.

เฉลา

ยังคงอยู่ด้วยเหมือนกันฤๅ ?

ขุนจำนง

อ้อเข้าใจแล้ว ! ฮะ ๆ ฮะ ๆ แต่ที่จริงหล่อนไม่ควรหึงส์เลย. หล่อนควรจะเชื่อว่า ฉันน่ะรักหล่อนแท้ ๆ. (ตรงเข้าไปถึงตัว เฉลา.)

เฉลา

(เอามือผลัก) อย่าวุ่นไปน่า ! พูดกันห่าง ๆ ก็ได้.

ขุนจำนง

อะไรผัวเมีย จะพูด กันใกล้ ๆ ไม่ได้เทียวฤๅ ? (ทำเอียงเข้าไป)

เฉลา

บอกให้ถอยออกไป (กระทืบตีน) ถอยออกไป !

ขุนจำนง

(ถอยห่างออกไปหน่อยหนึ่ง) หล่อนนี่แหละช่างปลาดจริงจริ๊งเทียว !

เฉลา

อย่างนั้นสิ ดิฉันเป็นสาวนี่ ดิฉันไม่ใช่แม่หม้ายจะได้รู้ท่วงรู้ที.

ขุนจำนง

แม่เฉลา ! ขอทีเถอะ อ้ายเรื่องแม่สำอาง น่ะอย่าพูดอีกเลย.

เฉลา

คุณเองน่ะแหละ สำอาง ไม่ขาด คำพูดคำหนึ่ง สำอาง สองคำ สำอาง มีแต่สำอาง, สำอาง, สำอาง, สำอาง อย่างโน้น สำอาง อย่างนี้.

ขุนจำนง

ฉันขอโทษ ที่ ทำให้ หล่อนไม่พอใจ. ฉันมันปราศจากสติเช่นนั้นเอง ! แม่สำอาง–

เฉลา

โอ๊ย ! โอ๊ย ! สำอาง อีกแล้ว !

ขุนจำนง

เอาเถอะฉันไม่พูดถึงอีกต่อไปละ.

เฉลา

ประเดี๋ยว ต้องพูดถึงอีกสักหน่อย. ดิฉัน อยากจะทราบให้เป็นแน่ว่า คุณน่ะพอใจในคุณสำอาง มากหรือในตัวดิฉัน ?

เฉลา

จะสัญญาหรือไม่สัญญา ?

ขุนจำนง

ถ้า– อือ– ถ้าฉันสัญญาตามหล่อนขอ ฉันก็–ก็จะต้องเป็นคนทวนสบด. ฉันก็ได้สบดไว้แล้วทางโน้น ฉันจะ–

เฉลา

ถ้าเช่นนั้นก็แล้วไป ! (ลุกขึ้นจะเดินไปทางประตูซ้าย.)

ขุนจำนง

(ตามไปจับแขนเฉลาไว้) ประเดี๋ยวก่อน !

เฉลา

ขอให้คุณเข้าใจ ว่าดิฉันไม่ยอมร่วมผัวกับคนเช่น แม่สำอาง เป็นอันขาด !

ขุนจำนง

ทำไมหล่อนพูดเช่นนั้น ?

เฉลา

นี่คุณรู้ไหมว่าคุณบีบแขนดิฉันเจ็บ?

(สลัดแขน ขุนจำนงไม่ปล่อย.)

ขุนจำนง

หล่อนต้องฟังฉันอธิบายก่อน.

เฉลา

ปล่อยแขนดิฉัน !

ขุนจำนง

ฉันรักหล่อน รักจริง ๆ ! ทำไมหล่อนจึงไม่เชื่อฉัน ?

เฉลา

(สลัดแขนอีก) ปล่อย !

ขุนจำนง

อะไรผัว จะ แตะ ต้อง ตัว เมีย ไม่ได้เทียวฤๅ ?

(เฉลาดิ้น) แม่เฉลา ! (กอดเฉลา) เสียแรงรักเป็นหนักหนา จะรักตอบสักนิดก็ไม่ได้.

เฉลา

(ดิ้นจะให้หลุด ไม่หลุดจึงร้อง) เฉลิม ! เฉลิม !

ขุนจำนง

อย่าอึงไปสิ ! เดี๋ยวใครเขาไม่รู้เขาจะว่าฉันตบหรือตีหล่อน.

เฉลา

ตบเสียให้แก้มบวม หรือตีเสียให้หัวแตกยังจะดีกว่า (ตะโกน) เฉลิม ! เฉลิม !

ขุนจำนง

อย่าอึงไป แม่คุณของพี่!

เฉลา

(ตะโกน) เฉลิม! ช่วยพี่ด้วย เฉลิม! เฉลิม!

(เฉลิมวิ่งเข้ามาทางประตูซ้าย หน้าตาตื่น ดูท่าทางเป็นพึ่งตื่นนอนมา ขุนจำนง พอเห็น เฉลิม เข้ามาก็ปล่อยเฉลาถอยห่างออกไป เฉลาวิ่งไปกอด เฉลิม ต่างคน ต่างยืนนิ่งกันอยู่ครู่หนึ่ง.)

ขุนจำนง

ถ้าเช่นนั้นฉันจะออกไปเดินสูบบุหรี่เล่นที่ชลาสักครู่หนึ่ง ในห้องนี้ร้อนนัก. (เดินออกไปทางประตูขวาแล้วปิดประตูดังเก่า.)

เฉลิม

คุณพี่ร้องเรียกดิฉันทำไม?

เฉลา

ขุนจำนง ข่มเหงพี่เหลือที่จะทนทานได้! (นั่งลงกับเก้าอี้ เอาหน้าซบกับโต๊ะร้องไห้.)

เฉลิม

(ไปคุกเข่าลงข้างเก้าอี้พี่) เขาทำอะไรคุณพี่?

เฉลา

(สอื้นพลาง) เขาข่มเหงน้ำใจพี่เหลือที่จะทนทานได้.

เฉลิม

เขาทำอย่างไรคะ?

เฉลา

หล่อนยังเด็กนัก อย่ารู้เลย.

เฉลิม

แต่ดิฉันก็เดาถูก เรื่อง พี่สำอางใช่ไหม?

เฉลา

(กอดน้อง) เฉลิม พี่จะอยู่ในบ้านนี้ต่อไปอีกไม่ได้แล้ว! พี่ลาทีละ. อยู่ทางนี้ประพฤติตัวให้ดี ๆ แล้วก็อย่าให้เขาหลอกจับไปทำเสียให้อับอายเหมือนพี่นะ.

เฉลิม

คุณพี่จะไปไหน?

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

เฉลา

อย่ารู้เลย (ลุกขึ้น) มาช่วยพี่เก็บของเถอะ.

เฉลิม

(ช่วย เก็บ ของ ลง กระ เป๋า หนัง) คุณพี่อย่าเข้าใจว่าดิฉันจะปล่อยให้คุณพี่ไปคนเดียว. คุณพี่ไปไหน ดิฉันก็จะไปด้วยถึงนั่น.

เฉลา

ตามใจ! ก็ดีเหมือนกัน. ไปด้วยกันก็จะได้เป็นเพื่อนกัน ได้เห็นหน้ากันสองคนพี่น้อง. กำไลบนโต๊ะเครื่องแป้งเก็บแล้วฤา?

เฉลิม

เก็บแล้วค่ะ เสื้อผ้าไม่ต้องเอาไปหรือคะ?

เฉลา

ไม่ต้องละ ไปหาผลัดเอาที่อื่นเถอะ. ของเพ็ชร์พลอยอะไรเก็บหมดแล้วฤา?

เฉลิม

เก็บหมดแล้วค่ะ แม้นเขารวบรวมไว้ในหีบญี่บุ่นนั้นหมดแล้ว.

เฉลา

ถ้าเช่นนั้นก็ไปสิ ไปลงกระไดหลังเรือน จะได้แวะเก็บของที่ห้องหล่อนด้วย. (ออกไปทางประตูซ้ายกับ เฉลิม.) เฉลิม หิ้วกระเป๋าหนังของพี่ไปด้วย.

(เงียบอยู่ครู่หนึ่ง แล้วเสียงคนเคาะประตูขวา เมื่อไม่มีใครตอบ เคาะอีกครั้งหนึ่ง เงียบอยู่อีก ประตูขวาจึงเบิดแง้มนิดหนึ่ง.)

ขุนจำนง

(ที่ประตูขวา) แม่เฉลา (เงียบ) แม่เฉลา! ยังไม่หายโกรธอีกฤา? (เงียบ) โธ่อะไรจะโกรธไม่รู้จักหายเลยเทียวฤา? (เข้ามาเหลียวไปมา) เอ๊ะ! นอนเสียแล้วฤา? (ย่องไปที่เตียง) ไม่มี! เอ๊ะ! นี่อย่างไรกัน? (ไปทางเฉลียง) แม่เฉลา! แม่เฉลา! (มองออกไปทางประตูซ้าย) แม่เฉลา! ฮือ! หายเงียบไปเทียว (กลับเข้ามาในห้อง มองที่โต๊ะ เครื่องแป้ง เห็น ของ ไม่อยู่.) หมด! หมด! ของที่วางอยู่นี่ไปหมดแล้ว. ตาย! ตาย! ยืนตลึงอยู่ครู่หนึ่งแล้ววิ่งออกไปทางประตูขวา.)

(เสียง ขุนจำนง ตะโกนเรียก "คุณแม่ขอรับ" "คุณ จมื่น ขอรับ" แลอื่น ๆ เสียงผู้คนวิ่งกันคึกคักข้างใน สักครู่หนึ่ง ขุนจำนง กลับเข้ามา โฉม กับ บ่าวผู้หญิงตามเข้ามาอีกคนหนึ่ง ดูท่าทางเป็นต้นขนใหม่ ๆ ทั้งนั้น; จมื่น พรหมเสนา งุ่มง่ามตามเข้ามาที่หลังคน แต่งตัว นุ่งผ้าลาย สรวมเสื้อชั้นใน.)

โฉม

ไหนล่ะ? (ขุนจำนง เดินไปเดินมา ยุ่งไม่เป็นท่า)

จมื่นพรหมเสนา

กี่คน? มีกี่คน?

โฉม

อะไรมีกี่คน ก็คนเดียวน่ะสิ!

จมื่นพรหมเสนา

ถ้าเช่นนั้น ขุนจำนง ทำไมปล่อยให้มันไปล่ะ? สู้มันไม่ไหวฤา?

โฉม

นี่มาพูดถึงอะไร?

จมื่นพรหมเสนา

พูดถึงขะโมยน่ะสิ!

โฉม

ขะโมยขะมายอะไร! เดี๋ยวนี้เขาว่าแม่เฉลา น่ะหายไป!

จมื่นพรหมเสนา

อ๊ะ! ก็ส่งตัวส่งเนื้อแล้วทำไม——

โฉม

ก็นั่นน่ะสิ เดี๋ยวนี้เขาว่ามันหายไปเสียแล้ว

จมื่นพรหมเสนา

ค้นดูเสียให้ทั่วก่อนเถอะน่า. เขาจะไปห้องน้องสาวเขากระมัง?

ขุนจำนง

เออจริง! แหมผมก็ลืมนึกไปได้. (ตั้งท่าจะไปทางประตูซ้าย)

โฉม

ประเดี๋ยว ท่านขุน เฉลิม มันก็ไม่ใช่เด็กใช่เล็กนักนะ! จะเข้าไป ตลุย ตลาย ใน ห้องหับที่หลับที่นอนเขาเช่นนั้น ฉันยอมไม่ได้นะ!

จมื่นพรหมเสนา

จริง! จริง! บื้อแม่เฉลิม ทลึ่งขึ้นมาก.

โฉม

นางแก่นแน่ะ เอ็งไปดูในห้องคุณเฉลิมทีฤๅ? (บ่าวโฉมออกไปทางประตูซ้าย.)

ขุนจำนง

เมื่อก่อนผมจะออกไปข้างนอก เห็นแม่เฉลิมอยู่กับพี่สาว ผมก็ไว้ใจว่าคงไม่เป็นไร. ก็นี่คงจะไปอยู่ห้องน้องสาวนั่นเอง. (บ่าวกลับเข้ามาทางประตูซ้าย.)

บ่าว

(หน้าตาตื่น) คุณนายเจ้าคะ คุณเฉลิมก็หายไปด้วยเจ้าค่ะ!

โฉม

(ทรุดตัวลงนั่งกับเก้าอี้ตบอก) ตาย! ไปหมดทั้งสองคน!

จมื่นพรหมเสนา

แม่โฉม! ฉันได้ว่าแล้วว่าดูท่าทางมันไม่ดี! ดูมันมีอะไรยุ่ง ๆ มาตลอดตั้งแต่แรกเริ่มเดิมทีแล้ว!

โฉม

ก็คุณจะมายืนพูดอยู่อย่างนั้น จะเป็นประโยชน์อะไร? จะออกความคิดสักหน่อยไม่ได้เทียวฤๅ?

จมื่นพรหมเสนา

ต้องตาม! ต้องตาม! ฉันจะรีบไปแต่งตัวออกตามเดี๋ยวนี้. (ทำท่าจะออกไปทางประตูขวา.)

ขุนจำนง

ช้าก่อนขอรับ ผมเป็นผัวแม่เฉลา เป็นน่าที่ผมมากกว่าผู้อื่นที่จะตาม. ธรรมเนียมฝรั่งผู้หญิงมีผัวแล้ว ไม่มีผู้ใดจำจะต้องมาเกี่ยวข้อง.

จมื่นพรหมเสนา

ฮือ! ผมนี่ก็เป็นไทย ผมไม่ทราบธรรมเนียมฝรั่งมังค่าอะไรดอก.

โฉม

พุทโธ่ ๆ นี่ลูกฉันนะเป็นอย่างไรไปก็ไม่รู้. หมด! คราวเดียวสองคน. (ร้องไห้)

ห้องสมุดหนังสือพิมพ์ไทยเขษม

ขุนจำนง

คุณแม่อย่าวิตก ผมจะตามคืนมาให้ได้ไม่ให้ทันเป็นอันตรายอะไร.

จมื่นพรหมเสนา

ถ้าเช่นนั้นเราก็ควรรีบไปนะท่านขุน.

ขุนจำนง

รับประทานโทษ. ผมเห็นว่าเป็นน่าที่ผมคนเดียวที่จะต้องตาม คนอื่นไม่มีน่าที่เลย!

จมื่นพรหมเสนา

เฮอ! ก็ตามใจ ตามใจ! (ออกเคือง พูดเบา ๆ) ธรรมเนียม ฝรั่ง บ้าอะไร

ขุนจำนง

ที่ไหนไม่รู้!

ผม จะให้ได้ คืน มา ใน พรุ่ง นี้ เช้า คุณแม่อย่าวิตก. (ออกไปทางขวา)

จมื่นพรหมเสนา

ฮือ! ถ้าได้มาพรุ่งนี้เช้ายอมให้ถอง! ฮือ! นึกแล้ว ว่ามันอย่างไร ๆอยู่.

โฉม

โธ่! โธ่ รู้งี้_ (เอาผ้าเช็ดหน้าขึ้นบีดหน้าร้องไห้ จมื่น พรหมเสนา ยืนดูท่าทางออกไม่สบาย แต่มิรู้ ที่ จะทำอย่างไร เลยยืนมองนิ่งอยู่.)

บีดม่าน

องก์ที่ ๓

ฉาก: สพานท่าเรือจ้าง หน้าบ้าน นายทิว ฝั่งตวันตก มีสพานไม้ พื้น กระดานห่าง ๆ ไม่มีพนัก กว้างพอคนเดินหลีกกันได้สองคนสบาย ทำให้สูงพ้นพื้นโรงขึ้นมาราว ๑ ศอกเป็นอย่างมาก สพานนี้ต้องทอดข้ามโรงตลอดตั้งแต่ขวาไปหาซ้าย สมมุติว่าปลายสพานอยู่ทางซ้าย ทางต้นสพาน คือข้างขวาโรงมีเป็นต้นไม้บัง แลเห็นเรือนอยู่บ้างก็ได้ ทางปลายสพาน คือ ข้างซ้ายโรงก็มีต้นไม้รก ๆ เป็นเครื่องบังอยู่บ้าง ใต้สพานทำเป็นเลน หลังสพานออกไปเห็นเรือจ้างเกยเลนอยู่ลำหนึ่ง ที่ฉากด้านหลังเห็นเป็นวัดและบ้านตามสมควร ติดต่อออกไปจากสพานข้างหลังและค่อนไปข้างขวามีกระท่อมหลังหนึ่ง สมมุติว่าปลูกอยู่ในเลน ด้านน่ามีประตูข้างซ้าย หน้าต่างซ้ายประตู ทางผนังข้าง ๆ มีหน้าต่างข้างละช่อง หน้ากระท่อมมีเป็นม้าหรือแคร่ยาวสำหรับคนนั่งพักได้.

เมื่อเบิดม่านไม่มีใครอยู่บนสพาน มีแต่ อ้ายห้อย คนแจวเรือจ้างนอนอยู่ในเรือหลังสพาน มองแลเห็นหัวรำไร.

อ้ายห้อย

บ้าขา ! บ้า ! บ้าผึ้ง ! เอ๊ะหูหนวกเสียแล้ว ! (บึ่นขึ้นมาบนสพาน แล้วเดินไปที่ประตูกระท่อม.) บ้าขา !

ยายผึ้ง

(ในกระท่อม) อะไรอีกล่ะ ?

อ้ายห้อย

อ้ายกันชามัดนั้นยังอยู่หรือคะ ?

ยายผึ้ง

อ้ายนี่ละกวนจริง ๆ !

อ้ายห้อย

โธ่ ฉันอดมาตั้งแต่เช้าแล้ว, ขอนิดเถอะน่ะไหว้ละ.

ยายผึ้ง

(ถือกันชาออกมาส่ง) เอ้า ! แล้วก็อย่ามาหั่นบนสพานของข้าอีกล่ะ.

อ้ายห้อย

เถอะคะ ฉันจะลงไปหั่นในเรือของฉัน. เออ คุณทิวน่ะท่านเอาใครมาเลี้ยงไว้นะ ?

ยายผึ้ง

มันกงการอะไรของเอ็งล่ะ ? ท่านผู้ดีท่านจะทำอะไร ๆ ก็ไม่ใช่กงการอะไรของอ้ายสันดานอย่างเอ็ง.

อ้ายห้อย

เปล่า, จะว่าเป็นการอะไรของฉันก็ไม่ได้ร้อกคะ. แต่ฉันเห็นมันพิลึก ๆ อยู่ ! เมื่อวันนั้นนะ, เมื่อวานซืนนี้ยังไงล่ะคะบ้า.

ยายผึ้ง

ข้ารู้แล้ว แล้วยังไงล่ะ ?

อ้ายห้อย

คุณทิวกับคุณนาฏกลับมาบ้านเวลาสักสองยามกว่าได้กระมัง พาผู้หญิงมาด้วยสองคน สาวใหญ่ ๆ แล้วคนหนึ่ง รุ่น ๆ คนหนึ่ง !

ยายผึ้ง

บอกว่าข้ารู้แล้ว !

อ้ายห้อย

บ้าก็ไม่ฟังให้จบหน่อยนี่นะ. คุณนาฏน่ะพาผู้หญิงสองคนเลยขึ้นไปบนเรือน แต่ส่วนคุณทิวน่ะย้อนกลับลงมาอีก เห็นฉันเข้าก็กวักมือเรียกฉัน (ทำท่ากวักมือ) ฉันก็ปีนขึ้นมาหา. คุณทิวก็จับแขนฉันลากมาให้ใกล้ตัวท่านแล้วพูดว่า “นี่แน่เจ้าห้อยเอ๋ย เราก็เป็นคนกว้างอยู่ไม่ใช่ฤา ?” ฉันตอบว่า “ผมก็รู้จักท่านผู้ลากมากดีมากอยู่ขอรับ.” คุณทิวว่า “ไม่ใช่ ในหมู่พวกแจวเรือจ้างด้วยกันน่ะ.” ฉันตอบว่า. “ทำไมผมจะไม่กว้างในพวกนั้น ผมน่ะเป็นหัวโจกใหญ่ที่เดียว.” ข้อนี้มันก็จริงอยู่บ้างไม่ใช่หรือคะ ?

ยายผึ้ง

เออ ๆ ก็แล้ว คุณทิวว่ายังไงต่อไปล่ะ ?

อ้ายห้อย

อ้าว ๆ ที่เมื่อตะกี้นี้ละคอยแต่กระทุ้ง “ข้ารู้แล้ว ! ข้ารู้แล้ว !” ที่เดียว นี้ละอยากรู้ขึ้นมาละสิ.

ยายผึ้ง

เล่าก็เล่าไปเถอะน่ะ ร่ำไรนัก !

อ้ายห้อย

คุณทิว ก็พูดต่อไปว่า “นี่แน่ะ เกลอเอ๋ย—” ปากหวานนัก คุณทิว ให้ตายโหงสิ— “นี่แน่ะ เกลอเอ๋ย เกลอช่วย สงเคราะห์ กัน สัก หน่อย เถอะ ได้ไหม ?” ฉันก็รับว่าได้. คุณทิว ก็พูดว่า “เกลอ ก็เห็นผู้หญิงสองคนที่ขึ้นไปบนบ้านกับ แม่นาฏ แล้วไม่ใช่ฤๅ ? นั้นแหละ เกลอ ช่วยบอกกับพวกพ้องที่เถอะว่า ถ้าใครถามถึงผู้หญิงสองคนนี้ละก็ ให้ทำไม่รู้ไม่เห็นเสียหน่อยเถอะ.” ฉัน ก็รับคำ คุณทิว ควักเงินให้สี่บาท แล้วก็เดินขึ้นไปบนบ้าน.

ยายผึ้ง

ก็แล้วเอ็งทำยังไงล่ะ ?

อ้ายห้อย

ฉัน น่ะฤๅ ฉัน ก็ไปจัดการตามที่ได้รับไว้กับ คุณทิว น่ะสิ. ในส่วนฉันน่ะบ้าไม่ต้องวิตก. ฉันทำไว้เรียบ. แต่ส่วน คนที่ คุณทิว พามาเอง นั่นแหละ จะทำยุ่ง.

ยายผึ้ง

ทำไม ?

อ้ายห้อย

คุณเล็ก นั่นน่ะ ดูอยู่ข้างจะซนจัดอยู่ หน่อย. ชอบ ออก มา เดิน เล่นปลายสพานนี่นัก. เมื่อวานนี้เองออกมาทางนี้ ฉันอดพูดไม่ได้ก็แอบเข้าไปบอกว่า “คุณ ขอรับ อย่าออกมาปลายสพาน คุณทิว จะโกรธเอา.”

ยายผึ้ง

เอ็งมันทลึ่งยังงั้นด้วย ! แล้วเธอว่ากระไรล่ะ ?

อ้ายห้อย

เธอแล ๆ ดูฉันแล้วก็หัวเราะกก ๆ แล้วก็ถามว่า “แกน่ะชื่อไหร่ ?” ฉันบอกว่าชื่อห้อย เธอกลับพูดว่า “อะไรนะ ? ชื่อห้อย ฤๅ ? ถ้าชื่อ หอย เสียก็จะสมกว่า.” ฉันถามว่า “ทำไม ?” เธอตอบว่า “จะได้เลยหัดหกขะเมนแล้วไปให้ เจ๊ก จูงเดินไปเล่นเอาสตางค์ตามถนน.”

ยายผึ้ง

สมน้ำหน้า แล้วเอ็งโกรธฤๅ ?

แล้วบอกด้วย ว่า ฉัน จะยอมออกไป บ้าน ต่อเมื่อ คุณแม่ได้ไล่ ขุนจำนงไปให้พ้นเสียแล้วเท่านั้น. ถ้าเมื่อไล่ ขุนจำนงไปแล้วเมื่อไหร่ ก็ให้ คุณแม่ หรือ แม่นาฏ เข้าไปรับตัวฉันกลับไปบ้าน. ช่วยทำให้ คุณแม่ คลายวิตกหน่อยเถอะ.

นายทิว

ขอโทษ เถอะนะ ฉัน อยากถามหน่อย. หล่อนก็รัก ขุนจำนง ไม่ใช่ฤๅ ?

เฉลา

พี่ทิวก็ได้สำแดงใจดีต่อฉันมาก ฉันจะบอกตามตรง. เพราะฉันรัก ฉันจึงได้แค้นมาก เมื่อรู้ว่า เขาทำกับฉันได้ถึงปานนั้น ! เพราะรัก ฉันถึงได้ทนอยู่ดูหน้าไม่ได้อีก.

นายทิว

เข้าใจ, เข้าใจ ! เอาเถอะฉันจะไปบอก คุณแม่ หล่อน ตามที่ หล่อน สั่ง. แม่นาฏ หล่อนคุย กับ ยายผึ้ง หมดเรื่องหรือยัง ?

นาฏ

(หันมาทางนายทิว) อ้าว นี่คอย ฉัน ฤๅ ? ฉันไม่รู้ !

นายทิว

ไปกันเสียทีเถอะ เรือแพก็พร้อมอยู่แล้ว. (แม้น วิ่ง กระหืดกระหอบเข้ามาจากทางซ้าย.)

แม้น

(พูดกับ เฉลา) คุณคะ ท่าน ขุน มานี่แล้วค่ะ !

เฉลา

ตาย ๆ ! มาถึงแล้วฤๅ ?

แม้น

ยังคะ. ดิฉันได้ยินว่าจะมา ดิฉันก็รีบลงเรือมาบอกคุณเสียก่อน. ดูเหมือน จะ มา ติด หลัง ดิฉัน มา ทีเดียว. เคราะห์ดีที่เรือ ดิฉัน เร็ว.

เฉลา

แม่นาฏ จะทำอย่างไรดี ?

นาฏ

กลับขึ้นไปบนเรือนฉันเสียก่อน.

แม้น

ดิฉันได้ยินเขาว่า จะตรงไปที่บ้านคุณแหละคะ !

เฉลา

ถ้าอย่างนั้นจะทำอย่างไร ? นาง ขอโทษฉันที ! อย่าให้ฉันพบเลย แม้นช่วยไปดูต้นทางไว้ที. (แม้นออก ดีกว่า. ไปทางซ้าย.)

นาฏ

อย่างนี้เถอะ. หล่อน กับ แม่เฉลิม ซ่อน อยู่เสียใน กระท่อม ยายผึ้ง นี่ ก่อน แล้วตัว ฉันเอง จะ กลับขึ้นไปอยู่เสียบน บ้าน. เผื่อ ขุนจำนง ขึ้นไปหา ฉัน บน บ้านพูดถามถึงหล่อน ฉันก็จะยอมให้ ค้นให้ทั่วบ้าน เพื่อสำแดงความ บริสุทธิ์. พอไม่พบ หล่อนในบ้าน ฉันแล้ว ก็จะได้ กลับไป แล้วเราก็จะได้เข้าไปในวังได้ สดวกดี.

เฉลา

ประเดี๋ยวก่อน. ก็เวลาขึ้นมานะ คงเห็นเรือของหล่อนจอดอยู่ที่ท่า เผื่อจะเกิดสงสัยขึ้นมา แล้วมานั่งคอยดัก ดูต้นทางไว้จะทำอย่างไร ?

นายทิว

ชอบกล ! ชอบกล !

นาฏ

ก็ที่จริงน่ะถ้าหล่อนจะพบพูดจา —

นายทิว

นี่แน่ะ, ฉันก็ไม่รู้จัก ขุนจำนง ดีนัก แต่ดูเหมือนได้ยินว่า ไม่ใช่ คนกล้า นัก ดอกไม่ใช่ฤา ?

นาฏ

ทำไม ?

นายทิว

ฉัน หมายว่า ถ้าให้ ยายผึ้ง บอก เสีย ว่า ที่นี่มีนักเลงโตอยู่พวกหนึ่ง เห็นคน แปลกหน้าแปลกตามา มักชอบแขวะ เล่นเสีย เช่นนี้ไม่ได้ฤา ? อย่างไร ยายผึ้ง ?

ยายผึ้ง

เจ้าค่ะ ดิฉัน จะ บอกเขา อย่างงั้น ก็ได้.

เฉลา

ก็ถ้าเผื่อเขาไม่เชื่อล่ะ ?

ยายผึ้ง

พูดว่ากระไร ?

อ้ายห้อย

นิ่งเสียเฉย ๆ ไม่ตอบว่า กระไร สักคำเดียว !

ยายผึ้ง

นั่นหรือเอ็งเรียกว่าเป็นกลาง ๆ ?

อ้ายห้อย

แน่ละสิ ! จะรับธุระก็ไม่ใช่ จะไม่รับก็ไม่เชิง นั่นไม่ใช่กลางหรือคะ ? ยังไงคะ บัญญาฉันดีไหม ?

ยายผึ้ง

ดีสิ ! คนอย่างเอ็งน่ะมันมีแต่จะพูดมากเกินไปเท่านั้นแหละ.

อ้ายห้อย

อ้อ ! พูดมากเกินไปยังงั้นฤา ? ถ้ายังงั้นไม่อยากฟังเสียงฉันอีก ฉันก็จะต้องลาทีละ ! (เดินไปจากกระท่อม บันลงจากสพาน ลงไปในเรือ จัดการหั่นกันชาสูบต่อไป แล้วเลยหลับ.)

(นายยามซื่อ เดินเข้ามาจากทางปลายสพานข้างซ้ายมือ.)

นายยามซื่อ

ยังไงคะบ้า รายบนบ้านโน้น ?

ยายผึ้ง

ก็เห็นเงียบอยู่. ถามทำไม ?

นายยามซื่อ

เห็นจะไม่ร้อนถึงฉันนะ ?

ยายผึ้ง

ทำไมมันจะมาร้อนถึงแก ? เขาไม่ได้ไปลักไปขะโมยอะไรที่ไหน ?

นายยามซื่อ

บ้ารู้ไหมว่า คุณทิวน่ะไปลักพาเขามาหรือยังไง ?

ยายผึ้ง

พิลึกแท้ ๆ ก็แกไม่เห็นฤา ? เมื่อมาน่ะ คุณนาฎก็มาด้วยพร้อม ๆ กัน.

นายยามซื่อ

นั่นไม่เป็นพะยานอะไรเลย—

ยายผึ้ง

ก็นี่น่ะ มันกงการ อะไร ของแก ที่จะเก็บเอามาวิตกวิจารณ์ ? เขาจะพากันมาหรือมิพา ก็มันไปหนักหัวหนักหูอะไรแก ?

อ้ายห้อย

ฉัน จะไปโกรธทำไม ? ถ้าท่านไม่ชอบฉัน ท่านคงไม่ล้อฉัน.

ยายผึ้ง

ถ้ายังงั้นใครยิ่งด่าเอ็ง ก็ยิ่งรักมากยังงั้นฤๅ ? แล้วยังไงต่อไปอีกล่ะ ? มีคนมาสืบถามเอ็งมั่งหรือเปล่าล่ะ ?

อ้ายห้อย

เมื่อ คืนวานนี้ ฉันรับ คุณจมื่นพรหมจากฟากข้างโน้น ข้ามมา ที่บ้าน ที่ข้างวัดระฆังนี่ คุณจมื่น ท่านพูดขึ้นว่า “เออ อ้ายห้อย เอ็งช่วยสงเคราะห์ข้าหน่อยเถิดวะ. เดี๋ยวนี้ หลานสาวข้า หายไปสองคน เขาชื่อ เฉลา คนหนึ่ง ชื่อเฉลิม คนหนึ่ง. อยู่ดี ๆ ก็หายไป เอ็งช่วยสืบให้ข้าทีเถอะวะ. ถามดูตามพวกแจวเรือจ้าง ว่าใครได้เอาเรือไปจอดคอยรับคน ที่บ้าน คุณพระสมบัติ ใน คลองบางหลวง เมื่อวันเขาแต่งงานกันมั่ง. ใครได้รับผู้หญิงสองคนพี่น้องลงเรือไปมั่ง แล้วไปแห่งหนตำบลใด.” แล้วคุณจมื่น ก็เลยบอกรูปพรรณหลานของท่าน.

ยายผึ้ง

เป็นยังไงล่ะ ?

อ้ายห้อย

ตรงกับคุณสองคน ที่บ้าน คุณทิวนี่เอง เป๊ก ทีเดียว !

ยายผึ้ง

เออชอบกล !

อ้ายห้อย

แล้ว คุณจมื่น ยังพูดต่อไปอีกว่า ถ้าแม้มีคนหนุ่ม ๆ หน้าตาเซ่อ ๆ แต่ทำท่าทางเป็นฝรั่งสืบถามลูกหลานของท่านมั่ง อย่าได้บอกเลย.

ยายผึ้ง

ก็แล้วเอ็งรับท่านหรือว่า จะสืบให้ ?

อ้ายห้อย

อ๊ะ ! ฉันใช้ความคิดดีนัก บ้าเป็นต้องชมฉัน แน่ละ ! คือข้างฝ่าย คุณทิว หรือก็ได้ให้เงินฉันแล้ว ขอให้ช่วยปิดเรื่องคุณทั้งสองนั่น แต่ฝ่าย คุณจมื่น หรือ ท่านก็ได้เคยมีพระเดชพระคุณมาแต่ก่อน ได้เคยไปอาศัยข้าวท่านกินอยู่นาน. ครั้นฉันจะบอกเบ๊ดเสร็จทีเดียวว่า จะช่วยสืบให้ไม่ได้ มันก็ดูจะไม่ดี ฉัน ก็เลยพูดเป็นกลาง ๆ ไว้ทีหนึ่ง.

นายยามซื่อ

ฉันเป็นผู้มีน่าที่รักษาการ อยู่แถบนี้ จำจะต้องสอดส่อง ดูให้ ทั่วถึง ว่าใครจะทำผิดคิดร้ายยังไงมั่ง.

ยายผึ้ง

แกมันดีแต่ปาก ! เมื่อวานซืนคนเข้ามาล้วงเอาน้ำหวานของฉันไป ร้องเรียกจนศอจะแตก ทียังงั้นแกไปมุดหัวอยู่เสียที่ไหน ?

นายยามซื่อ

ฉันไม่ใช่แขกยาม จะได้มายืนเฝ้ากระท่อมของบ้าอยู่แห่งเดียว ! ฉันมีน่าที่ต้องตรวจตราหลายแห่ง.

ยายผึ้ง

ยังงั้นสิ ! พอเกิดขะโมยกันขึ้นแห่งนี้แกก็เฉพาะมีธุระไปตรวจเสียแห่งโน้น ขอแต่ให้คลาดแคล้วกะอ้ายขะโมยไว้แหละ ! อ้ายสิ่งที่ควรเอาเป็นธุระกลับไม่เอาเป็นธุระ ทีอ้ายสิ่งที่ไม่ใช่ธุระละก็อยากจะเสือกเข้ามารู้มาเห็น.

นายยามซื่อ

ฮือ ! (ออกเคือง เดินออกไปทางข้างขวา)

ทำไมคนมันจึงช่างอยากรู้เรื่องคุณ ๆ สองคนนั่นจริง ๆ. มันไม่ใช่ก็ใช่การอะไรของใครเลยทีเดียว. (เข้าไปในกระท่อม)

(เวลานี้ สมมุติ ว่า ย่ำค่ำ พระอาทิตย์ตก เพราะฉนั้น แดด ค่อย ๆ จาง ลงไปทุกที พอขมุกขมัว เฉลิม ก็เดินออกมาจาก ทางขวา เฉลิม แต่งตัว เป็นที่เหมือนจะไปนอกบ้าน.

เฉลิม

ยาย ! ยายขา ! (เดินไปที่ประตูกระท่อม) ยายผึ้ง !

ยายผึ้ง

(ในกระท่อม) ใคร ?

เฉลิม

ฉันเอง แหละคะ. ออกมาเดี๋ยวเถอะ !

ยายผึ้ง

จุดโคมเดี๋ยวเถอะคะ (จุดไฟขึ้นในกระท่อมแล้วจึงออกมา เวลานี้ข้างนอก มืด หมดแล้ว มีแต่ แสงจันทร์

สว่างอยู่.) อ้อคุณน่ะเอง คุณต้องประสงค์อะไร ?

เฉลิม

ตาห้อยอย่ไหม ?

ยายผั้ง

เห็นจะอยู่ในเรือนั่นแหละคะ. คุณจะทำไม ?

เฉลิม

พี่ทิวให้มาถามตาห้อย ว่าเห็นใครแปลกปลาดมาคอยอยู่บ้างหรือเปล่า ?

ยายผั้ง

ทำไมคะ.

เฉลิม

พี่นาฏจะพาคุณพี่กับฉันข้ามไปส่งที่ในวัง. พี่ทิวว่าเขาเที่ยวตามคุณพี่กันยุ่งนัก กลัวว่าถ้าขืนอยู่ที่นี่ไปอีกไม่ช้าเขาก็จะพบ จึงได้คิดให้เข้าไปอย่เสียในวังทีหนึ่ง. อย่างไรคะ ตาห้อย ตาห้อย ! อยู่ไหน ?

ยายผั้ง

เรือมันอยู่นั่นแน่ะคะ ! ดิฉันจะไปเรียกมันมาให้.

เฉลิม

อย่าเลยคะ ฉันจะเรียกแกเอง

(เดินไปตามสพาน จนตรงที่เรืออ้ายห้อยจอด) ตาห้อย ! ตาห้อย ! นอนขี้เซาจริงนะ. ตาหอย ห่อย ห้อย ! แล้วกัน ! (ก้มลงหยิบก้อนอิฐเล็ก ๆ ปาลงไปในเรือ ถูกหม้อกันชาเสียงดังแก๊ก.)

อ้ายห้อย

(ทลึ่งลุกขึ้นนั่งในเรือ) อุวะอ้ายพวกนี้ ! ข้าบอกหลายหนแล้วว่า อย่าเล่นขว้างเล่นปา หม้อกันชาของเขาแตกไปเ๋งจะเอาที่ไหนมาใช้ ? เล่นไม่รู้จักจบรู้จักสิ้น ไม่รู้จักของดีของเลว. เดี๋ยวข้าก็จะไปฟ้องท่านอาจารย์ให้เฆี่ยนตูดลายไปเท่านั้นเอง ! สันชาติคน –

เฉลิม

(เงยหน้าขึ้นมาเห็นเฉลิม) อ้อ คุณร๊อกฤๅ ขอรับ ? ผมขอรับประทานโทษ หมายว่าอ้ายเด็กลูกศิษย์วัดมัน

มาซนอีก. คุณจะต้องประสงค์อะไร หรือขอรับ ?

เฉลิม

พี่ทิวให้มาถามแก ว่าแกนะได้เห็นหน้าตาคนแปลกปลาดอะไร มาอยู่ตามเหล่านี้บ้างไหม ?

อ้ายห้อย

ไม่เห็นขอรับ. ก็มีแต่คนที่ไปมาตามธรรมดา ไม่เห็นหน้าใครแปลกปลาด หรือที่สำแดงกิริยาอาการแปลกปลาดอะไรเลยขอรับ.

เฉลิม

ดีละ ! ถ้าเช่นนั้นฉันจะได้ไปบอกพี่ทิว. (เดินเข้าโรงทางขวา)

อ้ายห้อย

บ้า ! บ้า !

ยายผึ้ง

อะไรอีกละวะ ?

อ้ายห้อย

นี่เขาจะออกท่ากันยังไงอีกน่ะคะ ?

ยายผึ้ง

ข้าจะไปรู้ฤา ? ข้าไม่ใช่เทวดาจะได้รู้ได้ ! (เข้าไปในกระท่อม)

อ้ายห้อย

อือ ๆ ยายผึ้งนี่ยิ่งแก่เข้าปากยิ่งจัดขึ้นทุกที. อีกหน่อยก็พูดด้วยไม่ได้. (นอนลงในเรือบ่นพลาง) เฮอ ! นี่เขาจะเล่นกันท่าไรอีกก็ไม่รู้. พิลึกจริง ๆ ! อ้ายเรื่องนี้มันจะเป็นยังไงกันต่อไปก็ไม่รู้ ! แต่ที่จริงบ้าผึ้งแกก็พูดของแกถูก. มันไม่ใช่กงการอะไรของเรา มันไม่ใช่กงการอะไร — (เสียงพูดมานั้นอ้อแอ้ลงทุกทีจนเงียบหาย.)

(นายทิวเดินออกมาจากทางขวา ผ่านกระท่อมไปทางเรือ อ้ายห้อย นายทิวอายุประมาณ ๒๓ แต่งกายเรียบ ๆ อย่างชายผู้ดี.)

นายทิว

(มองดูในเรือ) ฮือ ! คนยามของเราละดีนัก ไม่ค่อยเห็นตื่นเลย (พิศดูอ้ายห้อยในเรือ) จริงของแม่เฉลิม ! มันเหมือนลิงตัวโต ๆ อะไรตัวหนึ่ง. จะปลุกขึ้นก็ขี้เกียจฟังเสียงพูด. ไปดูเอาเองดีกว่า (เดินเลยไปทางซ้าย เสียงคนเรือจ้างร้องแซ่ขึ้นว่า "นี่ครับ" "ลำนี้ครับ" และคำอื่น ๆ ประเดี๋ยวนายทิวเดินกลับเข้า

มาจากทางซ้าย เลยไปจนผ่านกระท่อม ยายผึ้งไปแล้ว จึงหยุดยืนเรียก.) แม่นาฎ! แม่นาฎ! มาได้แล้ว.

(นาฎ, เฉลา และ เฉลิม เข้ามาจากทางขวา มีบ่าวตามมาคนหนึ่ง นาฎกับเฉลิมไปเรียกยายผึ้ง เอาน้ำหวานกินแล้วเลยคุยกัน.)

นายทิว

นี่เข้าของยังไม่เอาไปฤา ?

เฉลิม

แม่นาฎจะเอาเข้าไปส่งให้พรุ่งนี้.

นายทิว

จะเอาไปเสียวันนี้ไม่ได้ฤา ?

เฉลา

แม่นาฎว่าจะหอบพะรุงพะรังลำบาก บางทีจะทำให้เป็นห่วงของ จนเขาจับได้ถ้าไปตัวเปล่าเช่นนี้หนีสดวก. นางแม้นมาเล่าเมื่อเช้านี้เอง ว่าขุนจำนงกำลังเที่ยววิ่งไขว่อยู่ไม่ขาด แล้วได้ยินถามคุณแม่อยู่แล้ว ว่าบ้านพี่ทิวน่ะอยู่ที่ไหน.

นายทิว

นางแม้น บอกหรือเปล่า ว่า คุณแม่หล่อนน่ะว่ากระไรบ้าง ?

เฉลา

มันบอกว่า คุณแม่น่ะ พูดถึง ฉัน กับแม่เฉลิมขึ้นก็ร้องไห้.

นายทิว

อือ ! ถ้าเช่นนั้น — (นิ่งอึ้ง)

เฉลา

ทำไมคะ ?

นายทิว

หล่อนเคยเห็นแม่หล่อนร้องไห้แล้วหรือยัง ?

เฉลา

เคยเห็นเมื่อคุณพ่อตาย.

นายทิว

อย่างนั้นผิดกัน. ที่ฉันอยากรู้น่ะคือว่า หล่อนได้เคยเห็นร้องไห้เสียใจเพราะตัวหล่อนบ้างแล้วหรือยัง ?

เฉลา

ยังไม่เคยเลย.

นายทิว

หล่อนยังไม่เคยทำให้คุณแม่หล่อนน้ำตาตกเลยฤๅ ? (เฉลา สั่นศีรษะ)

ฉันเคย. เมื่ออายุฉันได้สัก ๑๗ หรือ ๑๘ ไปติดผู้หญิงอยู่คนหนึ่ง. คุณแม่ท่านไม่พอใจ เพราะผู้หญิงคนนั้นมันไม่ดีจริง ๆ ด้วย. ฉันก็ได้ยินเขาพูดอยู่แล้วว่า มันไม่ดี แต่ฉันกำลังหลงก็ไม่ฟังขึ้นไปหามันอยู่ร่ำไป. คุณแม่นอนขวางประตูห้องเสีย ฉันบึ่นหน้าต่างหนีไป กลับมาเห็นคุณแม่นั่งร้องไห้. ยิ่งเห็นฉันเข้าท่านยิ่งร้องไห้หนักขึ้น. แหมแม่เฉลา ใจฉันมันชั่งชอบกลจริง ๆ ทั้งสงสารคุณแม่ทั้งเกลียดตัวเอง ว่าทำให้คุณแม่ได้ความเดือดเนื้อร้อนใจจนขี้มูกตกน้ำตาย้อย. เสียแรงท่านได้รักใคร่มีพระเดชพระคุณเป็นหนักเป็นหนา ไม่ได้นึกถึงคุณท่านเลย. ฉันนึกว่าให้ท่านด่าเสียให้บ่น หรือเฆี่ยนเสียให้ยับเยินไปทั้งตัว ยังจะดีกว่าที่ท่านจะต้องร้องไห้ร้องห่มเช่นนั้น ดีกว่าสักร้อยเท่า !

เฉลา

แล้วก็อย่างไรละคะ ?

นายทิว

ก็เท่านั้น ! มันจบเรื่องแล้ว. ฉันเล่าให้ฟังเพื่อ —

เฉลา

ฉันเข้าใจแล้ว ! ขอบใจพี่ทิว ที่มาเตือนสติฉัน. ฉันรู้สึกแล้วว่าฉันน่ะเป็นคนไม่ดี ทำให้คุณแม่ต้องน้ำตาตกเพราะฉัน, แต่ฉันก็ได้เล่าเรื่องให้พี่ทิว เข้าใจตลอดแล้ว ว่าทำไมจึงต้องมาเสียจากบ้าน.

นายทิว

ฉันเข้าใจดีทีเดียว ว่าในเวลานั้นหล่อนจะต้องรู้สึกอย่างไร. ฉันก็รับตามตรงว่าถ้าฉันเองไปถูกเข้าเช่นนั้นบ้างบางทีก็จะทำเช่นหล่อนเหมือนกัน.

เฉลา

ถ้าเช่นนั้น พี่ทิวช่วยสงเคราะห์ฉันสักหน่อยเถอะ ! พอฉันเข้าไปอยู่ในวังแล้วช่วยไปบอกคุณแม่ให้รู้ที ว่าฉันน่ะอยู่ที่ไหน เล่าเรื่องให้พี่ฟังตลอด

เฉลิม

ก็จะคิดอ่านไปหา นักเลงโต อะไรให้มาเอะอะจริง ๆ ไม่ได้ฤา ? จะได้ดูท่าทาง ขุนจำนง เล่นสนุก.

นาฏ

มันจะได้มาตีเอาหัวแตกจริง ๆ เป็นไรล่ะ !

เฉลิม

ก็ถ้า เช่นนั้น พี่ทิว ทำ เป็น นักเลงโตมาเองไม่ได้ฤา ?

นาฏ

จริงแหละ รูปร่าง ก็ออก จะ พอใช้ได้ !

นายทิว

ขอบใจหล่อน.

นาฏ

เถอะน่า เป็นหน่อยเถอะ.

นายทิว

ก็เอา !

เฉลิม

เผื่อโปลิศ มา จับ เอา พี่ทิว ไปจริง ๆ จะว่ากระไร ?

นายทิว

ข้อนั้นไม่เป็นไร. ฉันกับ ตายาม ซื่อเกลอกันมานานแล้ว ฉัน จะบอกแก เสียก่อนว่า จะทำล้อกันเล่นสนุก ๆ แก เชื่อฉันดอก !

นาฏ

แล้วก็ อย่าไปตี ไปทุบเขาจริง ๆ นะ.

นายทิว

ไม่ทำจริงดอก ! อย่างมากก็เพียงผลักให้ ตกน้ำ เท่านั้นแหละ. นี่แน่ยายผึ้ง ถ้าเขามาถามแก ๆ พูดบัดไว้ให้ดีนะ. ถ้าเห็นจะไม่ไป จึงค่อยขยายอีเรื่องนักเลงโตขึ้น. ถ้าพูดเช่นนั้นแล้วยังไม่ไป แลยังจะขืนตั้งท่าทางเข้าตรวจหรือค้นอะไรละก็ แกทำไอแค็ก ๆ ให้ถี่ ๆ สักสี่ห้าครั้ง ฉันจะกรากเข้ามาทีเดียว.

ยายผึ้ง

เจ้าค่ะ ! ดิฉัน เข้าใจแล้ว. (แม้นวิ่งเข้ามาจากทางซ้าย.)

นางแม้น

มาถึงแล้วเจ้าค่ะ !

เฉลิม

เร็ว คุณพี่ ! (ลากแขนพี่เข้าไปในกระท่อม ยายผึ้ง.)

นาฏ

ยายผึ้ง แกกันประตูไว้นะ !

ยายผึ้ง

เจ้าค่ะ (นั่งขวางประตูกระท่อม)

นาฏ

ไปเถอะ ! (ออกไปทางขวา กับนายทิว นางสาว แม้น แลบ่าว ที่ตามหลังออกมา.)

(ขุนจำนง เข้ามาทางซ้าย ค่อย ๆ เดิน มองไป ทั้ง ซ้ายขวา พอถึงน่ากระท่อม ยายผึ้ง พะเอิน เฉลิม โผล่หน้าขึ้นมาที่หน้าต่าง พอเห็น ขุนจำนง ก็หลบผลุบลงไป แล้วไฟในกระท่อมก็เลยดับมืด ขุนจำนง เห็นดังนั้น ยืนจ้องอยู่ครู่หนึ่ง แล้วก็เดินเข้าไปหายายผึ้ง.)

ขุนจำนง

บ้าขายอะไรบ้างคะ ?

ยายผึ้ง

ดิฉัน หรือคะ ? ดิฉัน ขายน้ำหวานต่าง ๆ. คุณ จะรับประทาน บ้าง หรือคะ ?

ขุนจำนง

ก็ดี ฉันอยากน้ำนัก ! (พอ ยายผึ้งลุกเข้าไป ขุนจำนง ก็เข้าไปที่หน้าต่าง แต่พอจะมองเข้าไป ก็มีผู้ยื่นมือออกมาบีดหน้าต่างบัง.) ฮือ ! ชอบกล !

ยายผึ้ง

(ในกระท่อม) ดูเอาซิ อีทรัพย์เอ็งละยังงี้แหละ ! ทำตะเกียงของข้าดับ แล้วยังมิหนำซ้ำทำตึงตังโครมครามอะไรไม่รู้ ! ข้ายังไม่เคยพบเคยเห็นแมวซนเหมือนเอ็งเลยทีเดียว ! (ไฟกลับสว่างขึ้นอีกในกระท่อม.)

ขุนจำนง

อือ ! แมว ทำไมมือเหมือน คน ! เอื้อม มือ ออก มา บีด หน้าต่าง แล เห็นถนัด ๆ ทีเดียว. ไม่ได้การ ! ยายคนนี้มีอะไรน่าสงสัยเสียแล้ว.

ยายผึ้ง

(ถือขวดน้ำแดงกับถ้วยออกมา) ขอประทานโทษคะ ที่ดิฉันเข้าไปหยิบช้าไป. แมวของดิฉันมันทำตะเกียงดับ มัวไปหาไม้ขีดอยู่. เดชะบุญที่มันไม่ทำตะเกียงหกไหม้เรือนขึ้น, (รินน้ำแดงส่งให้ขุนจำนง) นี่เจ้าค่ะ !

ขุนจำนง

ขอบใจ ! (รับถ้วยแล้วนั่งลงที่ม้ายาวน่ากระท่อม) ยายอยู่คนเดียวหรือยะ ?

ยายผึ้ง

คะ อยู่คนเดียว !

ขุนจำนง

ไม่เปลี่ยวหรือยะ ?

ยายผึ้ง

ไม่เปลี่ยวดอกคะ ! ผู้คนเดินไปมาอยู่บ่อย ๆ, แล้วก็พวกแจวเรือจ้างมันอยู่กันตามเหล่านี้. แต่ที่จริง ดิฉันก็มีความเดือดร้อนอยู่อย่างหนึ่ง.

ขุนจำนง

เดือดร้อนอะไร ?

ยายผึ้ง

แถบนี้มันมีอ้ายพวกนักเลงอยู่พวกหนึ่ง มีอ้ายแดงดื้อเป็นหัวโจก. มันเกะกะจริง ๆ เจ้าค่ะ !

ขุนจำนง

มันรบกวนยายด้วยฤา ?

ยายผึ้ง

มันไม่ทำไมตัวดิฉันเองดอกคะ. อ้ายแดงน่ะมันเป็นหลานดิฉันเอง มันยกเว้นให้แต่ดิฉันผู้เป็นป้ามันเท่านั้น ! แต่มันก็ทำให้ดิฉันต้องขาดประโยชน์ไปมาก, พอที่ใคร ๆ เขาจะมานั่งรับประทานน้ำท่าให้สบาย มันก็มาทำเกะกะ จนไม่มีใครกล้านั่งอยู่ติด. ดิฉันก็ขายน้ำโซดาน้ำหวานอะไรไม่ใคร่ได้. ก็นี่คุณนะจะไปข้างไหนละคะ ?

ขุนจำนง

ฉันพึ่งมาจากบ้านนอก, หมายว่าจะไปหาเพื่อนเขาที่ทางบางยี่เรือ. นี่เรือจ้างมันพาฉันมาส่งผิดท่าไปแล้ว ! จะให้มันไปอีกมันก็ไม่ไป, มันว่ามันหิวข้าว มันจะกินข้าวเสียก่อน.

ยายผึ้ง

อ้าวตายจริงอะไรยังงั้น ! คุณจำหน้ามันได้หรือเจ้าคะ ? ถ้ายังไงดิฉันจะว่ากล่าวมันให้.

ขุนจำนง

ช่างมันเถอะย่ะ, นั่งเล่นที่นี่ก็สบายดี ฉันจะนั่งพักอยู่ที่นี่สักหน่อย. ฉันเดินทางมาทั้งวันแล้วเหนื่อยจริง ๆ.

ยายผึ้ง

ดิฉันวิตกอยู่แต่คุณจะได้ความเดือดร้อนเท่านั้น, ประเดี๋ยว อ้ายแดงตื่นก็จะมารบกวนคุณ.

ขุนจำนง

ไม่เป็นไร ! ฉันนึกว่าพอมันเห็นท่าทางว่าฉันเป็นคนเรียบร้อยก็เห็นจะไม่ทำฉัน.

ยายผึ้ง

ไม่ได้ดอกเจ้าค่ะ ! ไม่น่าไว้ใจ ! เพราะพอเวลานี้มักจะมีติดเมาเข้าไปด้วย. พอเมาเข้าไปนิดหน่อยแล้วมันแขวะไม่ว่าใคร !

ขุนจำนง

อ้ายคนเมาละก็ฉันไม่กลัว. ฉันเห็นว่า อ้ายคนที่เกะกะเฉย ๆ ไม่เมาไม่มาย น่ากลัวมากกว่า เพราะสติมันบริบูรณ์อยู่.

ยายผึ้ง

อ้ายแดงน่ะมันไม่เมาแอ๋ถึงเสียสตินะเจ้าคะ. มันเป็นแต่กินพอมึน ๆ พอหน้าชา ๆ เท่านั้น ก็กำลังพอดีของมัน. มันเคยพูดอยู่ว่าถ้าเมามากนักไม่ดี เพราะถ้าจวนเนื้อจวนตัวเข้าแล้วถึงเวลาจะเบี้ด ต้องเบี้ดไปให้ได้เต็มที่ เพราะยังงั้น ถ้าเมาจนโซเซเสียแล้วโปลิศเขาก็จับได้ง่าย ๆ.

ขุนจำนง

ถ้าเช่นนั้น อ้ายนี่ก็มีความคิดดีมาก !

ยายผึ้ง

เจ้าค่ะความคิดมันดีนัก ! เชื่อดิฉันเถอะ คุณอย่านั่งอยู่ที่นี่นานนักเลย จะรำคาญเปล่า ๆ. ดิฉันจะบอกให้เรือมันไปส่งคุณ เอาไหมล่ะเจ้าคะ ?

ขุนจำนง

ถ้ายายอุดหนุนฉันได้ ฉัน จะขอบใจมาก. อ้อนี่ค่าน้ำแดง. (ส่งเงินให้) ยายช่วยสงเคราะห์ฉันหน่อยเถอะ ไปเรียกเรือให้ ฉันสักลำเถอะ.

ยายผึ้ง

ดิฉัน ทิ้ง ที่นี่ไปไม่ได้ ดอก เจ้าค่ะ ! ไม่มีใครเผ้า. คุณไปเรียกเอาเองเถอะ ถ้ามันไม่ยอม ดิฉัน จะตะโกนบอกมันไปจากที่นี่ให้ มันไป.

ขุนจำนง

ขอบใจ ๆ. (ลุกขึ้นทำท่าเหมือนจะไป แล้วหันกลับมา) เออ ยายมีบุหรี่สูบไหมยะ ?

ยายผึ้ง

มีค่ะ ดิฉัน จะเข้าไปหยิบให้. (เข้าไปในกระท่อม. ขุนจำนง คอยจนยายผึ้ง เข้าไปลับ แล้วเดินเข้าไปจับหน้าต่างเบิด พะเอินเสียงดังกึกกัก ไฟในกระท่อมก็ดับไปอีกทันที และมีผู้ดึงหน้าต่างบิดบังเข้าไป จนเกือบบิบนิ้วขุนจำนง ยายผึ้ง บ่นว่าแมวอีก.)

ขุนจำนง

ยายนี่ไม่ได้การเสียแล้ว ! นี่ถ้าเราเป็นชาวบ้านนอกจริง ๆ คงว่าแกเลี้ยงผี ! แมว อะไรบิดหน้าต่างได้ ออกบังเช่นนั้นน่าสงสัยนัก.

ยายผึ้ง

(จุดไฟในกระท่อมแล้วถือบุหรี่ออกมากำหนึ่ง) นี่เจ้าค่ะ !

ขุนจำนง

ขอบใจ (หยิบบุหรี่มาตัวหนึ่ง) ฉัน มานึก ๆ ดู ก็ออกระอาเสียแล้วในการที่จะต้องไปถึง บางยี่เรือ. มันไกลอยู่ไม่ใช่หรือยะ ?

ยายผึ้ง

อะร้ายเจ้าคะ อยู่แค่นี้เอง. เรือแจวไปอึดใจเดียวก็ถึง.

ขุนจำนง

ฉัน เป็นคนชาวบ้านนอก, ฉันกลัวจะหลงเสียอีกเท่านั้น. ถึงเรือจะไปส่ง ฉัน ถูกท่าแล้ว ยังจะต้องขึ้นเดินบกไปอีก. จนค่ำมืดบ่านนี้แล้วที่ไหนฉันจะไปหาบ้านเขาถูก. ฉันจะขออาศัยยายนอนสักคืนไม่ได้หรือยะ ?

ยายฝั้ง

อะไรเจ้าคะ ? เรื่อน ดิฉัน ออกนิดเดียวเท่านี้ แล้วก็สกปรก ไม่สมควรที่คุณจะเหยียบเข้าไปเลยทีเดียว !

ขุนจำนง

ไม่เป็นไร ฉันไม่ถือ ! เรือนฉันเองที่บ้านนอกโน่นก็ไม่ดีกว่านี้นัก.

ยายฝั้ง

อย่าเลยเจ้าคะ ไม่ดีดอก !

ขุนจำนง

อย่างไร ๆ ขอฉันดูสักหน่อยเถอะ. ฉันจะได้รู้ได้ว่า สกปรกจริงหรือไม่ ?

ยายฝั้ง

คุณไม่ควรเข้าไปเลยเจ้าค่ะ มันรกรุงรังนัก !

ขุนจำนง

ไม่เป็นไร ! ถ้าเมื่อมันรกรุงรังอย่างไร บางทีฉันจะช่วยจัดแจงให้เรียบร้อย (ทำท่าจะเข้าไปในกระท่อม)

ยายฝั้ง

(กันประตูไว้) ดิฉันต้องขอประทานโทษทีเจ้าค่ะ ! แต่ดิฉันก็ยังไม่ได้เคยพบเคยเห็นคุณสักทีเดียว. ดิฉันก็เป็นคนจน อยู่ดี ๆ ดิฉันจะยอมให้คนที่ไม่รู้จักมักจี่ เข้าไปค้นในบ้านดิฉันเล่นยังงั้นที่ไหนได้ ? (ทำไอแค็ก ๆ ถี่ ๆ สักสี่ห้าครั้ง)

ขุนจำนง

ยาย ! ฉันสังเกตกิริยาของยายดูอยู่ข้างจะปลาดน่าสงสัยเต็มที ! ฉันเข้าใจว่ายายคงจะมีอะไรซ่อนอยู่ในกระท่อม—

(ขุนจำนงพูดยังไม่ทันจบ นายทิวแต่งกายอย่างนักเลงโต นุ่งแพรเพลาะดำ สรวมเสื้อยืด มีผ้ายี่โบ้ไหมพาดบ่าสรวมหมวกใหญ่ ๆ คลุมเพื่อบังหน้า, มือถือไม้ตะพดใหญ่, เดินเข้ามาจากทางขวา, นายทิวสำแดงกิริยาท่าทางเป็นนักเลงโต พูดเสียงดังแลกระโชกกระชาก เหมือนกับผู้ที่มีสุราเข้าไปเป็นเชื้อบ้าง แต่ไม่ถึงกับโซเซ.)

นายทิว

นั่นใครวะ ? ใครมาเก่งในเขตของกู ?

ยายฝั้ง

(ทำเป็นตกใจ) ตายตาย อ้ายแดงดื้อ ! คุณคะ เกิดความละ !

นายทิว

นั่นใครวะ ? กูถามทำไมไม่บอก ?

ยายฝั้ง

อ้ายแดง ! นั่น มาเอ็ดตะโรอะไรอีกแล้ว ?

นายทิว

ฉันอยากรู้ว่า นั่นน่ะใคร ที่มายืนพูดอยู่กับบ้ำ ?

ยายฝั้ง

เองไม่เห็นหรือว่าเป็นผู้ดี ?

นายทิว

นี่หรือผู้ดี ? ฉันได้ยินร๊อก ! จะมาขออาศัยบ้ำนอน แล้วบ้ำไม่ให้นอนกลับด่าให้ ! (เดินเข้าไปที่ขุนจำนง) ไหนขอดูหน้าผู้ดีสักหน่อยเถอะ ! (ยื่นหน้าไป จนใกล้หน้า ขุนจำนง) หน้ายังงี้หรือผู้ดี ? ผู้ดีขี้หมาอะไรมิรู้ มาเก็งน้ำโซดา น้ำหวาน ของ บ้ำ ก็ได้ ด้วย ! นี่หรือผู้ดี ? นี่หรือผู้ดี ?

ขุนจำนง

นี่ฉันอยู่ดี ๆ ไม่ได้ไปทำอะไรให้พ่อเลย ทำไมพ่อมาอึงเอาฉันเช่นนี้ ?

นายทิว

นั่นใครวะ ? กูถามทำไมไม่บอก ? ข้าไม่ชอบหน้าเอ็ง เอ็งจะว่ากระไรล่ะ ?

ขุนจำนง

จะให้ฉันทำอย่างไร ? จะให้ฉันไปเปลี่ยนหน้าให้เป็นที่พอใจพ่อกระนั้นฤา ?

นายทิว

ไม่ต้องมาเล่นสำบัดสำนวนที่นี่ ! ข้าไม่ชอบหน้าเอ็งแล้ว เอ็งเป็นต้องไปเท่านั้น !

ขุนจำนง

ฉันก็มีอำนาจอันชอบธรรม ที่จะใช้สพานอันนี้เหมือนกัน. ฉันเข้าใจว่าสพานนี้เป็นของ —

นายทิว

ข้าไม่รู้ไม่ชี้ ข้าไม่พอใจจะให้เอ็งอยู่ที่ตรงนี้เป็นแล้วกัน ! เอ็งจะไปหรือไม่ไป ? (เงื้อไม้ตะพด)

ขุนจำนง

(พูดพลางถอยพลาง) อ๊ะ ! อ๊ะ ! นี่ทำไม จะมาทำร้ายร่างกายฉันเช่นนี้ ?

ฉันก็พึ่งเข้ามาจากบ้านนอกใหม่ ๆ ไม่รู้ทางเหนือทางใต้อะไรเลย ! (เฉลิมแง้มหน้าต่างแอบมองดู)

นายทิว

อ้อ นี่เอ็งน่ะ ตูดบ้านนอกด้วยฤๅ ? ยังงั้นยิ่งดี, ไป ! มุดหัวกลับไปบ้านนอกขอกนาของเอ็ง ! (เงื้อไม้อีก)

ขุนจำนง

(พูดพลางถอยพลาง) อะไรคน เขาไม่สู้แล้ว แกจะตีเขาข้างเดียวเทียวฤๅ ? ถ้าจะทำเช่นนั้นก็ไม่เป็นกิริยาผู้ดีเลย !

นายทิว

ข้าไม่ใช่ผู้ดี ! เอ็งไป ! ไปเดี๋ยวนี้ ! (ยิ่งรุกเข้าไป ขุนจำนงก็ยิ่งถอย.) จะไปหรือไม่ไป ? ประเดี๋ยวได้เอาเสียแผลหนึ่งเดี๋ยวนี้เอง ! (ขุนจำนงถอยไปจนตรงเรือ อ้ายห้อย นายทิวตามไป.) ไปให้พ้นอาณาเขตของข้าไป ! (ผลักขุนจำนง ขุนจำนงเสียท่าพลาดสพานจะยั้งไว้ก็ไม่อยู่ เลยตกไปในเรือ อ้ายห้อย เฉลิม หัวเราะ.)

อ้ายห้อย

(ตกใจตื่น) ตายโหง ! นี่ใครวะ ? (ลุกขึ้นมองดูแล้วเลยพยุงขุนจำนง.)

นายทิว

พอใจหรือยังวะ ? พอใจหรือยัง ? (มองลงไปดู เห็นขุนจำนง อดหัวเราะไม่ได้ เลยกลับหน้าวิ่งไปทางขวาหัวเราะพลาง.)

อ้ายห้อย

อุวะ ! อยู่ดี ๆ พลัดลงมาได้ ! (เขย่าขุนจำนง) ขึ้นเถอะ ! แกน่ะมันยังไม่ตายร๊อก ! ลุกขึ้น ! ขึ้นเสียจากเรือ ถ้าไม่ยังงั้นก็ต้องเสียอัฐค่าเดินสานสองสลึง. จะเอาข้างไหน ?

ขุนจำนง

ฉันจะขึ้นเดี๋ยวนี้แหละ ! พ่อคุณเถอะ ช่วยส่งก้นฉันหน่อยเถอะ (ปีนขึ้นบนสพานด้วยความลำบาก อ้ายห้อยส่งก้นขึ้นมา ส่งเลยไปจนหน้าขุนจำนงขะมำลงไปกับพื้นสพาน) อุย ! พุทโธ่ ทำไมต้องกะตุ้นด้วย ? (ลุกขึ้นคลำหน้าผากมือหนึ่ง ลูบขามือหนึ่ง เฉลิมหัวเราะเต็มที่.) เสียงแม่เฉลิมหัวเราะ

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

จำได้ถนัดทีเดียว. แม่เฉลิม! (เฉลิม หลบลงไปและบีดหน้าต่างบัง) ยาย! แมวของแกน่ะ จะดับไฟได้ ฉันก็ยอม จะบีดหน้าต่างได้ ฉันก็ยอม แต่ที่จะหัวเราะได้เหมือนคนน่ะ ฉันยอมเชื่อไม่ได้แน่ละ! (เดินตรงไป จะเข้ากระท่อม.)

ยายผึ้ง

คุณอย่ามาบุกรุกยังงี้ ประเดี๋ยว อ้ายแดง—

ขุนจำนง

อ้ายแดง อ้ายดำ อะไร! แกเอาเมีย ฉัน กับ น้อง เขา มา ซ่อนไว้ ใน นั้น! ฉันจะต้องเข้าไปให้ได้. (จะดันเข้าไปในกระท่อม.)

ยายผึ้ง

(กั้นประตูไว้) นี่จะมาปล้นดิฉันฤา?

ขุนจำนง

ฉันไม่ปล้นแก แต่ฉันจะต้องขอเข้าไปค้นหาเมียฉันให้ได้!

ยายผึ้ง

(ดัน ขุนจำนง ไว้พลาง ร้องพลาง) ดิฉันไม่ให้เข้า! ดิฉันไม่ให้เข้า! โปลิศ! โปลิศ! ช่วยด้วย! (อ้ายห้อย ยืนขึ้นในเรือมองดูอยู่.)

ขุนจำนง

แกก็แก่แล้ว แกจะมาสู้ฉันไหวฤา? หลีกไป! หลีก! (ดัน จะ เข้าไป)

(นายยาม ซื่อ วิ่งเข้ามาจากทางขวา)

นายยาม ซื่อ

เฮ้ย! เฮ้ย! นั่นอะไรกัน? (ตรงเข้า ฉุด ตัว ขุนจำนง ออกมา จาก ประตู) อุวะ นี่ปล้นกันซึ่ง ๆ หน้ายังงี้เอง แหละฤา? อะไรยังหัวค่ำอยู่ทีเดียวนี่พ่อเอ๋ย! (ขุนจำนง สลัดแขน แต่ นายยาม ซื่อ ถือไว้แน่นแล้ว ชักตะบองออกเง้อ.) จะต่อสู้ฤา?

ขุนจำนง

ฉันปล้นสดมภ์ อะไรที่ไหน?

นายยาม ซื่อ

ที่ไหนล่ะ? ที่นี่น่ะสิ!

ขุนจำนง

แกนี่พูดเหลวไหลแท้ ๆ ทีเดียว ! เหลวไหลยังไงน่ะ ? ฉันเห็นกับตาฉันเองทีเดียว แล้วพะยานอีกตั้ง ๕ ตั้ง ๕ คน ! (ชี้อ้ายห้อย) นั่นก็คนหนึ่ง !

อ้ายห้อย

อ๊ะ ! กันไม่เกี่ยวข้อง !

นายยามซื่อ

เถอะน่า ! แล้วแกคงได้รับหมายให้ไปเป็นพะยานในศาล.

อ้ายห้อย

อุบ๊ะ ! เสียเส้นจริง ! รู้งี้ยายผึ้งร้องแกล้งทำหูแตกเสียก็จะดี.

นายยามซื่อ

(ฉุดข้อมือขุนจำนง) มาสิ !

ขุนจำนง

ไปไหน ?

นายยามซื่อ

ไปโรงพักน่ะสิ (ฉุดขุนจำนงจะให้ไปทางข้างซ้าย.)

โธ่ ! ทีเดียว ! จริง ๆ นะ.

ขุนจำนง

ฉันมาตามเมียฉันแท้ ๆ เมียฉันอยู่ในกระท่อมนั่น ยายแก่นั่นเอาไปซ่อนไว้ !

นายยามซื่อ

ข้อนั้นเอาไว้ไปแก้ตัวที่ศาล. มาเถอะ ! (ฉุดขุนจำนงอีก)

ขุนจำนง

(ยันไว้และพูดพลาง) เมียฉันอยู่ในกระท่อมนั่นจริง ๆ นะ !

นายยามซื่อ

นี่จะขัดขืนฤา ? ถ้างั้นต้องใส่ประแจมือ (หยิบประแจมือที่เข็มขัด ขุนจำนงสลัดแขน นายยามซื่อเงื้อตะบอง.) จะต่อสู้ฤา ?

เฉลา

(วิ่งออกมาจากในกระท่อม) อุ๊ย ! อย่าทำเขา ! เขาเป็นผัวฉันเอง !

เฉลิม

(โผล่ทางหน้าต่าง) อ้าว ! ดูคุณพี่สิ !

นายยามซื่อ

จริงยังงั้นหรือครับ นี่ผัวคุณจริง ๆ ฤา ?

เฉลา

จริง.

นายยามซื่อ

อ้อ ถ้ายังงั้นก็แล้วไป ! (ปล่อยขุนจำนง) ผมขอโทษ ! (เดินไปพูดกับยายผึ้งครู่หนึ่ง แล้วจึงออกไปทางขวา.)

ขุนจำนง

พุทโธ่ ! หล่อนทำไมทำให้ฉันได้ความเดือดเนื้อร้อนใจเป็นหนักเป็นหนา ?

เฉลา

คุณก็รู้อยู่ดีแล้วว่าเพราะเหตุไร ?

ขุนจำนง

ก็นี่น่ะ หล่อน จะไปบ้านหรือยัง ?

เฉลา

ก็ไปน่ะสิ !

ขุนจำนง

เออ อย่างนั้นสิ แม่คุณ ! คุณอย่าเข้าใจผิด ! ฉันไม่ได้ไปสำหรับความพอใจของคุณ. ฉันจะไปเพราะได้ทราบว่าคุณแม่เป็นทุกข์เป็นร้อนถึงฉัน จนถึงน้ำตาตก ฉันต้องกลับไปเพราะเหตุนั้น.

ขุนจำนง

ก็เอาเถอะ ! ขอแต่ให้หล่อนไปก็เป็นแล้วกัน. ถึงแม้ว่าหล่อนจะยังไม่พอใจอยู่กินกับฉัน ฉันก็จะไม่ขืนใจหล่อนเลย.

เฉลา

ถ้าเช่นนั้นฉันจะไปเอาของที่บนเรือนแม่นาฎเสียหน่อยก่อน.

ขุนจำนง

อย่าเลย ! แล้วแม่นาฎก็เอาไปส่งเองแหละ.

เฉลา

ถ้าไม่ไว้ใจฉัน ก็ให้แม่เฉลิมอยู่เป็นประกันก็ได้. แม่เฉลิมออกมานี่หน่อยเถอะ.

เฉลิม

(ออกมาจากกระท่อม) ทำไมคะ?

เฉลา

พี่จะกลับขึ้นไปเอาของบนเรือน แม่นาฎ ท่านขุนไม่ไว้ใจ. หล่อนช่วยอยู่เป็นประกันหน่อยเถอะ!

เฉลิม

ได้สิคะ!

ขุนจำนง

ให้แม่เฉลิมขึ้นไปเอาของดีกว่า. ฉันมีอะไรที่จะพูดกับหล่อนสักหน่อย.

เฉลิม

ดีทีเดียว! ดิฉันนึกอยู่แล้วว่า ถ้าถูกอยู่ทางนี้กับท่านขุน จะหาเรื่องอะไรมาพูดกับท่านขุนได้! (ออกไปทางขวา).

ขุนจำนง

ฉันถามจริง ๆ เถอะ แม่เฉลา ทำไมหล่อนถึงได้หนีฉันมาเช่นนี้?

เฉลา

คุณก็รู้อยู่แก่ใจดีแล้ว ทำไมจะต้องมาถามอีก?

ฉันสารภาพว่าฉันผิดไป. เมื่อหล่อนเกณฑ์ให้ฉันเลือกระหว่างตัวหล่อนกับแม่สำอาง ฉันลังเลอยู่, เป็นสองจิตสองใจอยู่, เพราะมันเป็นเรื่องยากไม่น้อย, โดยเหตุที่ฉันได้ลั่นวาจาไว้ –

เฉลา

ถ้าคุณจะเริ่มอธิบายอีก อย่างเช่นที่ได้เคยอธิบายมาแล้วละก็ ดิฉันเห็นเสียเวลาเปล่า, เพราะเราคงจะไม่มีหนทางที่จะเห็นตรงกันได้.

ขุนจำนง

ขอให้หล่อนฟังฉันให้ตลอดก่อน. ฉันได้มานอนตรองอยู่สามสี่วัน ระหว่างเวลาที่ยังไม่ได้พบหล่อนนี้, ก็เป็นอันรู้สึกในใจชัดเจนแล้ว ว่าฉันจำจะต้องประพฤติตามใจหล่อนผู้เป็นภรรยาของฉัน, และขอให้หล่อนเชื่อว่าต่อนี้ไปฉันจะตั้งหน้าประพฤติ แต่สิ่งที่พอใจหล่อนเสมอ, ตั้งใจรักษาน้ำใจของหล่อนเป็นปฐม.

เฉลา

อย่าพูดอ้อมค้อมไปนักเลย. พูดกันตรง ๆ เถอะ ว่าคุณเป็นอันจะไม่คบค้าสมาคม กับ แม่สำอาง อีกต่อไปฉนั้นฤๅ ?

ขุนจำนง

ฉันตั้งใจจะบอก แก่ แม่สำอาง ให้เป็นที่เข้าใจกันอย่างชัดเจนทีเดียว, ว่าต่อนี้ไปฉันจะสนิทสนมกับเขาเช่นที่เคยมาไม่ได้, และถ้าพบปะกันก็ต้องเป็นในฐานผู้รู้จักกันตามธรรมดาเท่านั้น.

เฉลา

ถ้าเช่นนั้นก็ดี. แต่ก่อนที่คุณจะได้ตัดขาดจาก แม่สำอาง เช่นที่กล่าวนั่นแล้ว, ดิฉันต้องขอให้คุณสัญญาว่าจะไม่รบกวนดิฉันเลยเป็นอันขาด.

ขุนจำนง

ต้องสัญญาเช่นนั้นด้วยฤๅ ?

เฉลา

ถ้าไม่สัญญาเช่นนั้นดิฉันไม่ยอมกลับไปบ้าน.

ขุนจำนง

(ถอนใจใหญ่) ถ้าเช่นนั้นก็ตามก็แล้วกัน ; คุณแม่ท่านจะได้ค่อยคลายความวิตก.

เฉลา

ดิฉัน บอกแล้วไม่ใช่ฤๅ ว่า ดิฉันกลับไปเพราะสงสารคุณแม่.

(นาฏ กับ เฉลิม ออกมาจากทางขวา มีบ่าวถือกระเบ้าหนังของ เฉลา มาด้วย.)

ขุนจำนง

อ้อ ของของหล่อนมาแล้ว ไปหรือยังล่ะจ๊ะ ?

เฉลา

ไปก็ไปสิคะ ! แม่นาฏ ฉันลาที. ขอบใจหล่อน ที่ได้รับฉันมาให้อาศัยในบ้าน.

นาฏ

ไม่ต้องขอบใจฉัน. ฉันจะปล่อยให้หล่อนไปเที่ยว ตุหรัดตุเหร่ อยู่ได้ฤๅ ?

เฉลิม

พี่นาฏ ดิฉันลาทีนะคะ !

นาฎ

ฉันจะไปส่งหล่อนให้ถึงเรือ, ท่านขุนมาเรืออะไรคะ ?

ขุนจำนง

มาเรือจ้างครับ !

นาฎ

ถ้าเช่นนั้นให้เรือดิฉันไปส่งดีกว่า.

ขุนจำนง

ขอบใจหล่อน ! ขอบใจ !

(นาฎ, เฉลา, เฉลิม, ขุนจำนง กับบ่าว พากันออกไปทางข้างซ้าย สักครู่หนึ่งได้ยินเสียง พวกแจวเรือจ้างร้อง "นี่ครับ" "ลำนี้ครับ" และอื่น ๆ สองสามคำแล้วก็เงียบไป นายทิวเดินเข้ามาจากทางข้างขวา มาที่ยายผึ้ง.)

นายทิว

ฉันขอบใจแก ที่แกได้พยายามทำตามที่สัญญากันไว้.

ยายผึ้ง

ดีฉันน่ะ เสียใจ๊ เสียใจ ที่เขามารับไปได้ เพราะคุณเล็กเธอซนนักไม่อยู่สุข ได้เลย !

นายทิว

ไม่เป็นไรดอกคะ มันก็แล้วไปแล้ว เอ้านี่แน่ะ เอาไว้ทดรองทุนของยาย (ให้เงิน ยายผึ้ง) ยายก็ได้ทำเต็มสติกำลังของยายแล้ว ! เมื่อมันไม่สมประสงค์จะทำอย่างไรได้. (นาฎกลับเข้ามาทางซ้าย)

นายทิว

อย่างไร แม่นาฎ ?

นาฎ

ไปแล้ว !

นายทิว

ฮือ ! นี่แหละ เขาว่าใจผู้หญิงสาวละมันไม่แน่ไม่นอนอย่างนี้แหละ พูดอยู่หยก ๆ ว่า ไม่อยากพบ อยากเห็นขุนจำนงอีกต่อไป ประเดี๋ยวเดียวแหละดีกันพากันไปแล้ว.

นาฎ

พิลึกจริง ๆ เขาผัวเมียกัน เขาจะรักกันบ้างก็จะติเขาฤๅ ?

นายทิว

(พูดเบ็นทีหยอก) ฉันหมายว่า ในโลกนี้ ผัวเมียที่รักกันจริง ๆ จะมีแต่หล่อนกับฉันเท่านั้น !

นาฏ

อุ๊ย นี่อะไรก็ไม่รู้ละ ! ขึ้นไปบนเรือนเสียทีเถอะ ! (พากันไปทางขวา)

อ้ายห้อย

(บึ่นขึ้นมาบนสพาน) เออ ชอบกลจริงนะ ! (ไปที่กระท่อม) บ้าคะ ! ขอกันชาอีกกำเถอะ ! (ยายผั้งเข้าไปหยิบกันชามาให้) อะไรกำนิดเดียวเท่านี้ ! (ขยายมีดหั่นกันชาออกมา)

เออไม่ได้นึกเลยว่า มันจะมาลงเอยยังงี้ ! ถ้าเบ็นเราละก็ – เออ – (ตั้งท่าจะหั่นกันชาบนสพาน.)

ยายผั้ง

อ้ายห้อย ข้าบอกแล้ว ไม่ให้หั่นบนสพานของข้า ! (กลับเข้ากระท่อม.)

อ้ายห้อย

อ้าวลืมไป ! (กลับลงไปในเรือหั่นกันชาพลางพูดพลาง) อือ ! ความคิดของท่านผู้ดีนี่ท่านก็ชอบกล. ถ้าเบ็นเราละก็ – เฮอ ! – แต่มันก็ไม่ใช่กงการของเรา มันไม่ใช่กงการอะไร – (จุดกันชาดูดเรื่อย ท่าทางสบายมาก.)

ปิดม่าน

องก์ที่ ๔

(ฉากเฉลี่ยงที่บ้าน นาง สำอาง เหมือน องก์ที่ ๑.) บนโต๊ะมีขวดเหล้าวิสกี้ขวด ๑ โซดาที่ยังไม่ได้เบิดอยู่ใต้โต๊ะ ๒ หรือ ๓ ขวด ถ้วยเปล่าอยู่ใต้โต๊ะ ๒ ถ้วย หีบบุหรี่กระดาษกับขีดไฟหนึ่งกลัก วางอยู่บนโต๊ะ.

พอเบิดม่าน แม่สำอาง เดินออกมา จากประตูห้อง ทางขวา แต่งตัวนุ่งผ้าพื้น สรวมเสื้อหลวม ๆ สำหรับอยู่กับบ้าน เวลาเดินออกมากำลังจัดผ้าห่มที่คล้องศอ ท่าทางเป็นรีบผลัดผ้าแต่งตัวพึ่งแล้ว.

สำอาง

นางแม้น!

แม้น

(ในห้องข้างขวา) เจ้าขา!

สำอาง

อย่ามัวตะบอยอยู่หน่อยเลย!

แม้น

ดิฉันยังหยิบอย่นี่เจ้าคะ. มือดิฉันก็มีสองมือเท่านี้แหละ.

สำอาง

นางคนนี้ นับวันนับจะกำเริบขึ้นทุกที แล้ว. ที่จริงอยากจะไล่ไปเสีย ก็ทำลงไปไม่ถนัด; มันอยู่ข้างจะรู้อะไร ต่ออะไรมากไปเสียแล้ว. (นั่งเก้าอี้ยาว)

(แม้นออกมาจากประตูขวา ถือเข็มกลัดมาสองหรือสามอัน กับสายสร้อยสายหนึ่ง.)

แม้น

นี่เจ้าค่ะ. (ส่งของเพ็ชร์ ให้นายดู) คุณนายจะต้องประสงค์อันไหน? (สำอางเลือกเข็มกลัดอันหนึ่ง แม้นกลัดให้ที่คอ.)

สำอาง

ก็อ้ายสายสร้อยนี่ มันไม่ใช่ที่ข้าบอกให้หยิบสักหน่อยหนึ่ง.

แม้น

สายที่คุณนายให้หยิบน่ะ มันอยู่นี่เมื่อไหร่ล่ะเจ้าคะ!

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

สำอาง

ก็ยังงั้นล่ะ?

แม้น

ดิฉันจะเอาไปซุกไว้ที่ไหน? คุณนายลืมเสียเอง.

สำอาง

ก็มันอยู่ที่ไหนล่ะ?

แม้น

อยู่ที่บ้าน คุณหญิง สง่า น่ะซิเจ้าคะ.

สำอาง

อ้อ ยังงั้นฤๅ? เออข้าจำได้แล้ว. ข้าเองไปฝากเขาให้ทำใหม่, มันหลุดอยู่สองข้อ.

แม้น

เจ้าค่ะ, อ้อแล้ว แม่จีน บ่าว คุณหญิง สง่า มาเมื่อเช้านี้เจ้าค่ะ, สั่งดิฉันไว้ให้ถามคุณนายว่า เมื่อไหร่จะได้ดอกเบี้ย?

สำอาง

นี่เอ็งเอาอะไรมาพูด?

แม้น

ดิฉันบอกคุณนาย ตามที่แม่จีน พูด; แล้วเขาว่าต่อไปด้วย เจ้าค่ะ ว่าถ้าทำโลเลช้าไป อีกเจ็ดวันก็จะหลุดเสียแล้วเจ้าค่ะ. (สำอางจ้องดูหน้า แม้น ๆ ทำเฉยอยู่.)

สำอาง

นางแม้น, เอ็งน่ะอย่าริทำเป็นคนรู้มากนักเลย; เอ็งกะข้าจะอยู่ด้วยกันไม่ได้ยืด เข้าใจไหม?

แม้น

ดิฉัน ก็ไม่ได้อยากจะสอดรู้ อะไร ๆ มากมายไปนักร๊อกเจ้าคะ, แต่ตาดิฉันไม่บอด หู ดิฉันไม่หนวก, มันก็ต้องเห็น อะไร ๆ ได้ยิน อะไร ๆ มั่ง แหละเจ้าค่ะ.

สำอาง

(จ้องดูหน้า แม้น ครู่หนึ่ง แล้วสบัดหน้า) ไปเถอะ! (แม้น เข้าไปในห้อง) อือ! อีนี่จะไม่ได้การเสียแล้ว. (ลุกขึ้นเดินไปชะโงกที่พนักหลัง เรียกลงไปข้างล่าง.) คุณหลวง! คุณหลวงไพรัช! ขึ้นมาเถอะ, ดิฉัน ผลัดผ้าเสร็จแล้ว. (กลับมานั่งเก้าอี้ยาว, จุดบุหรี่สูบ, หลวงไพรัช ออกจากทางขวาตามเฉลียง.)

สำอาง

วิสกี้โซดาหรือคะ?

หลวงไพรัช

ขอบใจ, แต่เวลานี้พระอาทิตย์ยังไม่ตก.

สำอาง

ถือศีลเสียแล้วฤา?

หลวงไพรัช

เปล่า, แต่ฉันยังไม่อยากกินเท่านั้น.

สำอาง

วันนี้ คุณหลวง เป็นอย่างไรไปหนอ, ดูพิมเสียอย่างไรอยู่. มานั่งนี่เถอะคะ? (ชี้ที่เก้าอี้ยาว คือให้ไปนั่งด้วยกัน.) อย่าทำเป็นเหมือนคนไม่ชอบกันไปหน่อยเลย.

หลวงไพรัช

(ไปนั่งเคียง, แต่เสียงพูดยังเคือง ๆ อยู่.) หล่อนก็รู้อยู่ดีแล้วว่าฉันนี้ตรงกันข้ามกับไม่ชอบหล่อน, เพราะฉันก็ได้เคยพูดแล้วไม่ใช่หรือ ว่าถ้าหล่อนจะอนุญาตให้ฉันเป็นมิตรละก็ จะไม่มีสิ่งไรที่ทำให้ฉันพอใจยิ่งไปกว่า. แต่นี่หล่อน—

สำอาง

นี่คุณมาหาดิฉัน ก็เพื่อพูดเท่านี้เองแหละฤา?

หลวงไพรัช

ไม่ใช่เช่นนั้น. ฉันมานี้เพื่อพูดอะไรอย่างหนึ่งซึ่งอาจจะทำให้หล่อนไม่พอใจ, แต่ซึ่งฉันรู้สึกเป็นน่าที่ควรกล่าว.

สำอาง

คืออะไรคะ?

หลวงไพรัช

การที่หล่อนเดินผ่าขึ้นไปบนเรือนเขา แล้วเรียกขุนจำนงกับแม่เฉลาออกมาด่าบ้าง ๆ จนคับบ้านน่ะ ถ้าหล่อนไตร่ตรองดูให้ดีแล้ว คงจะแลเห็นว่าเป็นการไม่สมควรอย่างยิ่ง.

สำอาง

ก็อีนางเฉลามันเที่ยวตอแหลว่าดิฉันเป็นเมียขุนจำนง, จะให้ดิฉันนิ่งดูดายให้มันเอาชื่อดิฉันไปขายกลางตลาดฉนั้นได้ฤา?

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

หลวงไพรัช

ก็ถ้าแม้มันไม่เป็นของจริงละก็ มันจะเป็นอะไรไป. ผู้ที่เอาความไม่จริงไปพูดใส่ความคนเล่นเช่นนั้น, ยิ่งพูดไปมันก็ยิ่งเสียอยู่แก่ผู้พูดนั้นเอง. นี่หล่อนไปทำเสียเค้าหมด, เสมอกับเอาอาวุธไปยื่นให้เขาใช้ประหารตัวของหล่อนเองแท้ ๆ ทีเดียว.

สำอาง

ทำไม ?

หลวงไพรัช

ถ้าไม่ได้กินปูน ก็ไม่ต้องร้อนท้อง.

สำอาง

ชะ ๆ พ่อนักปราชญ์!

หลวงไพรัช

ฉันไม่อยากพูด ให้หล่อนขัดใจเลย, แต่ฉันต้องขอบอกว่า ฉันเสียใจที่ได้ทราบว่า หล่อนบังคับให้ขุนจำนงมาขอโทษถึงบ้าน. ถ้าเมื่อเห็นว่าควรเขาจะขอโทษก็ให้เขาขอโทษเสียที่บ้านเขาเองก็ได้เท่ากัน, มันจะได้จบเรื่องจบราวกันเสียทีหนึ่ง.

สำอาง

ที่ไหนได้. อีนางเมียมันได้ประจารดิฉันเสียมากมาย, ต้องให้อ้ายผัวมาขอโทษถึงบ้านดิฉันจึงจะพอ.

หลวงไพรัช

(สบัดหน้า) หล่อนพูดเช่นนี้แม้แต่จะหลอกเด็กอมมือก็ไม่เชื่อ.

สำอาง

นี่คุณกล่าวโทษดิฉันว่ากระไร ?

หลวงไพรัช

ฉันกล่าวโทษว่าหล่อนลืมกรณียะของมารดาเสียแล้ว, ลืมเสียแล้วว่าธรรมดามารดาควรต้องตั้งตัวเป็นปฐมาจารย์ของบุตร์, แหละต้องประพฤติตนให้สมควรเป็นที่เคารพบูชาของบุตร์.

สำอาง

ลูกเต้าดิฉันมีที่ไหน ? มีก็เหมือนไม่มี! ดิฉันมันเคราะห์ร้าย. ค่าที่มีลูกเป็นผู้ที่จะได้สืบตระกูล ของ เจ้าคุณผู้ใหญ่ จึงเลยไม่ได้เลี้ยงลูกของตัวเอง. เจ้าคุณบู้ท่านเห็นว่าหลานของท่านเพียงแต่อาศัยท้องดิฉันเกิดเท่านั้น.

หลวงไพรัช

ฉันขอถามจริง ๆ เถอะ, ว่าหล่อนได้เลี้ยงดูลูกเองอยู่นาน สำแดงให้ปรากฏ ด้วย ประการใดบ้าง ว่าเป็นผู้ที่สมควร อภิบาลรักษาลูกของหล่อนให้สมแก่ที่จะเป็นผู้ดำรงวงศ์สกูลอันสูงต่อไป? ก็เมื่อ เจ้าคุณท่านเห็นว่าหล่อนไม่ได้พยายามที่จะรักษา เกียรติยศของผัวที่ตายนั้นเลยแล้ว จะไม่ให้ท่านโกรธอย่างไร?

สำอาง

ก็นี่คุณน่ะเห็นควรดีฉันจะทำอย่างไร? จะให้ดีฉันเข้าไปกราบตีน เจ้าคุณ, เอาตีนท่านขึ้นทูลหัว, แล้วขอบใจท่านในการที่ท่านมาแย่งเอาลูกของดีฉัน ไปให้คนอื่นเขาเลี้ยงเสียฉนั้นฤา?

หลวงไพรัช

ฉันเห็นว่ามีทางแก้ได้ดีที่สุด คือตั้งใจประพฤติให้ดี เรียบร้อย สมควรแก่ฐานะแห่งสใภ้เจ้าคุณ, เพื่อสำแดงให้ปรากฏ แก่ตาท่าน ว่าหล่อนตั้งใจที่จะรักษาเกียรติยศของหลานท่าน.

ขึ้นชื่อว่าผู้ชายต้องเข้ากันทั้งนั้น.

หลวงไพรัช

อย่างน้อย ฉันเห็นควร ระงับไม่ให้มีเหตุเคืองใจ เจ้าคุณขึ้นอีก. เช่นในการให้ขุนจำนง มาขอโทษนี้, ถ้าทราบไปถึง เจ้าคุณ น่ากลัวจะเกิดเหตุใหญ่. แม่สำอาง, ขอให้หล่อนเชื่อว่าฉันเป็นผู้หวังดีต่อหล่อนจริง ๆ, และขอให้เชื่อฉันสักครั้งเถอะ. ขอให้เขียนจดหมายไปบอกเลิก ขุนจำนง เสียอย่าให้มาเลย; หรือจะให้ฉันไปบอกเลิกเขาก็ได้. อย่างไรจ๊ะ?

สำอาง

ดิฉัน ต้องให้เขาขอโทษให้ได้.

หลวงไพรัช

เอาเถอะ, ฉันรับจะจัดการให้เขาเขียนจดหมายมาขอโทษ.

สำอาง

ขอบใจ. คุณหลวงไม่ต้องยุ่งในธุระของดิฉัน.

หลวงไพรัช

(ถอนใจใหญ่ และลุกจากเก้าอี้) เฮอ! ฉันเสียใจที่วันนี้ความคิดของหล่อนวิปลาศไปหมด. (บ่าว ผู้หญิงคนหนึ่งเข้ามาจากทางขวา.)

บ่าว

คุณหลวงประกาศ มาหา คุณนายเจ้าค่ะ.

สำอาง

เชิญท่านขึ้นมา. (บ่าวออกไป)

หลวงไพรัช

หล่อนมีธุระจะพูด กับ คุณหลวงประกาศ, ฉันก็จะลาทีละ.

สำอาง

ลงไปเดินเล่นในสวน เสียสักหน่อยเถอะ, แล้วจะได้พูดกันต่อไปอีก.

หลวงไพรัช

ถ้าฉนั้น จะต้องการให้ฉันขึ้นมาอีกเมื่อไหร่ก็ตะโกนเรียกเถอะ (ออกไปทางขวาตามเฉลียง)

(สักครู่หนึ่ง หลวงประกาศสังขนิต์มาทางขวาตามเฉลียง.)

สำอาง

อ้อ คุณหลวง, เชิญนั่งซิเจ้าคะ.

หลวงประกาศ

ไม่เป็นไรมิได้! (นั่ง)

สำอาง

คุณหลวง มีธุระอะไร ก็โปรดบอกดิฉันเถอะเจ้าค่ะ, ถ้าดิฉันจะช่วยอย่างไรได้ก็จะยินดี.

หลวงประกาศ

ไม่เป็นไรมิได้, ไม่ได้มาเยี่ยมคุณนานแล้ว ก็หมายว่าจะมาเสียทหนึ่ง.

สำอาง

คุณ จะรับประทานอะไร บ้างไหมล่ะเจ้าคะ? (ชี้ขวดเหล้าวิสกี้.)

หลวงประกาศ

ไม่เป็นไรมิได้, ชนิดนี้ผมรับประทานไม่เป็น.

สำอาง

อ้าว คุณหลวง ชอบอย่างไหนล่ะคะ?

หลวงประกาศ

โดยมาก ผมมักจะอุดหนุน นายอากร.

สำอาง

ทำไมเขาชอบกับ คุณหลวง หรือคะ?

หลวงประกาศ

ไม่ใช่เช่นนั้น. ผมถูกบังคับให้ซื้อแต่สุราของนายอากร.

สำอาง

ใครบังคับคะ ?

หลวงประกาศ

กระเบ๊าบังคับ. กระเบ๊าไม่อนุญาตให้ซื้อเหล้าอื่นนอกจากเหล้านายอากร.

สำอาง

ถ้าเช่นนั้นเชิญสูบบุหรี่สิคะ. (เสือกหีบบุหรี่กระดาษไปให้)

หลวงประกาศ

ไม่เป็นไรมิได้. (หยิบบุหรี่ขึ้นมามองดูครู่หนึ่ง แล้ววาง) อย่างนี้ผมสูบเข้าไปก็ไอนัก. (ควักบุหรี่ใบจากของตัวเองออกมา) ผมสูบอย่างนี้ จนเคยเสียแล้ว.

สำอาง

นี่คะ ขีดไฟ.

หลวงประกาศ

ไม่เป็นไรมิได้. (หยิบขีดไฟมาจุดบุหรี่สูบเรื่อยไปสักครู่หนึ่ง.) ผมยินดีที่ได้ทราบข่าวว่า ลูกชายผมกับเมียเขาดีกันแล้วโดยเรียบร้อย.

สำอาง

ก็แล้วอย่างไรล่ะคะ ?

หลวงประกาศ

ผมก็มาขอบใจคุณ ที่คุณได้เมตตาช่วยจัดการให้เรียบร้อยกันไปได้.

สำอาง

เอ๊ะ! อย่างไรกัน ?

หลวงประกาศ

ลูกชายผมถ้าไม่ได้คุณก็เอาตัวไม่รอดเป็นแน่ละ.

สำอาง

เอ๊ะนี่ คุณหลวง พูดอย่างไร ? คุณหลวงมาล้อดิฉันฤา ?

หลวงประกาศ

หามิได้, หามิได้, ผมพูดตามจริง. ผมรู้อยู่ดีว่า คุณได้อุดหนุนเจือจารเขามาก,

จะว่าคุณมีพระเดชพระคุณแก่เขายิ่งไปกว่าตัวผมก็ว่าได้. ผมเองน่ะไม่ใคร่ได้อุดหนุนอะไรลูกผมกี่มากน้อย, เพราะมัวแต่ไปอุดหนุนตัวเองเสียนั่นแหละเป็นพ้น.

สำอาง

ก็แล้วอย่างไรล่ะคะ?

หลวงประกาศ

ไหน ๆ คุณก็ได้เมตตาต่อลูกผมมามากแล้ว, โปรดเมตตาให้ตลอดไปหน่อยจะได้ไหม?

สำอาง

คืออย่างไร?

หลวงประกาศ

ในเวลานี้เขาก็เป็นที่ปรองดองกับเมียเขาแล้ว, ช่วยโปรดให้เขาปรองดองกันต่อไปตลอดสักหน่อยเถอะ. ลูกผมก็มีคนเดียวเท่านั้น, ผมจึงร้อนใจไม่อยากให้ความเสียหายเกิดมีขึ้นกะมันบ่อย ๆ.

สำอาง

คุณหลวงเห็นจะเข้าใจผิดเสียแล้ว. ตัวดิฉันไม่มีอำนาจบังคับบัญชาเขาอย่างหนึ่งอย่างใดเลยทีเดียว. ที่ขุนจำนงได้ดีกับเมียเขาครั้งนี้ ก็ไม่ใช่เพราะดิฉันจัดการ. ตั้งแต่วันที่แต่งงานแล้วดิฉันไม่ได้พบกับเขาเลย.

หลวงประกาศ

ที่จริงผมทราบอยู่ดีว่า คุณน่ะมีอำนาจบังคับบัญชาลูกผมได้มาก, เพราะฉนั้นผมจึงขอว่า ต่อไปขอให้คุณใช้อำนาจนั้นในที่ถูก.

สำอาง

ขอให้คุณหลวงชี้แจงให้แจ่มแจ้ง.

หลวงประกาศ

ถ้าเช่นนั้นผมขอพูดตามตรง. ถ้าคุณประสงค์ที่จะให้ขุนจำนงกับภรรยาอยู่ด้วยกันเป็นที่ปรองดองแล้ว, ขอให้คุณตัดทางเสีย อย่าให้มาหาคุณบ่อย ๆ เช่นแต่ก่อน, นั่นแหละขอรับผมเห็นเป็นทางดีที่สุด.

สำอาง

(โกรธพูดเสียงแข็ง) นี่ใครสอนให้คุณหลวงมาพูดเช่นนี้? หรือนี่ไปรับสินบน แม่โฉมให้มาพูด.

หลวงประกาศ

คุณกล่าวโทษผมผิดแท้ ๆ ! ผมพูดในน่าที่ของบิดาโดยแท้. ข้อที่ว่าผมรับสินบนนั้น ขออย่าให้คุณคิดอีกต่อไป. ถ้าผมได้รับความอุดหนุน ทางแม่โฉมแล้ว ผมจะต้องมารบกวนคุณอีกทำไม ? (ควักหนังสือ ออกมาจาก กระเป๋าเสื้อ) ที่ผมมานี่ก็มีธุระ, นึกว่าจะมาขอความกรุณาของคุณอีกสักครั้งหนึ่ง ผมมีที่สวนอยู่แห่งหนึ่ง อยากจะ—

สำอาง

คุณหมายว่า ดิฉันจะบีดปาก คุณอีกฤๅ ? คุณหมายว่าดิฉันจะติดสินบนคุณให้ทำเฉยเสีย เหมือนเช่นครั้งก่อนอีกฉนั้นฤๅ ?

หลวงประกาศ

ผมไม่ได้—

สำอาง

ดิฉันเข้าใจดีทีเดียว. นี่คุณก็ไปได้ยินความ ที่นางเฉลามันตอแหลใส่ความมาแล้ว, เห็นได้ทีมีท่าทางจะพอขู่ให้เอาเงินบีดปากได้ ก็มาเท่านั้นเอง, ไม่ได้นึกถึงลูกถึงเต้าอะไรจริง ๆ เลย.

หลวงประกาศ

ถ้าผมจะต้องการแต่ขู่ให้คุณ เอาเงินบีดปากเท่านั้น ทำไมผมถึงจะต้องเอาที่สวนผมมาจำนำ ? ผมจะเรียกเอาเงินเสียเปล่า ๆ จะมิดีกว่าฤๅ ?

สำอาง

คุณไม่โง่ถึงอย่างนี้ดอก ! คุณเป็นผู้รู้กฎหมายอยู่เองแล้ว คุณจะทำอะไรที่มีทางจะติดตรางได้ทำไม ? คุณคงต้องคิดทางแก้ไว้เสร็จแล้ว, ถ้าเกิดเอะอะขึ้น คุณก็จะได้แก้ตัวได้ว่า เงินที่คุณได้ไปไม่ใช่เงินบีดปาก, เป็นเงินกู้ แล คุณได้เอาที่สวนประกันแล้ว.

หลวงประกาศ

คุณสำอาง, ขอรับประทานโทษเถอะ, การที่แร้งจะติกาว่าสกระปรกน่ะดูมันจะอย่างไร ๆ อยู่กระมัง ?

สำอาง

ทำไม ?

หลวงประกาศ

ก็กินของโสโครกทั้งสอง ฝ่ายเหละคุณ, จะผิดกันอยู่หน่อยหนึ่งก็ที่ตรงว่าแร้งโดยมากมักได้กินซากศพมนุษย์, กาได้กินแต่สุนัขเน่าเท่านั้น !

สำอาง

นี่ดิฉันเป็น แร้ง หรือ กา ?

หลวงประกาศ

ผมหวังใจว่าไม่ใช่ทั้งสองอย่าง.

สำอาง

ก็ตัว คุณหลวง เองล่ะ ?

หลวงประกาศ

นั่นก็แล้วแต่คุณจะเห็นอย่างไรเถอะครับ. แต่ผมเห็นว่า ถ้าแม้ผมเป็นอย่างหนึ่งแล้วละก็—

สำอาง

ละก็ ดิฉันก็คงเป็น อีกอย่างหนึ่งแหละ, ฉนั้นฤา ?

หลวงประกาศ

(หัวเราะ) เฮอะ ๆ ! เฮอะ ๆ ! แล้วแต่คุณจะโปรด. ส่วนผมเองนั้น, ไม่เป็นไรมิได้. ถ้าฉนั้นผมจะต้องลาที (ลุกขึ้นยืน)

สำอาง

(พูดเป็นทีเย้ยนิด ๆ) อย่าเพ่อไปเลยเจ้าค่ะ รอพบลูกรักของคุณเสียก่อนเถอะ !

หลวงประกาศ

ขุนจำนง จะมาที่นี่ฤา ?

สำอาง

เจ้าค่ะ เขานัดกับดิฉันไว้ว่าเช่นนั้น.

หลวงประกาศ

ผมหวังใจว่าคุณจะไล่มันไปเสียทันที.

สำอาง

ดิฉันไม่คิดจะไล่. คุณจะทำไมดิฉัน ?

หลวงประกาศ

ส่วนผมน่ะ ไม่เป็นไรมิได้, ผมคงจะทำอะไรไม่ได้. อ้ายลูกชายผมหรือมันก็ไม่นับถือ เชื่อถ้อยฟังคำผมเสียแล้ว, แต่ผมหวังใจว่า บางทีมันจะมีความรักและเกรงใจเมียมัน, และบางทีมันจะรักชื่อบ้าง.

สำอาง

ก็แล้วคุณจะทำอะไร ?

หลวงประกาศ

ผมคิดว่า จะไปบอกข่าวคราวให้แม่เฉลาเขารู้ไว้ว่าผัวเขาจะมาที่นี่ ถ้าเมื่อเขาจะยินยอมกันก็แล้วไป.

สำอาง

ที่คุณทำเช่นนี้น่ะ จะประสงค์อะไร? ถ้าคิดว่า จะขู่ให้ดิฉันกลัวต้องยอมรับจำนำที่สวนของคุณ เพื่อบีดปาก ละก็คิดผิดละ!

หลวงประกาศ

ผมไม่ได้คิดเช่นนั้น. ผมตั้งใจจะรักษาชื่อลูกผมไม่ให้เสียไปอีกเท่านั้น.

สำอาง

ทีเมื่อก่อนนิ่งเสียได้, ทีมาเดียวนี้มาเกิดรักชื่อลูกขึ้นมาแล้ว!

หลวงประกาศ

จริง, เมื่อก่อนนี้ ผมผิดไปที่นิ่งเสีย ไม่ว่ากล่าวตักเตือนเสียก่อน; ตั้งแต่เมื่อผมรู้เรื่องมันมาพยาบาลคุณเมื่อเวลาเจ็บนั้น, ผมก็ควรจะว่าเสียแล้ว.

สำอาง

ทำไมคนชอบพอค้นเคยกันจะรักษาพยาบาลกัน ในเวลาเจ็บไข้บ้างไม่ได้ทีเดียวฤๅ?

หลวงประกาศ

ก็ได้, ถ้าเพียงแต่มาเยี่ยมเยียนหรือพยาบาลเฉย ๆ, นี่—

สำอาง

ทำไม? ทำไม?

หลวงประกาศ

มันไปหัดเป็นหมอนวดมาแต่ครั้งไร, จึ่งได้เสือกขึ้นไปนวดให้?

สำอาง

คุณอย่าพูดให้มันหนักนักไปนะ!

หลวงประกาศ

หามิได้, หามิได้, คุณถามผมก็ตอบไปตามความเห็น. ผมลาทีละนะครับ. ผมจะต้องรีบไปหาแม่เฉลา.

สำอาง

เชิญไปซิ! เขาไม่เตะนอนลงมาก็ไม่ดีน่ะซิ!

หลวงประกาศ

ก็เอาเถอะ! ถ้าเขาเตะผมนอนลงมาก็ตามทีเถอะ. เมื่อผมนอนลงไปแล้ว ถ้าเขาจะเหยียบผมซ้ำอีกด้วยก็ยิ่งดี, จะได้หายเมื่อย. คนอย่างเช่นผมจะหาคนที่เต็มใจมานวดให้ยากนัก! (ออกไปทางขวา)

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

(พอ หลวงประกาศ ไปแล้ว สำอาง ลุกไปชะโงก มองดู ที่ พนัก หลัง ครู่หนึ่ง ถอนใจใหญ่ แสดงกิริยาไม่พอใจ, แล้ว กลับมาหยิบบุหรี่จุดและสูบบุหรี่เรื่อยไป สักครู่หนึ่ง, ดูนาฬิกาแล้วถอนใจใหญ่ อีกครั้งหนึ่ง. อีกครู่หนึ่ง ขุนจำนง จึง เข้ามาทางขวา.)

สำอาง

อ้อมาแล้ว. นั่งซิ. (ชี้ที่เก้าอี้ยาว หมายจะให้นั่งเคียง.)

ขุนจำนง

(ท่าทางอยู่ข้างจะระวังตัว) ขอบใจ. (นั่งเก้าอี้ทางซ้ายโต๊ะ.)

สำอาง

นั่นทำไมไปนั่งห่าง เป็นโยชน์สอง โยชน์เช่นนั้น ? (ขุนจำนง นิ่ง) เอ้า นั่นแน่ บุหรี่อยู่ข้างตัวเธอ.

ขุนจำนง

หล่อน ยังสูบอย่างเก่านั่นเอง แหละ ฤา ? (ควักซองบุหรี่ของตัวเองออกมา หยิบบุหรี่จุดสูบ.)

สำอาง

(ออกไม่พอใจ) บุหรี่นั่นเธอเคย ชอบอย่างไรล่ะ.

ขุนจำนง

(หยิบบุหรี่ดู แล้ววางเสียอย่างเดิม) ฉันจำได้แล้ว.

สำอาง

ถ้วยแก้วมีอยู่ใต้โต๊ะแน่ะ ; หยิบเอา เองหน่อยเถอะ. (ขุนจำนง หยิบถ้วย แก้วขึ้นมาวางบนโต๊ะใบหนึ่ง.) โซดาก็มี อยู่นั่น. (ขุนจำนง หยิบโซดา. สำอาง จะรินวิสกี้ในถ้วยใหม่.)

ขุนจำนง

ฉันไม่รับประทาน. (หยิบถ้วยมารินโซดาลงเสียเต็ม.)

สำอาง

นี่อะไร วันนี้กลายเป็นอุบาสกกันไปหมด ! (ขุนจำนง ดื่มโซดา แล้วสูบบุหรี่นิ่งอยู่.) แต่ก่อนก็เห็นเคยกิน.

ขุนจำนง

วันนี้ฉันยังไม่อยากกิน.

สำอาง

เธอโกรธฉันฤๅ ?

ขุนจำนง

ทำไม ?

สำอาง

ก็ในการที่ฉันไปทำเอะอะตึงตังที่บ้านเธอน่ะซิ ! (ขุนจำนง แลดูไปเสียอีกทางหนึ่ง ไม่ตอบประการใด.) ฉันขอโทษเถิดนะ. ฉันมันปราศจากสติไปหน่อยหนึ่ง. ฉันควรจะนึกถึงว่าคุณน่ะพึ่งอยู่กับเมียคุณใหม่ ๆ, ไม่ควรที่จะไปทำให้คุณอายเขา. ฉันขอโทษเถิดนะคะ. (ขุนจำนง นิ่ง) โธ่ พูดด้วยสักคำก็ไม่ได้ !

ขุนจำนง

ก็ไม่เห็นมีเรื่องอะไรจะพูด.

สำอาง

อะไรไม่มีเรื่อง ! ที่เมื่อก่อน ๆ อย่างไรหาเรื่องพูดกันได้เสมอ ?

ขุนจำนง

เมื่อก่อนกับเดี๋ยวนี้มันผิดกัน.

สำอาง

ทำไม ?

ขุนจำนง

เมื่อก่อนฉันเป็นโสดแก่ตัว, เดี๋ยวนี้—

สำอาง

เดี๋ยวนี้แต่งงานมีเย่าเรือนแล้ว, ได้เมียสาวแล้ว, ใสหัวอีแก่ไปฉนั้นฤๅ ?

ขุนจำนง

แม่สำอาง—!

สำอาง

ผู้ชายนี้ลืมสัญญาง่าย ๆ เช่นนี้เองแหละฤๅ ? ลืมเสียแล้วฤๅว่าเมื่อฉันเจ็บคุณมาพยาบาลอยู่น่ะ, คุณได้พูดไว้ว่ากระไร ?

ขุนจำนง

ฉันไม่ได้ลืมเลย, แต่ว่า—

สำอาง

แต่ว่าอะไร ?

ขุนจำนง

อือ ! นี่แน่ แม่สำอาง, ฉันยอมรับสารภาพว่า เมื่อแรกพูดกัน ถึงเรื่องจะให้

ฉันแต่งงานน่ะ, ฉันไม่ได้รู้สึกอย่างหนึ่งอย่างใด นอกจากว่าจะหาโล่ห์บังตัวเท่านั้น, บังตัวหล่อนมากกว่าตัวฉัน, ข้อนี้หล่อนเชื่อว่าเป็นเช่นนั้นไม่ใช่ฤๅ ?

สำอาง

ฉันเชื่อว่าเวลานั้นคุณตั้งใจเช่นนั้น.

ขุนจำนง

นั่นแหละ, แต่ครั้นเมื่อฉันได้มีเวลาตริตรองดูตลอด ก็มาแลเห็นขึ้นว่าการที่ทำเช่นนั้นไม่เป็นยุติธรรมอย่างยิ่ง, ทำเหมือนกับแม่เฉลาน่ะไม่ใช่ผู้ใช่คน. ยิ่งนึกไป ก็ยิ่งเกิดความรู้สึกสงสารแม่เฉลา ที่จะถูกให้เป็นโล่ห์, ที่จะได้เป็นเมียหลวงของฉันแต่ในนามเท่านั้น.

สำอาง

เธออย่าพูดให้มันหนักไปนักเลย.

ขุนจำนง

ฉันเห็นว่ามันถึงเวลาแล้ว ที่ควรจะพูดกันตามตรง. ไหน ๆ ฉันก็ได้ไปสู่ไปขอ ตกแต่งกับแม่เฉลา ออกหน้าออกตากันแล้ว, ถ้าจะไม่ให้เขาได้รับผลให้เต็มตามที่เขาสมควรจะได้รับ, ฉันเห็นว่า ตัวฉันจะต้องได้ความครหามาก, และเขาก็จะควรติเตียนอยู่บ้าง.

สำอาง

ก็แล้วอย่างไรล่ะ ?

ขุนจำนง

ที่ฉันมาวันนี้ ก็หมายว่า จะมาขอความกรุณาต่อหล่อน.

สำอาง

คืออย่างไร ?

ขุนจำนง

ข้อที่สาบาลให้กันไว้ ว่าเราทั้งสองจะไม่ทิ้งไม่ขว้างกันนั้น, เรามาตกลงพร้อมใจกัน ถอนสัญญาเสียสักทีจะดี. ฉันเชื่อว่าจะเป็นผลให้เกิดความสุขด้วยกันทั้งสองฝ่าย.

สำอาง

(นิ่งอยู่ครู่หนึ่ง แล้วจึงพูด.) นี่เธอเชื่อว่าฉันจะตกลงตามเธอฤๅ ?

ขุนจำนง

ฉันหวังใจว่า หล่อนคงจะแลเห็นความจริงตามที่ฉันชี้แจง.

สำอาง

ถ้าฉันไม่ยอมละ คุณจะว่าอย่างไร ?

ขุนจำนง

พุทโธ่! ขออย่าให้หล่อนทำให้ฉันลำบากมากไปหน่อยเลย.

สำอาง

ลำบากอย่างไร?

ขุนจำนง

ลำบากที่จะไปไหน ๆ เข้าที่ประชุมชน ดูหน้าเขาไม่ได้สนิท ประการหนึ่ง, ลำบากที่จะต้องฟังเขาด่ากันว่า อ้ายนี่เอง คืออ้ายคนที่ไปหลอกขอลูกสาวเขามาทำเป็นโล่ห์; แล้วยังในส่วนตัวหล่อนเองอีก, ถ้ายังจะขืนคงเป็นไปอย่างเก่า คนเขาก็จะพากันว่าไม่มีที่สุด, อีกหน่อยหล่อนก็จะเข้าสมาคมไม่ได้อีกคนหนึ่ง.

สำอาง

เฮ้ย! คนน่ะ ฉันรู้จักน้ำหน้ามันอยู่ดอก. ฉันเป็นลูกสใภ้เจ้าคุณ มันยังต้องประจบอยู่ดอก.

ขุนจำนง

เจ้าคุณ ท่านก็ไม่ใช่หูบ่าตาเถื่อนอะไร นะ. ท่านก็ได้เคยว่าหล่อนครั้งหนึ่งแล้วไม่ใช่ฤา? เพราะฉนั้น ฉันเห็นว่าถึงเวลาแล้วที่หล่อนควรจะคิดอ่านกลับเนื้อกลับตัว เปลี่ยนแปลงความประพฤติเสียสักที.

สำอาง

นี่ไปฟัง หลวงไพรัช พูดมาหรือ. ถึงได้มาเทศน์กัณฑ์เดียวกันเช่นนี้?

ขุนจำนง

ถ้า หลวงไพรัช มีความเห็นตรงกับฉันก็เป็นพะยานอยู่อีกแล้ว, ว่าคนโดยมากเห็นตรงกัน. ที่ฉันพูดเช่นนี้ก็เพราะชอบพอกันมาช้านาน.

สำอาง

อยู่ดี ๆ จะมาอ้างว่าพูดเพื่อประโยชน์ฉันละ. พูดเพื่อประโยชน์ตัวเองแท้ ๆ นี่นะ.

ขุนจำนง

ฉันก็ไม่เถียง ข้อนี้; แต่ฉันเห็นว่าประโยชน์ของฉัน กับประโยชน์ของ

พ.ศ. ๒๔๗๒

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

หล่อน ในที่นี้ตรงกัน เพราะฉนั้นฉัน

จึงได้แนะนำว่า เราควรจะมาตกลงกัน

ยกเลิกสัญญากันเสีย.

สำอาง

ถ้าฉันไม่ยอมตามเธอแนะนำละ, จะว่ากระไร?

ขุนจำนง

ฉันหวังใจว่าหล่อนคงไม่ดื้อถึงเช่นนั้น.

สำอาง

(พูดวิงวอน) โธ่ ในว่าเธอจะลืมความหลังเสียได้หมดทีเดียวหรือ? เธอจะใจดำได้ยังงั้นเทียวฤๅ? (ลุกขึ้นไปยืนเท้าหลังเก้าอี้ขุนจำนง แล้วก้มลงไปพูด.) จะลืมหมดเทียวฤๅ, ความที่เราได้รักได้ใคร่กันมาแต่ก่อนเท่าไร ๆ, จะมาตัดขาดกันฉับเดียวในเวลานี้เทียวฤๅ?

(หลวงไพรัช รีบตลีตลาน เข้ามาทางขวา.)

หลวงไพรัช

แม่สำอาง—!

สำอาง

(เหลียวไปทาง หลวงไพรัช) อะไร?

หลวงไพรัช

เพราะฉนั้นฉัน

จึงได้แนะนำว่า เราควรจะมาตกลงกัน

แม่เฉลา—

ขุนจำนง

(ทลึ่งลุกขึ้นยืน) ตายจริง! นี่ผมจะทำอย่างไร?

สำอาง

(หัวเราะ) ฮะ ๆ ฮะ ๆ หนีก็ไม่พ้น, หมดทางแล้ว. ทำหน้าด้าน ท่านขุน ทำหน้าด้าน! ฮะ ๆ ฮะ ๆ (หัวเราะอีก แต่ไม่ใช่เพราะความขันหรือพอใจ.)

(เฉลา เข้ามาทางขวา, หลวงประกาศตามเข้ามาด้วย. เฉลานั้นทำท่าทางโกรธ, แต่หลวงประกาศยิ้มแบ้น.)

หลวงประกาศ

จริงของฉัน หรือไม่จริง แม่เฉลา?

เฉลา

ดิฉัน ขอรับประทานโทษ ที่ยังไม่เชื่อ คุณหลวง แต่ในชั้นแรก. เป็นความผิดของดิฉันเอง ที่ไปเชื่อ ถ้อยคำคนเช่น ขุนจำนง.

ขุนจำนง

แม่เฉลา, ฉันเสียใจที่ทำให้เป็นที่ขัดใจหล่อน. แต่ที่ฉันมาที่นี่ครั้งนี้โดยความตั้งใจดีแท้ ๆ. (เฉลา สบัดหน้า)

หลวงประกาศ

ตั้งใจดีต่อใครพ่อ? ตั้งใจดีต่อ แม่เฉลา ผู้เป็นเมียแต่ง หรือต่อ คุณสำอาง ผู้เป็น—

ขุนจำนง

ขอให้ใต้เท้าเข้าใจว่าผมน่ะ นับถือคุณสำอาง เสมอพี่ผมเอง.

หลวงประกาศ

อ้อ! เป็นธรรมดาพี่น้อง ต้องรักกันมาก, เป็นธรรมดา!

สำอาง

ฉันอยากจะทราบว่า แม่เฉลา น่ะมาทำไม? จะมาหาถ้อยความอะไรอีกฤา?

เฉลา

ฉันจะมาดูให้เห็นชัดเจนว่า ผัวฉันเป็นคนอย่างไรเท่านั้น.

สำอาง

อ้อ! แล้วหล่อนแลเห็นพอแล้วหรือยัง? หล่อนรู้เรื่องตลอดแล้วหรือยัง? หรือจะต้องให้ฉันบอกว่า ขุนจำนงน่ะ ได้ทำสัตย์สาบานไว้กับฉัน ตั้งแต่ก่อนได้พบได้เห็นหล่อนมาไม่รู้จักกี่ปี.

หลวงไพรัช

(สกิด สำอาง) นั่นพูดอะไรเช่นนั้น? เหนี่ยวสติไว้หน่อยเถอะ!

สำอาง

คุณหลวงไม่ต้องมาสอนฉัน! (พูดกับ เฉลา ต่อไป) หล่อนรู้เรื่องตลอดแล้วหรือยัง?

เฉลา

ฉันเข้าใจแล้ว ว่า ขุนจำนง น่ะเขาไม่ได้นึกว่า ฉันเป็นเมีย, เขานึกว่าฉันเป็น โล่ห์ เท่านั้น. ฉันเข้าใจดีแล้ว.

สำอาง

ฉันมีความยินดี ที่หล่อนเข้าใจดีแล้ว! แล้วก็หล่อนจะทำอะไรต่อไปล่ะ?

เฉลา

ฉันก็ต้องขอให้ขุนจำนงเขาเลือกเอาอย่างหนึ่ง, เขาจะอยู่กับฉัน หรือจะหันลงไปทางเดิม.

ขุนจำนง

แม่เฉลา—!

หลวงประกาศ

ถ้าขุนจำนงน่ะ เป็นผู้รักเกียรติยศ, รักความดีความงาม, ก็มีทางที่จะเลือกได้อยู่ทางเดียว. เมียที่ได้สู่ขอตกแต่งเป็นหลักเป็นฐาน จะต้องเลยดูเขาให้สม—

สำอาง

ไม่มีใคร อยากฟังเสียง คุณหลวงเลย!

หลวงประกาศ

ไม่เป็นไรมิได้! ผมฟังเสียงผมเองก็ดูจับอกจับใจพออยู่แล้ว!

ขุนจำนง

แม่สำอาง—

สำอาง

ก็เขาจะให้คุณเลือก, ก็เลือกไปซิ!

หลวงไพรัช

ผมเห็นว่าในเวลานี้ ต่างคนต่างโทษะเข้าครอบงำเสียแล้ว, ควรงดไว้พูดกันภายหลัง เมื่อใจเย็นจะดีกว่า.

สำอาง

ขออย่าให้คุณสอดเข้ามาพูดในสิ่งที่ไม่ใช่ธุระของคุณหน่อยเลย!

หลวงประกาศ

คุณหลวงนี่ก็ชอบกลจริง ๆ, ชอบผัดช้างตกน้ำมันด้วย.

สำอาง

นี่คุณหลวงน่ะไม่รู้สึกเลยฤๅ ว่าอยู่ในบ้านใคร, จึ่งได้มาหมิ่นประมาทดิฉันได้ต่าง ๆ เช่นนี้?

หลวงประกาศ

ผมเข้าใจว่าผมอยู่ในบ้านนายประเสริฐลูกเจ้าคุณ, ที่คุณสำอางอาศัยอยู่ด้วยความกรุณาของเจ้าคุณ. ถ้าผมเข้าใจผิดไปก็ขอโทษ!

สำอาง

เฮ้ย! จะมัวเถียงอยู่กับคนเช่นคุณก็เปลืองเวลาเปล่า ๆ!

หลวงประกาศ

จริง! ผมเห็นด้วย! เสียเวลาเปล่า!

สำอาง

อย่างไร ขุนจำนง? เลือกซิ!

ขุนจำนง

คุณพ่อ ท่านพูดถูก. ฉันได้ไปสู่ขอตกแต่งกับ แม่เฉลา ออกหน้าออกตาแล้ว, เป็นน่าที่ของฉัน ที่จะต้องบำรุงรักษาน้ำใจ แม่เฉลา ยิ่งกว่าผู้อื่น. ถ้าฉันไม่ทำเช่นนั้น ฉันก็เสมอสัตว์เดียรฉาน.

หลวงประกาศ

ถูก! ถูก! เออพูดอย่างนี้ซิ มันจึ่งจะสมควรเป็นลูกพ่อ!

สำอาง

ท่านขุน เลือก แม่เฉลา ฉนั้นฤๅ?

ขุนจำนง

ฉันไม่แลเห็นทางอื่น. (ไปหา เฉลา) ฉันต้องขอโทษในการที่ฉันมาที่นี่ โดยไม่ได้บอกได้เล่า ให้หล่อนฟังให้ตลอด. ที่จริงความตั้งใจของฉันในการที่มา ก็คือจะมาบอก คุณสำอาง ให้รู้ว่า ต่อไปฉันจะต้องถือว่า เมียฉันน่ะ ต้องสำคัญกว่าคนอื่น; ตั้งแต่วันนี้ต่อไป ฉันจะไม่เหยียบบ้านนี้อีกเลย.

เฉลา

(หันหน้ามาทางขุนจำนง และพูดยิ้ม ๆ.) ถ้าฉนั้น ฉันเป็นอันออกจากน่าที่โล่ห์ ละฤๅ?

ขุนจำนง

น่าที่ของหล่อน คือ เป็นเมียคู่ชีวิตของฉัน (จับมือ เฉลา) ไปหรือยังล่ะ?

สำอาง

ช้าก่อน! นี่เจ้าได้เสียเป็นผัวเป็นเมียกัน เพราะใคร? ไม่ใช่เพราะข้าจัดให้ฤๅ?

เฉลา

หล่อน คิดหาโล่ห์ให้ขุนจำนง, แต่ขุนจำนง เขาพบเมียเขาเอง, ไม่ได้อาศัยหล่อนสมเคราะห์.

สำอาง

เออ! ดีจริง! ก็ถ้าเช่นนั้น เขาไม่ได้บอกตัวหรือว่า ข้าเป็นผู้ออกเงินให้ไปกองทุน? ตัวไม่รู้หรือว่า ข้าน่ะเป็นผู้ซื้อตัวให้ ท่านขุนจำนง?

หอสมุดแห่งชาติ พิมพ์ครั้งแรก ในประเทศไทย เฉลิมรัชกาล

หลวงไพรัช

(สกิดสำอางและพูดเบา ๆ) แม่สำอาง! ขอที! มันเกินไปแล้ว!

เฉลา

ขอให้ท่านทั้งหลายเป็นพะยานนะว่าแม่สำอาง พูดว่าดิฉันหยาบช้าเพียงไร. ขอให้เป็นพะยานด้วยว่า ผู้หญิงกาลีคนนี้พูดปดหาจริงมิได้จนคำเดียว!

สำอาง

ปดอย่างไร?

เฉลา

เงินที่ขุนจำนง ให้ตัวไปกองทุนน่ะของตัวที่ไหน? ตัวมีเงินมีทองอะไรที่ไหน? เขารู้อยู่ดอก ว่าตัวผลาญทรัพย์สมบัติของผัวที่ตาย เสียจนเกือบหมดแล้ว, จนต้องเที่ยวจำนำจำจอง เขาออกบ่นบ้, เพราะฉนั้นจะมาปดพูดเอาลอย ๆ ว่าเอาเงินของตัวไปกองทุนให้ฉันอย่างไร?

สำอาง

ก็เช่นนั้น เงินของใครล่ะ? เงินของขุนจำนงนี่! เขารู้ตลอดเรื่องแล้ว. เมื่อวันที่พูดจาตกลงกัน ว่าจะให้หล่อนเป็นเม่าแก่ไปขอน่ะ, ขุนจำนงได้เซ็นเช็กให้ไว้เป็นเงินร้อยชั่ง. พอเซ็นแล้วหล่อนก็มอมเหล้าขุนจำนงเสียจนเมา, แล้วหล่อนก็ขะโมยต้นขั้วเช็กในกระเป๋าขุนจำนง เอาไปซ่อนไว้ในลิ้นชักโต๊ะเครื่องแบ้ง. ขุนจำนงก็เป็นคนถือสัตย์แข็งแรงเหลือเกิน, แม้หล่อนเทียวอวดเขาว่า เป็นเงินของตัวไม่ใช่ของขุนจำนง, ขุนจำนงก็ไม่คัดค้าน. อีกประการหนึ่ง แม้จะคัดค้านก็ไม่มีประโยชน์, เพราะต้นขั้วเช็กหายเสียแล้ว.

ขุนจำนง

แม่เฉลา, ระวังตัวหน่อย. จะถูกพ้องหาว่าสบประมาท.

เฉลา

จะพ้องดิฉันอย่างไร? ความมันเป็นจริงเช่นนั้น. ต้นขั้วเช็กของคุณที่ว่าหายก็อยู่นี่. (ควักต้นขั้วเช็กออกมาจากกระเป๋าหมากส่งให้ขุนจำนง.)

สำอาง

นางคนนี้ ตอแหลใหญ่เสียแล้ว ! เออคงได้ดูดีกัน ! จะจิกหัวเอ็งไปขึ้นศาลให้ได้ซิน่า !

เฉลา

ฉันไม่ต้องทุกข์เลย ! ถ้าฉันต้องไปขึ้นศาล ก็คงจะได้แลเห็นแม่หญิงผู้ดีติดคุกเพราะขะโมยคนหนึ่งละ !

สำอาง

พะยานเอ็งมีที่ไหน ?

เฉลา

มีซิ นางแม้น !

(แม้น ออกมา จาก ทาง เฉลียงขวา. สำอาง แลดู แม้น ตลึงอยู่.)

หลวงไพรัช

(พูดเบา ๆ กับ สำอาง) เลิกที ! เลิกที ! มันจะเป็นเหตุใหญ่เสียแล้ว.

เฉลา

อย่างไร ? พะยานของเขา สมควรจะเชื่อได้หรือไม่ควร ?

หลวงไพรัช

คุณเฉลา, ผมขอเสียที. อย่าถือ อย่าทำเลย. คุณสำอาง เวลานี้ สติไม่ดี ปรกติ, พูดอะไร ก็พูดเรื่อย ๆ โบ้งไปเช่นนั้นเอง ขออย่าให้เป็นเหตุใหญ่โตขึ้นเลย.

หลวงประกาศ

คุณหลวงไพรัช พูดถูก. ไม่ควรจะให้เป็นเหตุใหญ่ขึ้น, จะพลอยพากันขายหน้าทั้งโขลง.

ขุนจำนง

จริง ! จริง ! ขอทีเถอะ แม่เฉลา.

เฉลา

ดิฉัน ก็ไม่อยากจะก่อวิวาทบาทเทลาะอะไรดอก, แต่ดิฉันจำเป็นจะต้องตัดทางพูดของนางผู้หญิงกาลีนั่นเสียให้สิ้นเชิงเท่านั้น. ไปเสียทีเถอะ ! (ออกไปทางเฉลียงขวา กับ ขุนจำนง)

หลวงประกาศ

(เยาะ) ผมน่ะ ถ้าโผล่ขึ้นไปบนบ้านแม่เฉลา ละก็ จะถูกเขาเตะเอานอนลงมาไม่ใช่ฤา ? นี่ใครถูก แม่เฉลา ทอยเอานอน ? ใครแน่ ? ฮะ ๆ ฮะ ๆ ! นี่ต่อไปเห็นจะต้องทนเมื่อยกระมัง หรือจะหาหมอนวดใหม่ ?

สำอาง

(พูดเสียงดัง) นี่น่ะอยากปากแตกฤา?

หลวงประกาศ

ไม่เป็นไรมิได้, ปากแตกก็ยังดีกว่าถูกขย้!

สำอาง

ไป! ไปให้พ้นบ้านเขา!

หลวงประกาศ

ไม่เป็นไรมิได้. ผมจะไปเดี๋ยวนี้.

(เข้าโรงทางขวา)

แม้น

(พูดกับสำอาง) คุณคะ, ดิฉันลาคุณนายที.

สำอาง

นั่นจะเสือก กะโหลก ไปไหน กะเขาบ้างล่ะ, อีตัวดี?

แม้น

ก็เมื่อมันมีเหตุขึ้นยังงี้แล้ว ดิฉันจะอยู่ต่อไปในบ้านนี้ อย่างไรได้?

สำอาง

ก็ถ้าเอ็งไม่อักตัญญูตามันจะเกิดเหตุขึ้นที่ไหน? เสียแรงกูได้เลี้ยง มึงมาเป็นนมเป็นนาน, มึงรู้จักบุญคุณกูจนิดหนึ่งเมื่อไหร่?

แม้น

คุณเลี้ยงดูดิฉัน ดิบดีปานใดเทียว? เงินดาวเงินเดือน ไม่เห็นได้สักอัฐเดียว, ได้แต่ตบแต่ต่อย สักวันละสี่ห้าครั้ง. ให้ของแต่งตัวให้แต่งได้สองสามวันก็เรียกคืนเอาไปจำนำ. ดิฉันไปหาของดิฉันมาแต่งเอง บ้างก็ยังมายืมเอาไปจำนำเสียด้วย.

สำอาง

อีนี่ ประเดี๋ยวได้ตบหน้าบวมไปเดี๋ยวนี้เอง!

แม้น

ลองตบดูทีซิ, ไม่ลากเอาตัวไปขึ้นศาล ถึงค่อยว่าซี! แล้วก็ถ้าขึ้นไปถึงศาลแล้ว อีแม้น ไม่เล่าเรื่องราว อะไรเสียให้กระจุย กระจายละก็ อย่าเรียกว่าลูกคนเลย!

หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร

หลวงไพรัช

(บุ้ยปากกับ แม้น) ไปก็ไปเถอะ !

แม้น

ดิฉัน ลาที. ดิฉันเชื่อว่า คุณเฉลา คงจะเสียงดิฉัน ดีกว่าคุณสักพันเท่า ! (ออกไปทางเฉลียงขวา.)

หลวงไพรัช

แม่สำอาง, ฉันเสียใจที่เกิดเหตุใหญ่โตถึงเพียงนี้. นี่ถ้าคราวนี้ เอาตัวรอดได้ ต้องนับว่าเป็นโชคดีอย่างยิ่ง.

สำอาง

คุณหมายความว่ากระไร ?

หลวงไพรัช

หลวงประกาศ น่ะเขาชอบกับ เจ้าคุณมากอยู่, น่ากลัวจะไปฟ้อง, ถ้าแกฟ้อง แล้วน่ากลัวท่านจะโกรธมาก ทีเดียว.

สำอาง

เจ้าคุณ ! เจ้าคุณ ! ถ้าดิฉันไม่ได้เจ้าคุณเป็นที่พึ่ง, ก็เป็นคนไม่ได้จริงอย่าง คุณหลวง ว่า ! (หัวเราะราวคนเสียสติ) เจ้าคุณ ! ขอให้ท่าน นอนหลับสบายอย่าได้มีเวลาตื่น ! เจ้าคุณ ! (นั่งลงที่เก้าอี้ยาว)

(ทนาย เจ้าคุณ คนหนึ่งมาทางเฉลียง ถือหนังสือฉบับหนึ่งมายื่นให้ ขวา สำอาง แล้วนั่งลงกับพื้นทางขวา.)

สำอาง

เจ้าคุณนี่ ทีอายุท่านจะยืนกระมัง ? พอพูดถึงหนังสือก็มา. (แกะผนึกหนังสือออกคลี่ดู.) เขียนลายมือราวกับไก่เขี่ย ! คุณหลวง วานอ่านให้ฉันทีเถอะ. (หลวงไพรัช รับหนังสือไปอ่าน ทำหน้านิ่ว) อ่านไปซิ !

หลวงไพรัช

ฉันได้ว่าแล้ว ! ได้ว่าแล้ว !

สำอาง

อ่านไปซิ ! ร่ำไรจริง ๆ.

หลวงไพรัช

(อ่าน) “ แม่สำอาง—ช้านานมาแล้ว ฉันได้ยินได้ฟังเรื่อง หล่อน ประพฤติตัวไม่สมควรต่าง ๆ, ฉันก็ได้ตักเตือนว่ากล่าวเป็นหลายครั้งแล้ว, หล่อน ก็ไม่ปราถนาฟัง ; ฉันพรากหลานชายฉันมาเสียจากหล่อน ก็เพราะหวังอยู่ว่าบางทีจะทำให้หล่อนรู้สึกตัว, และกลับใจ พยายามที่จะประพฤติให้เรียบร้อย

ขึ้น. นี่ก็ไม่เป็นไปตามความคาดหมาย. มาวันนี้ ฉันได้ทราบความจาก ผู้ที่ควรเชื่อได้, ว่า หล่อนได้สำแดงให้ปรากฏ แล้วว่า เป็นผู้ปราศจากความอาย ราวหญิงแพศยา, หาสมควรที่ฉันจะยกย่องไว้ในฐานะแห่งสใภ้ไม่. เพราะฉนั้นให้หล่อนส่ง สรรพสิ่งของ เครื่องประดับกาย ที่ฉันได้ให้แก่ลูกชายฉัน, และซึ่งเขาได้ให้หล่อนแต่ง ในตำแหน่งภรรยาเขานั้น, มอบให้แก่ผู้ถือหนังสือนี้มา, และให้หล่อน ออกไปเสียจากบ้าน ที่ฉันได้ให้ไว้แก่ลูกชายฉันในเวลาพรุ่งนี้."

สำอาง

อ้อ ๆ! เจ้าคุณตื่นได้ฤา? ฮะ ๆ ฮะ ๆ ตื่นได้! ไม่รู้เลยว่าจะตื่นได้! แต่นี่ก็เป็นความคิดคุณหญิง ทั้งสิ้น. คุณหญิง ท่านเกลียดฉันมานานแล้ว. (ถอดแหวนโยนไปทาง ทนายเจ้าคุณ.)

เอ้า! เก็บเอาไป! (แกะเข็มกลัดที่ศอ แกะไม่ออกเลยดึงจนเสื้อขาดแล้วโยนอีก.) เอ้า! นี่อีก (ลุกกระทืบตีนเข้าไปในห้อง แล้วยกหีบเครื่องเพ็ชร์ใบย่อมมาใบหนึ่ง โยนให้ทนาย.) เอาไป! เอาไปสุมหัวสุมหูอะไรก็ไปซิ! (ทนายเก็บของรวบรวมแล้ว ออกไปทางขวา.)

(สำอาง นั่งเฉยอยู่ที่เก้าอี้ยาว, จนทนายไปพ้นแล้ว จึงเอาหน้าซบกับมือและสอื้น.)

หลวงไพรัช

แม่สำอาง ฉันเสียใจจริง ๆ.

สำอาง

(สอื้นพลาง) ดิฉันไม่ได้นึกเลยว่า เจ้าคุณจะทำกับดิฉันได้ ถึงเพียงนี้. นึกว่าชั่วดี ก็ได้เคยเป็นเมียลูกของท่าน. แต่มันเป็นกรรมของดิฉันแล้ว, จะทำอย่างไรได้.

หลวงไพรัช

หล่อนจะทำอย่างไรต่อไป?

สำอาง

ดิฉันไม่รู้จะทำอย่างไรอีกต่อไปแล้ว, จนชั้นร่มไม้ชายคาที่จะอาศัยก็ไม่มีเหลือแล้ว, ไม่เห็นมีอะไรเหลือที่จะทำได้อีกนอกจากโจนน้ำตายเสียเท่านั้น. (ร้องไห้สอึกสอื้น.)

หลวงไพรัช

(ไปนั่งเคียง สำอาง และพูดปลอบ) แม่สำอาง! ขอเสียที, อย่าพูดเช่นนั้น. ถึงใคร ๆ จะทิ้งหล่อน ทั้งหมดก็ตาม, แต่ส่วนฉัน ขอคงเป็นมิตร์ของหล่อน ต่อไปจนชีวิตหาไม่.

สำอาง

(เงยหน้า) คุณหลวง! นี่พูดโดยจริงใจ หรือเป็นแต่เพียงจะพูดปลอบให้ดิฉันค่อยคลายความโทมนัศเท่านั้น?

หลวงไพรัช

ฉันไม่เคยพูดอะไรที่จริงใจ ยิ่งกว่านี้เลย. ฉันก็ได้เคยแสดงให้หล่อนทราบมานานแล้วไม่ใช่หรือว่า ฉันรักหล่อน, รักจริง ๆ อย่างไม่เคยรักผู้หญิงใดเลย. ฉันจะบอกตามตรงด้วยว่า ฉันได้รักหล่อนมา ตั้งแต่ นายประเสริฐ ยังมีชีวิตอยู่แล้ว, แต่ก็เป็นธรรมดาในเวลานั้น ฉันต้องไม่แสดงความรักให้ปรากฏ.

สำอาง

ก็เมื่อต่อมาล่ะคะ? เมื่อคุณประเสริฐตายแล้วทำไมคุณยังคงระงับอยู่อีก?

หลวงไพรัช

ก็ฉันเห็นว่า หล่อนพอใจในส่วนตัวขุนจำนงอยู่, จะให้ฉันแสดงความในใจออกมาอย่างไรได้.

สำอาง

ข้อนี้ก็จริงอยู่. แต่คุณไม่เคยนึกบ้างเลยหรือว่าเหตุใด ดิฉันจึงแสดงความพอใจในส่วนขุนจำนงมากกว่าคุณ?

หลวงไพรัช

ก็เคยนึกแต่ว่า เพราะหล่อนรักเขาเท่านั้น.

สำอาง

ดิฉันจะบอกความจริง ให้คุณทราบ. บางทีจะทำให้คุณ ยิ่งนึกชังดิฉันมากขึ้น, แต่กช่างเถอะ. เมื่อคุณว่าจะคงเป็นมิตร์ของดิฉันต่อไปแล้ว ก็ควรรู้ความชั่วของดิฉันเสียให้ตลอด.

หลวงไพรัช

ช่างเถอะ. ถ้าหล่อนไม่เต็มใจบอก ก็อย่าบอกเลย.

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

สำอาง

ดิฉันต้องบอกความจริง, หาไม่อัดใจนัก. ดิฉันต้องชอบขุนจำนง เพราะดิฉันเป็นคนสุรุยสุรายมาก, และขุนจำนงเป็นคนมีเงิน.

หลวงไพรัช

ข้อนั้นฉันไม่ประหลาดใจเลย. นึกประหลาดใจอยู่แต่ในข้อที่ว่า เหตุใดหล่อนจึ่งไม่แต่งงานเสียกับขุนจำนง.

สำอาง

เพราะดิฉันเป็นคนไม่ดี, คิดเอาเปรียบเขาแท้ ๆ. ดิฉันไม่รักเขาเลย, เป็นแต่ต้องการพึ่งเงินของเขาใช้เท่านั้น, จึ่งไม่ยอมแต่งงานกับเขา. ถ้าดิฉันแต่งงานกับเขา ก็จะต้องเป็นเมียเขาจริง ๆ, ซึ่งดิฉันไม่ได้ปราถนาเลย; แต่ตรงกันข้าม, ถ้าดิฉันคงลวงอย่ให้เขาหลงและให้หวังอยู่ว่าจะได้เป็นผัวดิฉันสักวันหนึ่ง, ดิฉันก็จะได้เงินทองจากเขาต่อไปเสมอ. นี่แหละค่ะ, ดิฉันเป็นคนเห็นแก่ตัวอย่างเลวทรามเช่นนี้, คุณจะคบกับดิฉันต่อไปได้หรือไม่ขอให้ตรองดูให้ดีเถอะ.

หลวงไพรัช

แม่สำอาง, หล่อนได้ขยายความตามจริงใจของหล่อนแล้ว, เพราะฉนั้นฉันขอบอกความตามจริงใจของฉันบ้าง. ถ้าแม้ว่าฉันได้ทราบว่า ผู้หญิงอื่นประพฤติเช่นเดียวกับหล่อนนั้นแล้ว, ฉันก็คงจะติเตียนเป็นแน่. แต่นี่หล่อนเป็นหล่อน, ตาฉันจึ่งลายไปด้วยความรัก, ไม่แลเห็นอะไรหมด นอกจากความน่ารักน่าปราถนาในตัวหล่อน. (จับมือสำอาง)

สำอาง

คุณพูดเช่นนี้ ดิฉันไม่รู้ที่จะตอบอย่างไร.

หลวงไพรัช

ขอให้ตอบแต่เพียงว่า หล่อนเต็มใจมอบชีวิตและความสุขของหล่อน ไว้ในความรักษาของฉันต่อไปเท่านั้น.

สำอาง

คุณจะอยากได้ผู้หญิงชั่วอย่างดิฉันนี้ไปทำไม ?

หลวงไพรัช

ฉันไม่ยอมให้หล่อนว่าตัวเองเช่นนั้น. ฉันเห็นว่า หล่อนเป็นเหมือนคนที่หลงเดินไปในทางผิดครั้งหนึ่งเท่านั้น, แต่ฉันจะเป็นผู้จูงมือหล่อน ไปในทางที่ถูกต่อไป. ถ้าเจ้าคุณ ท่านยังจะยกย่องอุปถัมภ์หล่อนต่อไป ฉันก็จะไม่พูดเช่นนี้เลย, เพราะฉันเป็นคนจนที่ไหนจะเลี้ยงดูหล่อนให้สมแก่เกียรยศได้. แต่นี่หล่อนมีแต่ตัวแล้ว, ลดลงมาเสมอกับฉันแล้ว, ฉันจึงหาญชวนให้หล่อนมอบชีวิตให้แก่ฉัน.

สำอาง

ซึ่งทำให้ดิฉันรู้สึกเป็นคนมั่งมีที่สุดในโลก !

หลวงไพรัช

เพราะเหตุไร ?

สำอาง

เพราะความรักจริงใจของชายเช่นคุณเป็นของมีราคา ยิ่งกว่าสมบัติใด ๆ ในโลก.

หลวงไพรัช

แม่สำอาง ! แม่ชื่นใจของพี่ ! (กอด) ฉันไม่อยากทำให้หล่อนต้องรำคาญใจเลยจริง ๆ นะ, แต่เป็นธรรมดา ชายที่รักหญิง ย่อมจะต้องมีความหึงส์อยู่บ้าง.

สำอาง

(หัวเราะ) อะไรหึงส์ คุณประเสริฐหรือคะ ? เหลวไหลจริง ๆ.

หลวงไพรัช

ไม่ใช่หึงส์นายประเสริฐ. แต่ขุนจำนงน่ะ—เออ, มันพูดยากจริง ๆ !

สำอาง

อ๋อ, ดิฉันเข้าใจแล้ว, และดิฉันขอบอกจริง ๆ ว่า คุณไม่มีเหตุที่ควรหึงส์เลย.

หลวงไพรัช

จริงเช่นนั้นฤๅ ?

สำอาง

เป็นความสัตย์, ดิฉันไม่ได้เคยปล่อยให้เขาล่วงเกินมากมายไปเลย. อย่างมากเพียงแต่เคยยอมให้เขาจูบเท่านั้น.

หลวงไพรัช

(ดีใจ) จริง ๆ ฤๅ?

สำอาง

(แกล้งทำงอน) เมื่อคุณจะไม่เชื่อละก็— (ตั้งท่าจะลุกขึ้น)

หลวงไพรัช

(จับข้อมือ สำอาง ไว้) ฉันไม่ให้ไป! ฉันจับหล่อนได้แล้ว ฉันจะปล่อยให้หล่อนหลุดไปอีกไม่ได้. (กอด) ถ้าฉันยังมีแรงอยู่ตราบไร ฉันจะยึดหล่อนไว้ให้มั่นตราบนั้น.

สำอาง

ดิฉันบอกหรือว่าดิฉันอยากจะหนี? (หลวงไพรัช แล ดูตา สำอาง ครู่ ๑ แล้วจูบ.)

ปิดม่าน